DET BORNHOLMSKE SPROG

AF

P. MØLLER
HAVEARKITEKT OG LANDSKABSGARTNER

RØNNE
FRITS SØRENSENS BOGHANDELS FORLAG
TRYKT I TRYDES BOGTRYKKERI
1918.

Det bornholmske Sprog.

Af

P. Møller,
Havearkitekt og Landskabsgartner.

Rønne.
Fritz Sørensens Boghandels Forlag.
Trykt i Trydes Bogtrykkeri.
1918.

ROBERT RIIS
Læge
Als, 9560 Hadsund

Nærværende Arbejde, der er gjort af Kærlighed til vort eget Modersmaal (Bornholmsk) og af Begejstring for dets Rigdom og Velklang samt dets minderige Overlevering til Nutiden, gør kun Fordring paa at anses for en Lægmands Værk.

Som Følge af, at dette Sprog imidlertid i Nutiden af mangfoldige Mennesker paa saa mange Maader bekæmpes, forvanskes og moderniseres til dets ubodelige Skade, har jeg forsøgt at skrive denne Afhandling saaledes, at den kan blive tilgængelig for enhver Bornholmer, samtidig med at den kan være vejledende for interesserede Landsmænd i Sprogets rette Forstaaelse og Brug, og saaledes at den om muligt kan bidrage til at vække samme Kærlighed til Sproget, som den, jeg selv nærer.

Er Kærligheden til Modersmaalet først vakt, bliver der Betingelse for, at Befolkningen selv ønsker dets Bevarelse, men for at bringe det tilbage til det, det var, behøves for saare manges Vedkommende en Vejledning.

Det er derfor mit Haab, at denne Bog maa blive modtaget med Velvilje af den bornholmske Befolkning og finde saa stor Udbredelse, at den kan blive *læst af alle Bornholmere og finde Anvendelse som Vejledning og Haandbog paa dette Omraade i ethvert bornholmsk Hjem.*

I. Sprogets Særstilling.

I en Beskrivelse af Bornholmerne saa man forleden Aar fremsat den Paastand, at disse, skønt de ellers var særdeles fremskridtsvenlige og fulgte med Tiden paa alle Omraader, i sproglig Henseende holdt pietetstro ved det gamle. Det gamle bornholmske Sprog var Bornholmerne stolte af, og de værnede derom, som var det gammelt Arvesølv.

Det havde været ikke blot rigtigt, men ogsaa naturligt, om det havde været saaledes, men enhver Bornholmer, som er noget kendt med Forholdene, ved, at denne Beskrivelse saa langt fra passer, at den egentlig kun kan tjene som Bevis for, at vedkommende Forfatter aldeles ingen Forstaaelse har haft af, hvad han der har skrevet om. Han har sandsynligvis kun haft et ganske flygtigt Kendskab til det „bornholmske", som her tales nu, og naar dette har været saa forskelligt fra Dansk, har han deraf sluttet, at det maatte være det gamle bornholmske Sprog, som man saa haardnakket holdt fast ved. Paa lignende Maade har Danskerne ofte dannet sig en højst forkert Mening om vort Sprog, og har deres Kendskab hertil kun været flygtigt, er det slet ikke mærkeligt. Det mest omfattende Bevis, der i denne Henseende er givet, skyldes utvivlsomt A. P. Adler, der i 1856 udgav: Prøve paa et bornholmsk Dialekt-Leksikon. Dette er, skønt det tydelig ses, at Forfatteren er i Besiddelse af stor Iagttagelsesevne, og skønt han har

opholdt sig her paa Øen i 13 Aar, fra Begyndelsen til Enden en eneste fortsat Række Misforstaaelser af det bornholmske Sprog. Og naar Forfatteren til Bornholms Historie, Lærer I. A. Jørgensen, efter henved 40 Aars Lærergerning og Oldforskning ude blandt Befolkningen, hvor han har haft det bornholmske paa meget nært Hold, har kunnet skrive, at Hester er Flertalsformen for Heste paa Bornholmsk, saa synes ogsaa her at være leveret Bevis for, at det er svært for andre Danskere nogensinde at komme til at forstaa det bornholmske Sprog rigtigt.

Er man Bornholmer, og det bornholmske Sprog mægtig, kan man, hvis man vil studere det Sprog, som for Tiden tales her paa Øen, snart blive klar over, at Sandheden er den, at Flertallet af Bornholmerne nu gør sig mere eller mindre Anstrengelse for at faa udryddet for det første alle de Ord, som man formener er for gammeldags og for „brede", (og hvortil hører en Del af de allerbedste og for Sproget mest karakteristiske Ord), og dernæst alle de Lyde i Resten af Ordene, som ikke stemmer med det danske. Man pynter endvidere, hvor man synes det er fornødent og hvor Omstændighederne forøvrigt tillader det, men opnaar kun, at Ordene derved blive forvanskede og hverken kommer til at ligne det ene eller det andet.

Flertallet af Bornholmerne skal naturligvis ikke beskyldes for at tage aktiv Del i disse Bestræbelser, men de aktive Deltagere findes udbredt overalt, og dem, der forbeholder sig passive, undgaar i Tidens Længde ikke at blive paavirkede, men vil — uden selv at mærke det og uden selv at tænke derover — komme til at tale et mere eller mindre forvansket Sprog. Da de aktive Deltagere drive deres Sprogforvanskning i højst forskellig Grad, og da de passive er paavirkede af forskellige og i forskellig Grad, tales der snart lige saa mange Afarter af Bornholmsk, som der findes Individer, og fuldstændig uforfalsket Bornholmsk tales nu neppe af nogen, desværre!

Saa godt som alle finder sig roligt i Udviklingens Gang; man finder, det er rigtigt, man søger at følge med Tiden ogsaa paa det sproglige Omraade, at man ogsaa her optager det ny og kaster Vrag paa det gamle eller forældede. Man har efterhaanden vænnet sig til et mere eller mindre moderniseret Sprog, og selv om alle nok er enige om, at de Ord, som man undgaar, og som man pynter paa, er grimme, saa vil Folk i Almindelighed dog let kunne indse, at der findes mange af de moderniserede, som er endnu meget grimmere. Og selv de, som selv har drevet det ret vidt i Retning af Modernisering, vil dog altid kunne træffe nogle endnu finere Ord hos endnu „finere“ Medborgere, som støder, fordi de er for fine. Det mere eller mindre forvanskede Sprog, som man selv fører, og som man til daglig hører, har man vænnet sig til, og selv om det er aldrig saa grimt, synes man, det er pænt og kan godt gøre Nar af andre, baade dem, der taler „finere“, og dem, som taler „bredere“, fordi man synes, at begge Dele er grimt. Meget beror altsaa her paa en Tilvænning, men selve Oppyntningen, dens Paabegyndelse, saavel som dens senere Udvikling, beror alene paa en forkert Opfattelse af saavel Sprogets Særstilling og Berettigelse som af, hvad der i dette er grimt eller ikke, idet man desværre er kommet til den højst forkerte og uheldige Opfattelse, at det i Sproget, som er noget for sig selv og derfor præger dette, er grimt og bør udryddes. Selv om det ikke er helt sjældent, at man benytter svensk Indblanding, gaar Udviklingen dog især i dansk Retning, hvilket er ganske naturligt, da Undervisningen i Skolerne og Samkvemmet med Danskerne betinger dette. Men eftersom Bornholmerne ved saadanne Bestræbelser kun opnaar at faa deres eget Sprog forkludret og forvansket, og i samme Grad gjort grimmere, som det bliver mere pyntet, saa turde det nu være paa Tide at vende tilbage til det ærværdige gamle bornholmske Sprog, som den nulevende Slægts ældre Medlemmer dog

kan siges at have faaet i Arv fra Fædrene, og om hvilket P. N. Skougaard i 1804 skrev, at der var meget mere Velklang i det end i noget andet nordisk Sprog. At denne Udtalelse, der staar i Skougaards „Beskrivelse over Bornholm“, en Bog, som dog er blevet meget læst her, ikke har kunnet bidrage mere til, at Bornholmerne nu efter 111 Aars Forløb holder mere af deres eget Sprog end Tilfældet er, synes meget mærkeligt; thi det naturligste vilde have været, at vi holdt af det, selv om der ikke fandtes nogen anden Grund dertil end den, at det var vort. Ellers holder vistnok alle Folkeslag af deres Modersmaal, og de Folk, som er undertrykkede af andre Nationer paa en saadan Maade, at deres Modersmaal bliver forhindret i at udvikle sig frit, maa erkende, at de der er blevet trufne paa deres mest saarbare Punkt. Underligt er det derfor, at Bornholmerne i Ubetænksomhed har kastet Vrag paa deres eget Modersmaal, men helt abnormt er det, at et stort Antal af dem virkelig synes, at deres Modersmaal er saa overordentlig grimt, hvorfor de mener at gøre en god Gerning ved at arbejde paa en Modernisering deraf.

Uden at paastaa, at Bornholmsk er kønnere end andre Sprog, kan man i al Amindelighed hævde, at saadant maa være en Smagssag (hvilket rigtignok berettiger os Bornholmere til at synes det) og at hvert Sprog kan være smukt for sig; endvidere, at ethvert Sprog kommer til at klinge ilde, naar det bliver blandet med andre Sprog. Med andre Ord, ethvert Sprog maa holdes rent, frit for fremmed Indblanding, hvis det skal være kønt. Derfor kan man ikke og behøver heller ikke undgaa saadanne Fremmedord, som vi efterhaanden kan have faaet en saadan Brug for, at de daarlig kan undværes. Disse er forøvrigt for det meste Navneord, og mange af dem lader sig overordentlig let forene med Sproget paa en ret naturlig Maade, naar de blive tillæmpede derefter. Men saadan som det bornholmske i den sidste Menneskealder er blevet blandet med Mas-

ser af halve og mindre Brøkdele af fremmede Ord samt en Del hele ditto, kan det selvfølgelig kun være grimt nu, og værre og værre vil det blive efterhaanden som mere fremmed Indblanding finder Sted.

Mange vil hertil sige, at Bornholmsk ikke er noget selvstændigt Sprog, men kun en Dialekt af det danske. Selv om det ogsaa maa indrømmes, at dette er den gængse Betegnelse, vil jeg dog hævde, at det bornholmske ifølge sin Udvikling og den gennem Tiderne udefra stedfundne Paavirkning aldeles ikke kan være nogen Afart af det danske, og begrunde dette med følgende Betragtninger:

De sprogkyndige lærer os, at det danske Sprog allerede i den tidlige Middelalder faldt i tre Hovedgrupper, nemlig: 1) Østdansk eller Skaansk, hvortil hørte Bornholmsk, 2) Ødansk og 3) Jysk. Hovedforskellen mellem disse tre Grupper bestaar nu i, at Oldsprogets a i Endelserne er bevaret i Østdansk, forandret til e i Ødansk og bortkastet i Jysk. Man lærer os altsaa nok paa en Maade, at Bornholmsk er en Mundart af Dansk, men samtidig anbringer man det dog i Gruppe sammen med det skaanske. Det maa ogsaa indrømmes, at Bornholmsk har mere Lighed med Svensk end med Dansk, men naar Bornholmere stadig ovre blive antagne for at være Svenskere, saa beror dette dog paa Ukendskab til Sprogene, vel at mærke, hvis de taler deres eget Sprog; thi Forskellen imellem det bornholmske og det svenske er ogsaa meget betydelig, ja, saa stor, at Svenskere, som først flytte her til Bornholm, efter at de er Voksne, aldrig vil lære at tale Bornholmsk rigtigt og specielt aldrig vil kunne lære at udtale de Ord, hvori forekommer jn og jl, rigtigt. Mange svenske Ord falder det ogsaa Bornholmerne meget svært at lære. Der er saa stor en Væsensforskel paa disse to Sprog, at det kun beror paa Ukendskab til dem, naar de blive regnede for at være temmelig ens. Alligevel kan der jo nok være Lighed, naar en Svensker og en Bornholmer f. Eks. kommer til Køben-

havn, og dér taler et Sprog, som de begge holder saa fjernt fra deres eget og saa nær op til det danske, som det er dem muligt. Men taler de begge deres eget Sprog, vil man kunne mærke, at den Forskel, der er til Stede imellem Svensk og Bornholmsk, er meget stor. Ja, denne Forskel er saa betydelig og saa iøjnefaldende, at man kan gaa ud fra, at den Spaltning, der er foregaaet, og som har udsondret det bornholmske fra det østdanske eller skaanske, allerede er sket i den tidlige Middelalder og har sandsynligvis haft sit Udspring langt tiblage i Oldtiden. Man mener ganske vist af de fundne Runestene at kunne bevise, at der i Oldtiden ingen Forskel var paa Sproget her og i Danmark eller Skaane. Runestenene, der næsten alle stammer fra de nyere Runers Tid, bevise dog intet i denne Henseende; thi de kunne enten være hugne af „Førte" eller af Bornholmere, som havde lært Kunsten og samtidig dermed Sproget ovre. Af samme Grund er det naturligvis, at de bevarede Skrifter og Dokumenter fra Middelalderen kun bære yderst ringe eller slet intet Præg af det bornholmske Sprogs Særegenhed. De faa Bornholmere, som have skrevet noget, har desværre ikke benyttet sig af det bornholmske Sprog, og ingen Historieskrivere og ingen Digtere fra Fortiden kan vi — saadan som Islænderne — med Stolthed se tilbage til. Derfor kan vi heller ikke nu have nogen sikker Mening om Sprogets Udseende og dets Udvikling gennem Middelalderen, men vi har Grund til at tro, at det, betinget af Øens isolerede Beliggenhed, har holdt sig nogenlunde ens gennem flere Aarhundreder, og vi har Sikkerhed for, at det er et af de mindst paavirkede og udviklede af alle Nordens Sprog, og aldeles afgjort det mindst udviklede af samtlige til den danske Sprogstamme hørende Dialekter. De sprogkyndige er da ogsaa alle enige om, at Udviklingen har været mindst i Østdansk og størst i Vestdansk. At det af flere Sprog, som nedstamme fra et fælles Ursprog, der har haft den mindste Udvikling,

er det ældste, synes indlysende, og at et ældre Sprog umuligt kan være en Afart af et yngre, er selvfølgeligt. Da Molbeck i 1831—1841 udgav sit omfattende Værk: „Dansk Dialekt-Leksikon", medtog han deri Dialekterne fra alle danske Landskaber og Øer, men udelukkede det bornholmske med den Motivering, at denne Sprogarts Særegenhed, dens betydelige Afvigelse fra de øvrige Provinsers, dens Tilnærmelse til den skaanske Dialekt og Slægtskab med denne, havde foranlediget en saadan Afsondring.

Betingelserne for, at denne af Molbeck anførte Særegenhed ved den bornholmske Sprogart kan være til Stede, faar man yderligere Forstaaelse af ved at kaste et Blik tilbage paa Øens Historie igennem Middelalderen. Thi til Trods for, at Øen omtrent hele Tiden siden Aar 1000 har været dansk, har det egentlig danske kun kunnet paavirke Befolkningen meget lidt. I flere Aarhundreder (fra 1249—1525) stod Øen under den lundiske Ærkebispstol og den ringe Paavirkning, som i denne Tid er kommet ude fra, maa nærmest have været Østdansk eller maaske endda mere tysk, eftersom Handelsforbindelsen med Hansestæderne i det meste af dette Tidsrum sikkert var langt betydeligere end med nogen anden Landsdel. Fra 1526—1576 stod Øen ogsaa delvis under tysk Administration, eftersom Lybæk i dette Tidsrum havde Øen i Forlening. Den danske Paavirkning kan i al denne Tid kun have været meget ringe, men tiltrods for, at Øen egentlig først fik dansk Administration fra det 17. Aarhundredes Begyndelse, holdt Befolkningen dog stadig fast ved at ville være dansk, hvilket den sidst lagde for Dagen under det sidste Svenskerherredømme, som den ved Opstand afkastede Aar 1658. Siden den Tid har her været roligere Forhold paa Øen, og denne har siden ikke blot hele Tiden været dansk, men har ogsaa været under dansk Administration. Ikke desto mindre er først den danske Paavirkning af Sproget egentlig først rigtig begyndt noget ind i det 19. Aarhundrede, da Almue-

skolerne kom i Gang, og da Samkvemmet med det øvrige Danmark — ved forøget Skibsfart og da særligt efter at Dampskibsforbindelsen havde taget sin Begyndelse — var blevet almindeligt.

Dette er i Korthed de ydre Aarsager til, at det bornholmske Sprog, om hvilket ogsaa P. N. Skougaard i sin Omtale deraf 1804 siger, at det er et selvstændigt Sprog og ingen Mundart af det danske, har kunnet holde sig saa ens ned gennem Tiderne, hvorved det nu rummer saa stolte Minder fra Fortiden. Arkæologer og Historikere kan om gamle Fortidsminder, det være sig Begravelser, Runestene eller Murrester, sige, at saadanne Minder er levende, og at de tale til os, men sammenlignet med en saadan Overlevering af et Sprog fra Fortiden, maa man sige, at disse er døde, og at de ikke tale, hvorimod man med fuld Ret kan sige saadant om en sproglig Overlevering som den, vi finder i det bornholmske Sprog. Thi saaledes som Sproget lød fra vore Forfædres Læber for Aarhundreder siden, saaledes har den nulevende Slægt modtaget det i Arv, og saaledes kan det endnu, om end desværre saa langt fra altid, høres som levende Ord fra nulevende Menneskers Læber. Men den nulevende Slægt har desværre ikke blot undladt at værne om denne kostelige Arv, men har endogsaa kunnet nænne at arbejde paa dens Ødelæggelse. Saadanne Bestræbelser maa imidlertid baade foragtes og bekæmpes af alle Bornholmere, som har en Smule Kærlighed til deres Modersmaal, eller som har nogen Interesse for vore Forfædre, som i de svundne Aarhundreder levede og virkede her i afvekslende Freds- og Ufredstider, værnende om alt det, de fik i Arv fra Fædrene og ikke mindst deres Sprog, som de under den lybske og svenske Undertrykkelse sandsynligvis har værdsat som deres kosteligste Eje. Ned gennem Tiderne har de ofte været udsatte for Vilkaarlighed i Skatteudskrivningen af deres lovmæssige Skatteopkrævere og ret ofte udplyndrede og brandskattede

af Fjenderne, men deres Overlevering fra Fædrene af Sprog, Skikke og Levevis, har man ikke kunnet berøve dem. At man har haft Sans for det kønne deri, er der meget i selve Sproget, som tyder paa, og at man har bestræbt sig for at værne om det overleverede, viser den Kendsgerning, at Udviklingen deri kun har været meget ringe. Men dette bevirker jo netop, at Sproget har saa meget mere Værdi for os som et levende og talende Minde fra Fortiden.

Hvis Udviklingen altid gik i Retning af det bedre, kunde der været Grund til, at vi var kede af, at det bornholmske kun har haft saa ringe Udvikling, men saadan er det nu ikke. Det ødanske, som er blevet dansk Rigssprog, har selv i de senere Aar udviklet sig til større Armod, idet Verbernes Flertalsbøjning er ophørt, og den Smule Kønsbøjning, som har været disse og Tillægsordene levnet fra Fortiden, synes at være i almindelig Forvirring, i Særdeleshed i Tale, men ogsaa meget hyppigt i Skrift. Det vestdanske, som har haft den største Udvikling, har faaet de tre oprindelige Køn helt afskaffede, Kendeordene formindskede fra 3 til 1 og de fleste Flerstavelsesord afstumpede. Det er indlysende, at en saadan Udvikling ikke har været til det bedre; men netop har forringet Sproget, og gjort det fattigere.

Men saadan som vi træffer det bornholmske Sprog i første Halvdel af det 19. Aarhundrede, paa hvilken Tid det endnu vidner om sin Uberørthed, har det ikke blot bevaret sine 3 Køn og Kendeord og sine dertil svarende Bøjninger af Verber, Adjektiver og Pronomener, men det er ogsaa rigere paa træffende Ord og Udtryk end det danske. Naar Grundtvig synger om det danske Sprog: „Og træffer vort Modersmaal ej paa et Haar, det smelter dog mere end fremmedes slaar“, saa ligger deri en Erkendelse af, at andre Sprog kan eje mere træffende og slaaende Ord. Vi Bornholmere kan med Stolthed notere, at det bornholmske

Sprog er i Besiddelse af mange saadanne, men desværre maa vi samtidig med Skam bekende, at man i den nyere Tid ikke har værdsat dem mere, end at man forsætlig allerede har eller ogsaa for Tiden bestræber sig for at faa dem udrangerede af Sproget, hvorved dette bliver gjort fattigere, saa det ikke længere „træffer paa et Haar".

Det er saa sørgeligt at se, at Bornholmerne nu i Ubetænksomhed arbejde hen til en almindelig Forringelse og Forkludring af denne værdifulde sproglige Arv fra Fortiden, og at denne Bevægelse ret tager Fart nu i vor Tid, da Sansen ellers er vakt for at bevare og pietetsfuldt værne om de „døde" Fortidsminder. Saadan Sans for Bevarelsen af Oldtidsminder saavel som af middelalderlige Levninger, der har den mindste historiske Interesse, har ingen tidligere Tid kendt, og selv om man nok i Fortiden mere har værnet om nedarvede Møbler og Genstande end i det nittende Aarhundrede, da der jo ogsaa var en Tidsperiode paa ca. et halvt Hundred Aar, som særlig udmærkede sig ved en almindelig Udrangering af alle gamle Møbler, for at faa Plads i Stuerne til tidssvarende nye ditto, saa er dog Sansen for at bevare de faa Rester heraf, som endnu kan reddes fra Undergang, nu stor og almindelig.

Den Skæbne, som under den almindelige Udrangering i forrige Aarhundrede blev de gamle bornholmske Stueure til Del, har en paafaldende Lighed med den kranke Skæbne, vort Modersmaal har lidt, og Motiverne dertil har nok i Grunden ogsaa været de samme. „Klokkan" og Sproget syntes man dog var for gode til ligefrem at kasseres, de havde jo begge to i mange Aar gjort god Tjeneste, og desuden kunde man daarlig undvære dem og mente, at de nok kunde passere, naar de bare blev noget moderniserede. Saa kasserede man af begge Dele det, som bar mest Præg af Fortiden; det blev Stueurets firkantede Blyskive og de Ord af Sproget, som ingen Lighed havde med det danske. Til Erstatning herfor paasatte man Uret

en ny, rund, hvidmalet Skive, og Sproget tilførtes nogle danske Ord til Erstatning for de kasserede, som man slet ikke kunde undvære. Men de fleste kunde man jo undvære; det gjorde ikke saa meget, at Sproget blev fattigere, naar det bare blev „tidssvarende“. Klokkehuset forblev det samme, men dets blomstrede Maling, der ogsaa bar Præg af Fortiden, blev smurt over med ny Maling, ligesom Sproget blev underkastet en almindelig Oppyntning, hvor man syntes, det var nødvendigt, og hvor Omstændighederne kunde tillade det. Stueurene blev man færdig med i Tredserne, men Sproget har man hele Tiden arbejdet ihærdigt paa, og selv om man har opnaaet meget i den tilsigtede Retning, er der dog fremdeles langt det største Arbejde til Rest.

Nu er det allerede for flere Aar tilbage gaaet op for de fleste, at man havde begaaet en frygtelig Vandalisme imod de gamle Stueure, og at den gamle Blyskive, man havde kasseret, netop var det værdifuldeste af det hele. Man satte den paa igen, hvis den var til at finde, eller man fik den erstattet med en ny, som lignede. Dernæst gjorde man sig og gør sig fremdeles yderste Anstrængelse for at fremkalde den gamle, blomstrede Maling paany. Og selv om dette ikke i alle Enkeltheder er lykkedes saa helt, og selv om Skiven kun er blevet et nyere Kunstprodukt, saa yder man dog det gamle Ur Oprejsning ved at sætte det ind paa Hæderspladsen i den bedste Stue til Minde om Tipoldeforældrenes Tid, og man lytter med Ærbødighed til dens „tik tak, tik tak“, visse paa, at disse lyder nu i Dag ligesom for halvandet Hundrede Aar tilbage i Tiden.

Den Oprejsning, man paa denne Maade har givet de gamle bornholmske Stueure, er et kønt Bevis paa, at en rigtig Forstaaelse af, hvilken Værdi Fortidsminderne har for Nutiden, i de sidste Aar har vundet almindelig Udbredelse, og dette varsler smukt om, at man snart vil give

vort gamle, ærværdige Sprog, imod hvilket man har begaaet og fremdeles begaar en langt frygteligere Vandalisme, en ligesaa ærefuld Oprejsning, hvad der er endnu meget vægtigere Grunde for. Stueurene er vel nok kommet saa meget til Ære ogsaa af den Grund, at de er specielt bornholmske, noget som hører os til, men Sproget er ligesaa; Stueurene er gamle, men Sproget er mange Gange ældre. Og selv om Stueurene nok kan give Lyd fra sig, er de dog ikke levende saadan som Sproget, og af Minder rummer de kun en Ubetydelighed imod dette.

Men ligesom det har været meget mere Arbejde og taget mange Gange saa megen Tid at faa Sproget moderniseret, saaledes vil der ogsaa være meget mere Arbejde forbundet med at faa det bragt tilbage til det, det var. Det, som et helt Slægtled har arbejdet paa at bryde ned, kan selvfølgelig ikke bygges op paa en Studs. Hvor lang Tid, det skal tage, beror naturligvis paa, hvilken Lyst og Kraftudfoldelse man lægger i Arbejdet, ligesom ogsaa paa, hvor mange, der bliver om det. Mangen en velbegavet Søn og Datter af forrige og nulevende Slægtled har benyttet sine gode Evner til at udrydde dette og hint udi egen Indbildning altfor forældede og „brede“ Ord og denne og hin altfor „brede“ Lyd af sin egen, sine Søskendes og om mulig ogsaa af sine Forældres Tale, ja, i det hele taget arbejdet paa at nedbryde og ødelægge det fra Fædrene nedarvede Sprog, saa det vil være forstaaeligt, at der nu behøves en stor Arbejdsstyrke til at bringe det paa Fode igen. For at kalde til Samling om dette Arbejde, for at opfordre alle bornholmske Mænd og Kvinder, som har deres Modersmaal kært, og som kan se, at vi her har noget, som er for godt at miste, til at være med i Arbejdet for dets Bevarelse er det, at nærværende skrives.

Der maa rejses en Bevægelse, som er rede til at optage en Kamp imod det almindelige Nedbrydningsarbejde, og som har Lyst, Evne og Vilje til at bygge op igen, det,

som allerede er nedbrudt. Bedst vilde det vist være, om der i hvert Sogn og i hver By blev dannet Sprogværneforeninger; thi det Arbejde, der er at udføre, er jo en Del forskelligt paa de forskellige Steder. Saadanne lokale Foreninger vilde kunne gøre stor Nytte, og selv om de kun til at begynde med fik faa Medlemmer, med den rigtige Forstaaelse af Sagens Betydning, saa skal Bevægelsen nok med Tiden sejre. Naar man ser, hvor forstaaende og pietetsfuldt de fleste nu værner om de „døde" Minder, kan man ikke tro, at der virkelig skulde være en Uvilje til Stede imod at værne om de kostelige, levende Minder, som vi har i vort Sprog, men man maa antage, at de mange Nedbrydningsanstrengelser, der gør sig gældende, alene beror paa Ubetænksomhed eller paa Misforstaaelse af vort Sprogs selvstændige Karakter og en forkert Opfattelse af, hvad der tjener det bedst, tillige maaske ogsaa paa en til Bunds fejlagtig Forstaaelse af, hvad Betydning en saadan Arv, et saadant enestaaende Fortidsminde kan have for Nutidslivet.

Og det er paa høje Tid, at en saadan Bevægelse bliver rejst; jo længere man venter, desto sværere bliver det at vinde frem. Som foran anført er der neppe nu mere nogen, som i alle Enkeltheder taler rigtigt Bornholmsk, men det er dog heldigvis ikke værre endnu, end at de fleste, som er opfødte paa Landet før Halvfemsernes Begyndelse, ved lidt Hjælp forholdsvis let vil kunne komme efter det. De sidste 20—30 Aar har medført langt større Ødelæggelse for Sproget, end de nærmest foregaaende 60—70 Aar, og eftersom Nedbrydningsprocesserne desværre tager mere og mere Fart, er der kun Udsigt til, at Sproget inden ret længe vil gaa uhjælpeligt til Grunde, hvis der ikke snart bliver rejst en Kamp om Sagen.

Det er naturligvis ikke Meningen, at det danske som Sprog skal bekæmpes. Dansk er og bliver vel fremdeles vort Skriftsprog, og dem, som bare saa nogenlunde evner at tale Dansk, skal heller ikke bekæmpes, men det er Sam-

menblandingen af Dansk og Bornholmsk saavel som af Svensk og Bornholmsk, der maa bekæmpes, fordi disse Sprog er saa forskellige i deres Bygning og Væsen, at de simpelthen ikke taaler Sammenblanding, men miste derved baade deres Ejendommelighed og deres Velklang. Og mange af de udrangerede Ord maa hentes frem igen for at hjælpe Sproget frem til samme Rigdom i Ordforraad, som det før besad. Mange af disse lever vel endnu i Folkemunde, især i afsides Egne, men en Del af dem er desværre døde. Dog er vi heldigere stillede med disse, end med de mange kasserede Blyskiver, som aldrig mere kunde findes, thi de er nedskrevne af P. N. Skougaard i 1804 og senere i en hel Ordbog af I. C. S. Espersen, skrevet i Fyrrerne og først i Halvtredserne. Disse Ordbøger har megen Værdi for os, men vi kan ikke slaa os til Ro med, at Sproget paa den Maade er „bevaret“ i en Bog; thi lader man rolig Udviklingen gaa sin Gang, saa vil Sproget dog snart blive et dødt Sprog ligesom Latinen, dødt, fordi ingen mere kan udtale Ordene rigtigt. Ja, det vil end ikke kunne hævde sig som et dødt Sprog, da der ikke findes udviklet et tilstrækkeligt Skriftsprog til at bygge noget paa. Ordsamlingerne vil saa kun komme til at fremtræde som et Kuriosum, som senere Tiders Professorer maaske vil studere med megen Interesse uden nogensinde at naa til nogen Sikkerhed i Ordsammenstillingen og aldeles afgjort aldrig vil kunne naa til at udtale Ordene rigtigt. Der er saaledes Grunde nok til allerede nu at paabegynde et Redningsarbejde, hvori alle de, som synes, at vort Sprog er for godt til at lide en saa krank Skæbne, kan deltage. Og Arbejdet kan foregaa stille og ubemærket, saavel som agitatorisk; et godt og værdifuldt Arbejde vil kunne udføres af den, som kun beskæftiger sig med at rense de fremmede Indblandinger ud af sin egen Tale.

Tænkeligt er det, at mange vil indvende, at det intet har at sige, hvorledes vi taler, naar vi bare kan forstaa

hinanden. Men skal saadanne Argumenter tillades, da hører i Grunden alt op; thi saa kunde man jo ligesaa godt sige, at det var unyttigt at bygge kønne og stilfulde Huse, man kunde jo bo ligesaa godt i et smagløst og grimt Hus, og til hvad Nytte var saa Digtere og bildende og malende Kunstnere? Det maa dog have sin store Betydning, ogsaa for en Almuesmand, at have et smukt og korrekt Sprog; der er jo intet, der bliver saa meget benyttet i det daglige Liv, som det. Og selve Argumentet falder gerne af sig selv magtesløst til Jorden, da det vist altid bliver brugt af dem, som selv benytter sig af forfinede Ord for derved at anlægge et saakaldt „pænere" Sprog. „Men naar vi kommer til Byen", kan andre sige, „og der tale „bredt" Bornholmsk, saa vil de jo grine af os." Ja, lad kun dem grine, som ikke har bedre Forstand; det bryder vi os heller intet om, hvis vi tør være vort Sprog bekendt, og hvis de, der griner — selv om de taler aldrig saa fint — er Bornholmere, saa tal bare Bornholmsk. Der er intet i Sproget, som behøver skjules, vi kan være det bekendt altsammen. Hvis man derimod taler med Danskere, som ikke er i Stand til at forstaa Bornholmsk, da er det saa rimeligt, at man taler Dansk saa godt, man kan, og rigtigt var det, om vi alle kunde nogenlunde korrekt Dansk. Det vilde ingen Urimelighed have været, om hver Bornholmer i vore saakaldte „oplyste" Tider, foruden sit Modersmaal ogsaa kunde tale lidt Dansk. Kun maa man undgaa al Sammenblanding.

Selvfølgelig vil mange fremdeles haardnakket holde ved deres tilvænnede, forvanskede og forvrængede Monstrum af Sprog, som hverken hører hjemme her eller der, og de vil vel til dets Forsvar hævde, at da Udviklingen har gaaet i den Retning, er vi nødt til at følge med, hvis vi vil følge med Tiden, og desuden vil man fra den Side kunne vente sig en almindelig Nedrakning af alt, hvad der præger det bornholmske. En Kamp bliver derfor uundgaaelig, hvis et Resultat skal naaes, og en Nødvendig

bliver det for dem, som vil deltage deri, at ruste sig til en saadan Kamp. Foruden Kærlighed til Sproget vil der fordres en grundig og rigtig Forstaaelse af dets Bygning og Karakter, hvorfor Hensigten med de følgende Afsnit af Bogen skal være at yde Vejledning paa dette Omraade, dog saa godt som udelukkende kun paa saadanne Punkter, hvor det indtager en Særstilling, hvor det er noget for sig selv, og i Særdeleshed, hvor der findes en let paaviselig Afvigelse fra det danske.

Børnenes Andel i Sprogets Udvikling.

Selvfølgelig har det bornholmske ned gennem Middelalderen ikke kunnet undgaa en Del Forandring, Ord kan være forandrede eller tabte, andre optagne udefra som Erstatning og Laaneord indførte efterhaanden, som man fik Brug for dem. Bøjningsformerne kan paa sine Steder være noget indskrænkede, medens de paa andre Steder kan have udviklet sig yderligere. Kun har jeg villet hævde, at denne Udvikling har haft en ret selvstændig Karakter og — sammenlignet med Dansk — kun været meget ringe.

En væsentlig Del af Skylden for, at Sprogene stadig er underkastet Forandring og Udvikling, bliver sædvanlig lagt paa Børnene, idet disse, før de kan tale rent, ofte maa benytte sig af nærbeslægtede Lyde, som lettere lader sig udtale, til Erstatning for de Lyde i Sproget, som de endnu ikke evner at udtale. Dels som Følge af en Tilvænning og dels for at undgaa den Anstrengelse, der vil være forbundet med senere at udtale Ordene rigtigt, kan de ofte vedblive at benytte sig af den nemmere Udtale efter at være blevet Voksne, og hvis denne opnaar at blive almindelig, kan den fortrænge den oprindelige og rigtige Udtale af Ordene. — Den Udvikling, der skyldes Børnene, vil altsaa altid gaa i Retning af en nemmere, bekvemmere eller ligegyldig Udtale af Ordene og have til Følge, at de svære Ord og Lyde forsvinde og blive erstattede af be-

slægtede ditto, som er lettere at udtale. Dette er noget, som man i Nutiden har mange Eksempler paa her paa Bornholm; men da Sproget saadan, som det er overleveret os, indeholder Masser af svære Ord, Ord som Børnene først sent kan lære at udtale rigtigt, saa har man Grund til at tro, at der her paa Bornholm i Fortiden har været en saa udpræget sproglig Sans til Stede, at end ikke den her skildrede Omstændighed har været i Stand til at forandre Sproget noget væsentligt. Tværtimod vil man deraf ret tydeligt kunne se, at man i Fortiden har været saa tro imod det overleverede, at man har bestræbt sig for og sat en Ære i at kunne overlevere det i samme Stand til Efterslægten. Man har ikke kunnet finde sig i den ligegyldige og bekvemmelige Udtale, Børnene er blevet rettede, og de har, eftersom de voksede til, kommet til at tale ligesom de ældre. Man ser dette af, at Sproget indeholder en saa stor Mængde Ord, hvori der forekommer saa svære, men fra Dansk afvigende Lyde, som Smaabørn slet ikke kan udtale. Enhver ved, at Børnene har svært ved at lære at udtale Ord, hvori Lyde som kj (tsjeh), sj (sche), gj (dsche), jn og jl forekommer, og selv om de dog snart kan lære det, hvor disse staa ene, saa vil de være særdeles svære, naar to af dem forekommer i indbyrdes Sammenstilling, eller de kan blive svære ved Sammenstilling med enkelte andre Lyde og Bogstaver, som vi kende dem fra det danske. Alle ved, at det er lettere for Børnene at sige Kærka end Kjærka og lettere at sige Kjærka end Kjærkja, lettere at sige gårra end gjårra osv. Det er endvidere lettere at sige trilla end trijla og lettere at sige kan end kajn. Da det saa atter er lettere at sige ka end kan, har det udviklet sig til, at man almindelig i dansk Talesprog bruger denne nemmere Udtale, medens vi dog heldigvis endnu for det meste har „kajn“ paa Bornholm. Dette bare nogle faa Eksempler af mangfoldige.

Endvidere er det i denne Forbindelse værd at lægge

Mærke til en Række Navneord baade af Hankøn og Hunkøn, som man for Vellydens Skyld, som P. N. Skougaard skriver, til den bestemte Form bøjer udenfor de almindelige Regler og derved regelmæssig gør, navnlig Hunkønsordene, meget sværere at udtale. Som Eksempler paa saadanne Hunkønsord, skal her anføres: Bør, Dør (Dar), Søster, Hyjl, Kjyjl, Byjl, Sol, Ijl, Tur, der efter Reglerne for Hunkønsordenes Bøjning til bestemt Form skulde tilføjes en, men da det paa disse og lignende Steder lyder bedre at stryge e, siger man: Børn, Dørn (Darn), Søstern, Hyjln, Kjyjln, Byjln, Soln, Ijln, Turn, og indrømmes maa det, at disse Former er kønnere, men tillige langt sværere at udtale end Børen, Døren, Søsteren, Hyjlen, Kjyjlen, Byjlen, Solen, Ijlen og Turen, hvilke Former dog nu synes at trænge sig frem. De fleste af Hankønsordene, som af Hensyn til Vellyden ikke bøjes efter de sædvanlige Regler, forblive dog uforandrede i den bestemte Form, f. Eks. Majn, Hojn og Pijn, Bråjn, der ellers skulde være tilføjede ijn bagefter, hvilket dog ikke kan siges at gøre dem sværere. Derimod er der en Del Hankønsord, som ender paa j, der gøres sværere ved kun at tilføje dem n i bestemt Form i Stedet for ijn, f. Eks. Vaj — Væjn, Staj — Stæjn, Røj — Røjn, Flåj — Flåjn, Høj — Højn, Håj — Håjn og Læj — Læjn. Det er let at indse, at disse Former ogsaa er kønnere, end hvis de lød: Vajijn, Stajijn, Røjijn, Flåjijn, Højijn, Håjin og Læjijn, Former som nu desværre trænger sig frem, fordi de er nemmere.

Ligeledes gøres en Del Intetkønsord af samme Grund sværere at udtale i Flertalsformen ved kun at tilføje den n i Stedet for som efter Reglerne for den bestemte Flertalsform en, f. Eks. Får — Fårn, Føl — Føln, Kår — Kårn, År — Årn, Krajtur — Krajturn, Bjær — Bjærn, Tråjl — Tråjln, Sajl — Sajln, Tål — Tåln. Nemmere, men ikke saa kønt vilde det være at sige Fåren, Følen, Kåren, Åren, Krajturen, Bjæren, Tråjlen, Sajlen og Tålen, hvad der desværre nu for en Del er Tilfældet.

Naar saadanne svære Ord, tiltrods for, at Bøjningsreglerne har været dem imod, ikke i de forrige Aarhundreder har kunnet forandre sig til nemmere Former, men vel nok snarere af Hensyn til Vellyden er blevet forandrede i modsat Retning, da er dette et talende Bevis paa, at Befolkningen har været tro imod det overleverede Sprog og har haft Øre for Velklangen i det.

Disse vort Folks saa stolte Traditioner, er imidlertid nu i almindelig Opløsning. Vort fagre Modersmaal gror nu de fleste Steder vildt paa Børnenes Læber og sender det ene Vildskud uhyggeligere end det andet. Og man kan af Børnene heller ikke vente sig noget andet eller bedre; thi de Voksne, som de skulde lære af, tale selv et forkludret Sprog. Den ene udtaler Ordene værre end den anden, og ingen har efter dette nogen Berettigelse til at vejlede Børnene, gør det ogsaa kun sjælden og da nærmest i den forkerte Retning. Og til Smaabørn, ja endogsaa i Tiltale til Børn, der er saa store, at de kan tale rent, forvrænger man gerne systematisk hvert andet Ord nogle Grader mere end sædvanlig, saa det er vel i Grunden et Under, at Børnene komme til at tale saa godt, som de gør.

Fra deres 7. til deres 14. Aar undgaar Børnene ikke i Skoletiden at blive noget paavirkede i dansk Retning. De lærer jo, hvordan Ordene staves, og nogle enkelte Ord lærer de ogsaa at udtale med dansk Accent. De lærer at sige før, efter, tidlig, ved, ned og bedre nøjagtigt efter Skriftsproget, men alt dette kun til Skade for Sproget; thi blandede med de bornholmske Ord skæmmer de kun; de passer ikke der. Iøvrigt opnaas der kun, at en stor Mængde Ord bliver noget oppyntede eller forvanskede, hvad der kun gør dem frastødende. Lærerne er vel ikke altid uden Skyld i denne Udvikling; man har jo hørt, at Lærere kan have været saa uforstaaende, at de har sagt til Børn, som de syntes talte for udpræget bornholmsk, at det kun var svenske Børn, der udtalte Ordene saaledes.

At en saadan Paastand intet er værd, da ingen svenske Børn kan tale saadan, er ikke nemt for Børnene at bevise, men da de nødig vil beskyldes for at være svenske, er det forstaaeligt, at en saadan Udtalelse af Læreren er vel egnet til at anspore dem til at forvrænge deres Sprog forfærdeligt. De Lærere, som har forsøgt at bibringe Børnene dansk Sprog og Accent i almindelig Tale, maatte imidlertid snart kunne komme til Erkendelse af, at de derved kun opnaar at skabe en yderligere sproglig Forvirring.

Derfor er det selvfølgelig alligevel i sin Orden, at det danske Sprog bliver benyttet i Skolerne, og at der stiles hen til ikke blot at lære Børnene at skrive, men ogsaa læse rigtigt Dansk. Men Børnene skulde nødig bibringes den Opfattelse, at det danske altid er rigtigt, det bornholmske altid forkert og desuden simpelt, hvorved de komme til at skamme sig ved deres eget Sprog og anspores til at pynte uhyggeligt paa det. I Stedet herfor burde Børnene hellere lære, at det ene i og for sig kan være lige saa rigtigt som det andet, men at det er hver sit, og at de to Sprog burde holdes hver for sig. Bare for at nævne et Eksempel paa, hvad Lærere kan fordre af Børnene, og hvad de kan nøjes med i sproglig Henseende, skal her nævnes nogle Tal. Fira passerer altid, medens det forbydes at sige sju, i Stedet for hvilket man siger syv paa en saadan Maade, at det hverken er det ene eller det andet. Åta gaar, skønt det er mindst lige saa langt fra Dansk som sju. Æjlua bliver anholdt, fordi det indeholder en Lyd, som ikke findes i Dansk, men elleva lader man gaa; sajs og tål er allerede hos de fleste overgaaet til seks og tål. Trættan, fæmtan, sajstan, syttan og attan lader man passere, medens fjåurtan og nøttan maa forandres til fjortan og nittan til særdeles ringe Nytte; thi saadanne Bastarder af Ord virke kun stødende og skurrende i Talen, ligemeget, hvad enten de bruges i Bornholmsk eller Dansk.

II. Den nyere sproglige Udvikling i dens Enkeltheder.

Lægger man Mærke til det for Tiden paa Bornholm herskende Sprog, træffer man imidlertid saadanne grimme Bastarder af Ord i Tusindtal, hvad der, som før berørt, bidrager mægtigt til fuldstændig at berøve det i sig selv saa kønne Sprog dets Velklang. Skønt der hersker en saa stor babylonisk Forvirring, at man med Lethed kan paavise Forskel i Ord og Udtale hos de forskellige Individer paa samme Egn og samme Sted, kan det dog fastslaas som en almindelig Regel, at det bedste bornholmske tales paa Landet, længst fra Byerne, i hvilke Sprogforvirringen er størst, og hvor man dog bilder sig ind, at man taler et langt pænere Sprog. Hvilken Parodi! Men de værste Vildskud finder man dog i Rønne, hvor hvert Barn nu siger: „Ded ved jå ikke, ded kan jå osse“ og lignende, og hvor man hører: „Majn tænker, ijn liden Dåmper, Stormen vælte Våunen“ osv., Ord som alle fra Landet og de fleste fra de andre Byer vilde finde særdeles grimme. Men i Rønne bilder de, som benytter sig af saadanne Ord, sig nok ind, at de i sproglig Henseende er noget ophøjede over almindelige Bornholmere.

Men selv paa Landet finder man saadanne forvanskede Ord som huska, hilsa, hjemma, hækta, klippa, ligga, lægga, trækka, Sækka ret almindeligt. Man siger sova og sava

for saua, men aldrig sove; målker og malkar for målkar, men aldrig malker; man siger Strømmel, Strimmel og Strimla for Strømla og Støvla, Stævla og Støula for Stæula, men aldrig Støvle. Enhver kan forøvrigt selv i det daglige Liv skaffe sig Masser af lignende Eksempler paa Ordforvrængninger, og enhver kan let forstaa, at Hensigten med Forvrængningen har været at faa Ordene i nærmere Overensstemmelse med de tilsvarende danske. Ligeledes er det let at se, at Ordene dog ikke derfor er blevet mere danske og i mangfoldige Tilfælde heller ikke lettere at forstaa for Danskere, hvorimod de have mistet deres bornholmske Præg, og passer hverken i det bornholmske eller i noget andet Sprog. Lidt anderledes forholder det sig jo med enkelte Ord, som man har overført fra dansk, og som man kan udtale korrekt, men anvendt i bornholmsk Tale, virker disse dog ligesaa stødende, som de andre. Eksempel: „Hajn e sjidijn i *Ansigtet*"; „Lev *ned efter* lid Bræjne"; „hajn skojle gjårad *bedre*", „di *ligger ved* Dammijn".

I det følgende skal her — under Paavisningen af Ordenes i det sidste halve Aarhundrede undergaaede Forandring i den almindelige, men navnlig i den saakaldte pænere Tale — omtales de enkelte Lyde eller Bogstaver, som udvise mest Uoverensstemmelse med det danske, hver for sig.

a.

Af a har man i Bornholmsk to vidt forskellige Lyde, hvoraf det ovenstaaende er det, som enhver kender i Ord som Kat, aja og Såmmar, hvor det findes i sin korte Form og i Jarn, Start, Arm, ajnijn i den lange Form, samt baade i lang og kort Form i Ord som Vajla, Larka, Kara, starka, tarska osv. Da disse to Former af a imidlertid ikke i Lyd udviser nogen væsentlig Uoverensstemmelse med de tilsvarende danske, omtales de ikke her af denne

Grund. Men det korte a præger dog det bornholmske overordentlig, idet det findes i Endelserne af mangfoldige Ord. I en Mængde af disse er det det oldnordiske a, der er bevaret, men Udviklingen har ogsaa ført med sig, at en stor Del flere Ord end oprindeligt er kommet til at ende med a. Da de tilsvarende Endelser i dansk har udviklet sig til kort e, og da Ordenes Antal med disse Endelser er overordentlig stort, er der vel neppe nogen Særegenhed ved det bornholmske Sprog, som saa iøjnefaldende skiller det fra det danske. At dette a i Endelserne er blevet en Vederstyggelighed for mange, er derfor forstaaeligt, men forunderligt nok sidder det saa overordentlig fast, at det næsten ikke lader sig bekæmpe. De allerfleste af den Masse Ord-Bastarder, man har faaet lavet i de senere Aar, har saaledes bibeholdt det oldnordiske a i Endelserne, hvorfor dette fremdeles præger det mest moderniserede bornholmske — næsten lige saa meget som det rigtig bornholmske. Det sidder saaledes fremdeles urokkeligt fast i alle Udsangsord i Nutids Navnemaade og Fortids fremsættende Maade, alle Navneord af Hankøn og Hunkøn i den bestemte Flertalsform og tillige de allerfleste Navneord af Hankøn i den ubestemte Flertalsform samt en Mængde andre Ord. Underligt nok har man i de senere Aar ogsaa faaet indført a i Endelserne af en Del Intetkønsord i Flertallets bestemte Form, hvor det i Forvejen ikke fandtes, for at faa disse i nærmere Overensstemmelse med de danske. Man har her gaaet frem efter den almindelige Regel for Hunkønsordenes Bøjning til bestemt Form i Flertal, idet man f. Eks. kan sige Træerna, Sjyerna, Vinduarna, Sjilleriarna i Stedet for Træn, Sjyen, Vijnuen og Sjillerien.

De eneste Steder, man har kunnet faa dette a forandret til e i Endelserne, er en Del Tillægsord og Biord med Gradsbøjninger, en Del Tillægsord i deres bestemte Form i Flertal og enkelte Personnavne som Lisa, Rønna. Hvad de første angaar, er Skaden temmelig gammel og omfatter

ikke blot det sidste, men ogsaa det næstsidste a i Ord som arriara, billiara, naaliara, nømmara, klågara, tiara, otara, tiliara. Af betydelig nyere Oprindelse er Forandringen af Tillægsordenes Endelser i bestemt Form i Flertal. Her skal Endelsen være e, naar Tillægsordenes bestemte Kendeord for Flertallet „di“ kommer foran Tillægsordet, men naar „di“ er erstattet med et Ejestedord, skal Endelsen være a ligesom i ubestemt Form. Det hedder saaledes: di pene Skona, di fine Majnana, de svårte Hestana osv., men „Jera pena Sko, ded e fine Majna, mine svårta Hesta“. Her har man som sagt i den senere Tid for en Del formaaet at faa det sidste a forandret til e. Forholdsvis nemmere end at faa a-et i Endelserne forandrede til e, synes det at have været helt at sløjfe det. Et Eksempel herpaa har man i „Tomma“, der nu er ved at blive fortrængt og af yngre nu nærmest kun bruges i Forbindelse med -ståk, -søm og -spir, (Spæj) som Tommaståk osv. Bestræbelsen har her ligesom ved de andre Moderniseringer været at bringe Ordet i nærmere Overensstemmelse med Dansk, men da det har vist sig at være umuligt at faa det formet til Tomme og Tommer, har man valgt at sige Tom baade i Ental og Flertal. Hvor meningsløst det end er, og hvor galt det end lyder baade i bornholmske og danske Øren, saa har denne Form for Tomma gaaet sin Sejrsgang over hele Øen, i hvert Fald findes neppe nogen Haandværker, der har lært sit Haandværk i de sidste 30 Aar, som ikke siger baade $^1/_2$ Tom, 1 Tom og 2 Tom.

I Byerne og da særlig i Rønne har man faaet a-et i Endelserne sløjfet af en Del Navneord af Hankøn, som i den ubestemte Form i Entallet ender med -ara, som Hammara, Dåmpara, Kunstnara, Målara og Bågara, idet man saa tillige ombytter det næstsidste a med e. Man kan her som saa mange andre Steder nok sige, at det ene kan være lige saa kønt som det andet, men det gaar her med Sproget, som det gaar med et gammelt, kønt Bindings-

værkshus, man sætter ny, storrudede Vinduer i i Stedet for de gamle smaarudede, man har kasseret. Man kan disputere om, hvilke Vinduer, der er de kønneste, og man kan mene, at begge Slags kan være kønne for sig, men de ny, storrudede hører nu en Gang ikke hjemme der, hvor de er anbragte, og Helhedsindtrykket bliver, at de forstyrre Harmonien og gør, at det før saa kønne Hus ikke er saa kønt mere. Saadan ogsaa med de opstadsede Ord, naar de blive sat ind i Talen, og man f. Eks. siger: dæjn ny Hammer, dæjn lijla Dåmper, ijn sjæjlan Kunstner, ijn flinker eller flink Måler, dæjn goa Båger". Enhver kan da let se, at saadant ikke passer sammen.

Endvidere har man kunnet sløjfe a-et i Endelserne af enkelte Ord som flera, mera*), tilia, fårra, hæjlara samt af en Del Udsangsord i Nutids bydende Maade, idet man til Eks. siger, bi lid, spis Blyantijn, vask Stolijn, plånt Træed, i Stedet for bia lid, spissa Blyantijn, vaska Stolijn og plånta Træed!

Anderledes let har det imidlertid været at faa a-et ombyttet med e, naar det ikke forekommer i Endelserne. Selv Folk, som selv mener, at de taler godt bornholmsk, har allerede faaet Flertalsformerne baade for Han- og Hunkøn forandrede fra ana og arna til ene og erna, idet de sige: Majnena, Bællena, Hestena, Kattena, Stenena, Stolena osv. i Stedet for Majnana, Bællana, Hestana, Kattana, Stenana, Stolana og Konnerna, Hopperna, Støtterna, Klokkerna og Stjernerna i Stedet for Konnarna, Hopparna, Støttarna, Klokkarna og Stjernarna. Endvidere har mange i Byerne og en Del paa Landet faaet a erstattet med e i et meget stort Antal Udsagnsord i Handlearts fremsættende Maade, idet man f. Eks. siger målker, hanler, vasker, pyjnter eller pynter, togger og skråbber i Stedet for målkar, hanlar, vaskar, pyjntar, toggar og skråbbar, og ligeledes i samme

*) Dog siges ogsaa nu mere og flere.

Ordklasses Lidearts fremsættende Maade, idet man siger målkes, hanles, vaskes, pyjntes eller pyntes, togges og skråbbes i Stedet for målkas, hanlas, vaskas, pyjntas, toggas og skråbbas. Denne systematiske Forvrængning af en Mængde Udsagnsord i disse Former bidrager forøvrigt, da de er saa hyppige, til at mispryde det for Tiden her paa Bornholm herskende Sprog overordentlig. Naar saa de samme Ord tillige er tilstrækkelig pyntede i deres forreste Halvdel, kan de omtrent fremtræde i dansk Skikkelse, hvad der imidlertid ikke gør Sagen bedre, da saadanne Ord, som før bemærket, alligevel ikke passer i bornholmsk Tale. Som Eksempel kan anføres pynta og lava (pyjnta og laua), der, hvor oppyntede de end er, dog ikke i Navnemaaden har nogen Karakter af at være danske, da man her ikke har formaaet at faa Endelsens a erstattet med e. Men i Formerne „pynter og pyntes, laver og laves“ samt „pynt og lav“ er Ligheden med det danske opnaaet. Hvad hjælper det imidlertid, naar Ordene bliver føjede ind i Talen, f. Eks.: „Va sjødder dijn Dræjn ijna i Hawajn paa dæjna Aarsti'en, laver I Hawajn om?“ „Nej, jå syjntes båra, der skojle graves å pyjntes å laves lijd paa Gångana; i Sommers (Sommars) hadde vi inte Styjner“. Saadan omtrent kan selv midaldrende Folk paa Landet nu tale, og selv om de yngre vel nok vilde have pyntet et Par flere Ord, saa bliver det derfor ikke dansk, men bare end mere frastødende.

å

Den anden a-Lyd i Bornholmsk, som her betegnes med å, er den, som enhver kender i Ord som Ånkel, Håwa, Kåga, Blå, Sål osv. Da denne Lyd ikke findes i Dansk, præger dette å det bornholmske betydeligt, og Sprogreformatorernes Bestræbelser gaar naturligvis ud paa at bytte det med a. Paa Landet er man imidlertid endnu ikke kommet langt i den Retning, men i Byerne har man jo

opnaaet en hel Del. Man kan der sige: „Go'da, har du læst Bladerna i Da?“ Dæjna Gadan e lång å smal. Vil du smaga min Kaga? Jå ska ha' ijn Hana. En har Evne til at forbytte det et Sted, en anden et andet, saa man kan snart risikere at træffe hvilketsomhelst af disse å-er ombyttede med a, men da disse ikke passer, hvor de blive anbragt, opnaas der kun herved, at der bliver dannet en lang Række Mislyde.

Skønt dette å endnu ikke kan siges at være blevet væsentlig fortrængt paa Landet, kan man dog mærke, at det kun er daarligt anskrevet; thi man giver nødig Børn saadanne Navne, hvori det findes, og kalder man endelig en Dreng Hans, da er det gerne i Forbindelse med et andet Navn, eller man siger Hansemand; paa den Maade kan man moderere noget paa den dybe å-Lyd. Men det kan ogsaa ske, at man kalder Drengen Hans. Underlige, sære Mislyde, der kan fremkomme i et bornholmsk-talende Hjem, hvor man siger: „Tå maj Kållaskåflan, Hans!“ „Vil du varra brår, Hans!“

Der er baade et kort og et langt å, men det korte findes mindst udbredt, nærmest kun i Forbindelse med u til au i Ord som Låu, Dåua, Svåuer osv. Ligesom for a vil der her kun blive anvendt eet Bogstav for baade det lange og det korte å.

å.

Dette Bogstav adskiller sig ikke noget væsentlig fra det danske, men naar det omtales her, er det, fordi det rettelig finder en udstrakt Anvendelse i Bornholmsk ogsaa paa mange Steder, hvor man ifølge den tillærte danske Ortografi vilde have anvendt o og u. — Paa saadanne Steder falder det imidlertid den uøvede Læser meget vanskeligt at skille det korte og det lange å, hvorfor her skal gøres et Forsøg paa at betegne det korte med å og det lange med aa.

En Række Ord med a-Lyd i Dansk, men med udpræget å-Lyd i Bornholmsk, gør enkelte Individer i Byerne sig Umage for at modernisere, hvorved der fremkommer nogle yderst utiltalende Bastarder. For Eksempel forandrer man Gång, lång, Trång, Rång, Sång, Vång, Tång, vrånga, många, stånga til Gang, lang, Trang, Rang, Sang, Vang, Tang, vranga, manga, stanga, hvad enhver kan overbevise sig om, tager sig besynderligt ud, især i Sammenstilling med andre Ord eller bare ved Bøjning til bestemt Form eller Flertal.

Det lange aa kender enhver i Aar, Vaar, Faar, Haar, Kaava, Kraag, Knaart, svaart, Aarm (Orm).

gj jg.

Naar g forekommer i Forlyd foran Vokalerne e, i, y, æ og ø, bliver det sædvanligvis omtrent dsche, her betegnes ved gj foran en Selvlyd, men med jg, hvor en Fordobling finder Sted bag efter en Selvlyd, idet der i denne Stilling sædvanlig tydelig høres j foran, f. Eks. læjggja, Væjggja, byjggja og ofte jgj, hvor Medlydsfordobling i samme Tilfælde ikke finder Sted, f. Eks. styjgj, spryjgj, Æjgj; Medlydsfordoblingen synes dog de allerfleste Steder ret overflødig, og naar den ved første Øjekast synes selvfølgelig, beror dette vistnok nærmest paa den tillærte danske Ortografi. Ordene kunne vistnok rettere skrives læjgja, Væjgja, byjgja; en Væjgj — Væjgja.

Da denne Lyd ikke findes i Dansk, har man nu i de senere Aar tildels faaet den fortrængt af en Del Ord. Man er nemlig kommet til den højst forkerte Opfattelse, at disse Lyde er grimme og simple, medens de i Virkeligheden er smukke og dertil ejendommelige for vort Sprog, eftersom de tilsvarende Lyde ikke findes nærmere end England. Den engelske Konges Navn indeholder to gj (George), og der er vist ingen i England, der af den Grund mener, at Kongens Navn er simpelt. Georg udtaltes forøvrigt om-

trent ligedan her før, men nu høres dette meget sjælden. Nutidens Sprogreformatorer sætter nu g i Stedet for gj, hvor man finder, det kan gaa an, men da èn kan faa det til at gaa an, hvor en anden ikke kan, er der vist intet gj, som ikke er udsat for at blive forbyttet. Naturligvis gaar man foran i Byerne, men selv paa Landet er der dem, som nu siger Ord som begge, ligga, lægga, dægga osv.

En Del Ord, nogle Individer synes bliver for fine ved saadan Ombytning, har man lavet om paa den Maade, at man benytter j og siger f. Eks. jårra, jemma, bejyjna, Jåre, Jår. Denne Oppyntning, der kan siges at være i svensk Retning, er imidlertid ligesaa usmagelig, som den anden. Desværre er der enkelte eller maaske dog kun et Par enkelte af disse svenske Bastarder: ijennem, ijen, der er saa almindelige, selv paa Landet, at der nu kun er visse Egne, hvor man hører det oprindelige: igjennem, igjen.

kj jk.

Foran de samme Vokaler, som nævnt for g bliver k i Forlyd sædvanligvis kj (omtrent tsjeh), der skrives jk, hvor en Fordobling efter en Selvlyd finder Sted, f. Eks. træjkkja, ryjkkja, slyjkkja, og jkj hvor en saadan Fordobling efter Selvlyd ikke finder Sted, f. Eks. fijkj, Sæjkj, Smæjkj, Blæjkj, idet et tydeligt j, dér høres foran. Fordoblingen synes dog ogsaa her at være overflødig, idet Ordene ligesaa godt skrives træjkja, ryjkja, slyjkja, ijn Sæjkj — Sæjkja, og tager det sig end lidt løjerligt ud, skyldes dette sikkert en Tilvænning fra det danske, som intet har med det bornholmske at gøre. Naar Navneordene bøjes fra Ental til Flertal, som f. Eks. Sæjkj — Sæjkja, kan dette ske ved kun at tilføje dem det reglementerede a, og naar Bydeformen af Udsagnsordene, f. Eks. træjkj forandres til Navneform, sker dette ligeledes ved kun at tilføje a som efter Reglerne: træjkja.

Det er ikke den samme Lyd som ch i Tysk, men nærmere ch i Engelsk, f. Eks. i church, bh. Kjærkja. Denne Lyd præger det bornholmske i lignende Grad som gj, men da den ligesom denne heller ikke findes i Dansk, bliver den af samme Grunde efterstræbt og forbyttet med k. Imidlertid hviler Grundene for begges Vedkommende alene paa falske Forestillinger og Indbildninger; thi da Lydene i Virkeligheden er mindst lige saa kønne, som dem, hvormed man vil erstatte dem, opnaar man kun ved deres Udryddelse, at der fremstaar en Masse uhyrlige Ordforvrængninger, som ingen Steder hører hjemme, og at Sproget bliver fattigere paa Lyde og Talen mere ensformig. Og den Tale, hvori regelmæssig forekommer saadanne Forvrængninger som ligga, lægga, trækka, Sækka, strækka, Vægga, er ligefrem vammel og giver nærmest det Indtryk, at Vedkommende — ligesom Smaabørn — ikke er i Stand til at udtale Ordene rigtigt.

jl og jn

Disse to Lyde bidrager ogsaa meget til at gøre det bornholmske Sprog ejendommeligt, og det er sikkert disse Lyde, som Fremmede har allervanskeligst ved at lære, ja, som de, hvis de forekomme efter hinanden, aldrig kan faa lært, naar de ikke har lært Sproget fra Barnsben.

Om disse Lyde nogensinde i forhistoriske Tider har været til Stede noget andet Sted i Norden, er ikke let at vide; i gammelt Dansk saavel som i gammelt Islandsk findes end ikke Spor deraf, men den Omstændighed, at Falstringer kan sige ijn og dæjn, kan tyde derpaa. Ellers skal vi vistnok nu saa langt væk som til Italien for at træffe de tilsvarende Lyde; de er altsaa sjældne. Om de er kønne eller ej kan naturligvis være en Smagssag, men Fremmede kan undertiden mene, at de er meget kønne; hvorfor skulde vi da ikke synes det? Men de er i hvert Fald ejendommelige, og dette er vel ogsaa Grund nok

for de aktive Sprogforvanskere til at arbejde paa deres Udryddelse. Da dette kun bestaar i at udelukke j-Lyden af disse tvelydsagtige Forbindelser, kunde det synes meget nemt, men i Virkeligheden har det vist sig, at det paa sine Steder endogsaa har været meget vanskeligt. Mange, — ja endog nu ældre Mennesker — har hele deres Liv bestræbt sig for at udelade disse j-Lyde af et større eller mindre Antal Ord, saa en hel Del er der jo naaet, men et ensartet Resultat er man imidlertid heller ikke her kommet til. For jl's Vedkommende findes blandt mange andre følgende Forvrængninger ret almindeligt: Skræjl — Skræl, Spjæjl — Spjæl, Fjæjl — Fjæl, Hæjl — Hæl, Fæjla — Fælla, Gjæjl — Gjæl, Sijl — Sil, Hyjl — Hyl, Bråjløp — Brålløp, Kjæjlara — Kjællara, Kjæjljn — Kjællijn, Væjljn Vællijn, Hojl — Hol, Bojl — Bol, Mojl — Mol, Sjyjl — Sjyl, Byjl — Byl, Kjijla — Kjilla, Gjijle — Gjille, hojler — holler, trijla — trilla, tråjla — trålla, skojla — skolla, sjæjla — sjælla, sjæjlan — sjællan, smæjla — smælla, næjla — nælla, svæjla — svælla, æjlua — ælleva, mæjlem — mællem, fyjla — fylla, ijla — illa, vijl — vil, Ijl — Il. Efter a eller langt aa synes det at have siddet fastere, f. Eks. i Stajl, Vajla, fajla, sprajla, Skajl, Pajl, Saajl, Vaajl, skaajla, gaajl, Faajl.

Skønt j i jn Forbindelsen har været mindre let at komme af med, saa har man dog desværre naaet en hel Del. Over Halvdelen af Bornholmerne sige nu: „du kan", „dé kan" og „vi kan", men man har dog haft saa meget Øre, at man kun ganske undtagelsesvis siger: „Jå kan" og „hajn kan", men derimod „jå kajn" og „hajn kajn". Ligeledes siges lettere: „Du (vi, I) kunne, skålle" end „jå (hajn) kunne, skålle". En Del kan nu sige Ord som rænna, kjænna, brænna, begjynna, minst, sjynga, Pynt, Frynsa, Spænne, Vinter, i Stedet for ræjna, kjæjna, bræjna, begjyjna, mijnst, sjyjna, Pyjnt, Fryjnsla, Spæjne, Vijnter, medens man har vanskeligt for at faa j ud af Ord som Spajn,

Bråjn, Majn, Pæjna, Vijn (Vind), rojner, sojner, fijna, kojna, spijna, tvijna, Krajns, Stæjne. Nogle kunne ikke udtale jn og sige i Stedet ng, men der er mange andre, som indføre ng, i Stedet for jn paa forskellige Steder, hvor de synes, det kan gaa an, og de maa vel mene, at det pynter. Helt almindeligt er det saaledes blevet at sige bringa, Længde, Fængsel og Mængde for brijna, Læjnde, Fæjnsel og Mæjnde; sjældnere: Pænga, Længa, fænga, sprænga, Ping, Hong, kånge, for Pæjna, Læjna, fæjna, spræjna, Pijn, Hojn, kojne. Dette gør næsten mere end nogen anden Forvrængning Indtryk af, at Vedkommende „ijkje kajn snakka rå".

Den ringe Kurs jl og jn staar i gør, at ingen Børn for Tiden gives Navnene Bojl og Svæjn. Det første erstatter man forholdsvis let med Bodil, men da dog ingen kan faa sig selv til at sige Svæn, har man benyttet sig af den Udvej at hefte et andet Navn til, f. Eks. Svæn-Aage.

I den bestemte og ubestemte Artikel for Hankøn „ijn", og det paapegende Stedord „dæjn" sidder jn overordentlig fast og er for manges Vedkommende den sidste udprægede bornholmske Lyd, der høres, efter at de iøvrigt har lært at tale Rigsdansk; det kan altsaa for manges Vedkommende sidde fastere, end det før omtalte a i Endelserne.

i ij.

Der haves baade et langt og et kort i. Det lange i høres ganske vist de fleste Steder rent, f. Eks. Ister, Iz, ina; men enkelte Steder synes Lyden noget j-holdig, f. Eks. hijta, sjijta, sjijdijn, lijdijn, Pijbel, hvor det kan synes at være berettiget at anvende ij.

sj.

Ovenstaaende Lyd, som enhver Bornholmer kender i Ord som Sjø og sjæjlan, og som heller ikke er ukendt i Dansk, efterstræbes ikke saa meget som saa mange andre

Lyde. Dette synes at fremgaa af den Omstændighed, at det endnu findes i mangfoldige Ord, som er oppyntede paa andre Omraader; f. Eks. høres Sjorta, Sjæll, sjællan, Sjæg, Sjin i Stedet for Sjâurta, Sjæjl, sjæjlan, Sjæjgj og Sjijn.

z.

Foruden s og sj haves endnu en s-Lyd, som enhver kender i Ord som Âz, Håzza, Huz. Omtrent den samme Lyd findes i Engelsk og betegnes ogsaa der med Z. Da den imidlertid ikke findes i Dansk, har mange her paa Bornholm i de senere Aar stilet hen til at faa den ombyttet med s. At Lyden er forhadt, viser den Omstændighed, at man kan høre Folk, som ombytter Â i Ålijna med A, bibeholde â i Håzle, hvorimod de bytte z med s og sige Håsle. Man siger ogsaa Håsel, Måssa. Næsa, Baas, Glås, Hus, Is, lysa, nysa, dised, læsa, knåsa, vissijn, frossijn, visa, spisa, sysla i Stedet for Håzel, Måzza, Næza, Baaz, Glâz, Huz, Iz, lyza, nyza, dizut, læza, knâza, vizijn, frøzijn, viza, spiza, syzla, medens særdeles mange Ord med denne Lyd af mange eller de fleste undgaaes og mange er fuldstændig udrangerede.

Denne smukke og for det bornholmske Sprog saa ejendommelige Lyd er der mindst ligesaa lidt Grund til at udrydde, som de øvrige her omhandlede, og Resultatet viser sig ogsaa her, ligesom de andre Steder, at blive det modsatte af det tilsigtede.

w.

Den u-lignende Lyd, som saa hyppig i det bornholmske findes efter langt a, kort â og æ, og som i den nyere Tid af saa mange er blevet anset for at være saa „bred“, og derfor tildels er udryddet og erstattet med v, skrives her w. Man er desværre allerede kommet saa langt i denne Henseende, at særdeles mange yngre Mennesker, selv paa

Landet, nu slet ikke evner at udtale Ord som: Draw, Staw, Stæw, Awner, Krawa, Mawa, Hawa, grawa, lawa, stawa, sawa, trawa, Hawra, klæwa, dæw, æwarst, Stæwla, Slæw, Hæwn, Sæwn, Kjæwl, Hæwl, Snæwl, Ræw, Tæwa, men ombytter regelmæssig au og æu Lyden med av og æv. Naar derimod w følger efter kort â, er begge Lydene åw lige daarligt anskrevne, hvorfor de mange Gange maa vige begge. Man kan saaledes høre Dua, Stua, Lua, Tua, i Stedet for Dâwa, Stâwa, Lâwa, Tâwa, Lov eller Laav for Lâw, dovijn eller daavijn for dâwijn, Hua for Hâwa, Jul for Jâwl, Kjole for Kjâwl, Hofta for Hâwt, vogta for vawta, Ax for Âws, Axel for Âwsel, huska for hâwsa. Det er lettere at sige v end w, lettere at sige „Rævatæva" og „grava å lava i Havajn" end „Ræwatæwa" og „grawa å lawa i Hawajn", men det passer ikke i det bornholmske og bidrager meget til at gøre Talen vammel og gøre Indtryk af, at man ikke er i Stand til at udtale Ordene rigtigt, hvad desværre ogsaa mange Gange er Tilfældet.

Der er det bemærkelsesværdige ved disse for det bornholmske fra det danske afvigende Lyde, at en Del af disse heller ikke findes i de Nabolande, som Bornholm i Middelalderen har haft Samkvem med, men at man maa saa langt ud som til England og Italien for at finde dem. I andre Lande holder man paa dem og mener, at de er kønne, og selv Danskerne, som de ellers er fremmede for, kan mene det samme, men her paa Bornholm er der vitterlig mange, der skamme sig ved dem og gør alt, hvad de formaar for at faa dem udryddede. De er imidlertid karakteristiske for vort Sprog, hvortil de hører, og hvoraf de ikke kan udtages, uden at dette lider derved, idet man for at undgaa dem ikke blot berøver det en Del ejendommelige og kønne Lyde, men ogsaa et særdeles stort Antal Ord, hvorved Sproget bliver gjort fattigere. — Den første Bevæggrund til, at man har paabegyndt en Udryddelseskrig imod disse Lyde, har vel nok alene været den, at de

afveg fra det danske, men nu er der, hvor mærkeligt det end lyder, mange, som ligefrem hade deres Modersmaal, fordi disse Lyde findes deri; man er kommet til den forkerte Opfattelse, at de er grimme, og at de er simple, og man arbejder ufortrødent paa deres Udryddelse i den Tro, at man derved gør en god Gerning. Hvis man vil lægge et godt Ord ind for Bevarelsen af disse vort Sprogs Ejendommeligheder, kan man endogsaa blive imødegaaet med en saadan Paastand som, at Ordene bør udryddes alene af den Grund, at de ikke kan skrives. Dette beviser atter den forkerte Opfattelse af Tingenes Tilstand, thi hvis man vil skrive et Sprog, maa man selvfølgelig først skaffe sig Lydbetegnelser eller Bogstaver, som passer dertil. Man kan ikke gøre Regning paa de Bogstaver, som man benytter i et andet Sprog, skal kunne passe. Da der i Bornholmsk findes en Del fra det danske afvigende Lyde, er det en Selvfølge, at der fordres tilsvarende Lydbetegnelser, hvis Sproget skal skrives. Dernæst kræver det Øvelse baade af den, der skriver, og af den, der læser; straks man begynder, gaar det ubehjælpsomt saavel med Skrivningen som med Læsningen.

Naar der ikke har udviklet sig noget bornholmsk Skriftsprog, da beror dette paa, at det har været nemmere at betjene sig af det danske. Saa godt som alt, hvad der er skrevet paa Bornholmsk, er skrevet som Kuriosum og opfattet som Kuriosum. At her dog har været Digtere med Kærlighed til Sproget kan ikke benægtes, og her maa i første Række nævnes Rektor I. C. S. Espersen, hvis Sange fra Fyrrerne og Halvtredserne tale saa tydeligt om en stor Kærlighed til Sproget, idet han deri har gjort et velment Forsøg paa at udødeliggøre en stor Del af de gode gamle Ord, som allerede den Gang truedes med Undergang. Sangene blev ogsaa modtagne med ikke ringe Begejstring og kendtes, efter hvad man siger, i den Tid af de fleste Bornholmere. Og det store Arbejde, han nedlagde i sin

omfangsrige bornholmske Ordbog, vidner ogsaa tydeligt om en stor Kærlighed til Modersmaalet, som han rimeligvis havde været den rette Mand til at løfte op og bringe til Ære og Anseelse, men det meget betydelige og for os værdifulde Arbejde, han her har udført, blev desværre afsluttet ved en tidlig Død (1859), kun 47 Aar gl. Senere har der været andre modstridende og nedbrydende Kræfter i Virksomhed, og de en Gang saa populære Sange, som fortjente at være kendt af alle Bornholmere, er nu glemt af de fleste.

III. De tre Køn.

Som før berørt er Oldsprogets 3 Køn bevarede i Bornholmsk, hvilket vel nok præger Sproget mere end noget andet. Da man i Dansk kun har to Køn, har vore Sprogreformatorers Bestræbelser alt i mange Aar gaaet ud paa at smelte Han- og Hunkøn sammen til et Fælleskøn ligesom i Dansk; dette har imidlertid vist sig overordentlig vanskeligt. Trods de mange Aars ihærdige Bestræbelser er man nemlig ikke endnu naaet til at faa det 3die Køn udslettet af nogen af de Ordklasser, som har været berørt af Kønsbøjningerne. Ja, de tre Køn sidder saa fast i Sproget, at det endogsaa har været meget vanskeligt for mange af de Bornholmere, som nu taler Rigsdansk at frigøre sig for dem. Den sidste udprægede bornholmske Lyd, der høres, er i mangfoldige Tilfælde Hankønsordenes bestemte og ubestemte Artikels j-Lyd. Kendeordene har man ingen Vej kommet med, og Navneordene har man ikke i denne Henseende kunnet ændre noget væsentligt. Dette kan desværre langt fra siges om Stedordene, Tillægsordene og Udsagnsordene; her har Bestræbelserne haft det Resultat, at der er skabt en almindelig Forvirring.

Værst er det gaaet ud over de navneagtige personlige Stedord i Enkelttallet. Mange Mennesker, som nu er gamle, har i deres Barndomshjem lært, at de ikke maatte sige han og hun om døde Ting, og der er andre gamle, som først senere fik dette lært, men som siden hele deres

Liv igennem har bestræbt sig for at overholde denne Regel. Og lidt yngre Mennesker har lært, at de ikke maatte sige han og hun om andet end Mennesker, da saadant ikke bruges i Rigssproget. Man har bildt sig ind, at vi Bornholmere var kommet rent forkert ind paa det med disse tre Køn, man havde af det danske Skriftsprog lært, at der kun var to Køn og gjorde Nar ad dem, som var saa gammeldags, at de sagde han om en Hat og hun om en Hue, han om en Frakke og hun om en Trøje, selv om det var det samme Klædningsstykke, man benævnede saadan. Man fandt, at det var baade gammeldags og simpelt at sige han om Haven og hun om Jorden i Haven og havde saaledes temmelig let for at bevise, hvor meningsløst, det var at sige han og hun om døde Ting. I dette Stykke fik man saaledes temmelig let Han- og Hunkøn slaaet sammen til et Fælleskøn med Stedordet „dæjn“ i Stedet for „hajn“ og „hun“. Ogsaa overfor Individer af Dyreriget er mange ellers bornholmsktalende Mennesker naaet til samme Standpunkt.

Men de tre Køn høre nu engang med til Sproget og kan ikke saadan uden videre laves om til to, i hvert Fald ikke uden at Sproget derved lider stor Skade, og heller ikke uden at der derved opstaar en stor Forvirring i de Ordklasser, som er underkastet Kønsbøjning. Ser man lidt nøjere efter, vil man let finde, at det netop er rigtigt at værne om de tre Køn, og det er en stor Misforstaaelse, naar man er kommet til den Anskuelse, at det er simpelt at have tre Køn. Der er vist ingen Tysker, som mener, det er simpelt, at der er tre Køn i Tysk; de er snarere stolte af deres tre Køn og det deraf følgende vidt udviklede Bøjningssprog. Og det har vi ogsaa Grund til at være!

Kønnenes Antal i et Sprog er imidlertid af saa stor og indgribende Betydning, at man overalt nødes til at tage det, som det er, hvorfor ogsaa Antallet deraf i de forskellige Sprog er noget forskelligt. Her skal yderligere som

Eksempel kun anføres, at medens der i Fransk og Italiensk er to Køn, har man kun et i Engelsk. Og til Beroligelse for de Bornholmere, som nu er kommet til den falske Forestilling, at det er forkert og simpelt at sige han og hun om døde Ting, skal her anføres, at de to Køn, man har i Fransk og Italiensk, netop er Hankøn og Hunkøn, saaledes at man der benævner alle Ting, baade levende og døde, enten med han eller hun. Og endda er Fransk, som enhver ved, i meget vide Kredse anset for at være det fineste Sprog i Verden!

Dog maa det indrømmes, at Kønnenes Antal i et Sprog meget vel i Tidernes Løb kan være blevet forandret, saaledes som det f. Eks. er sket i Dansk. Det er imidlertid Følgen af en Udvikling, som har strakt sig gennem flere Aarhundreder, og at noget lignende vil kunne ske med det bornholmske i Løbet af nogle Aarhundreder skal heller ikke benægtes. At det ogsaa vil tage nogle Aarhundreder, vil man let kunne faa en Forestilling om ved at betragte de forholdsvis smaa Resultater, der i denne Henseende er naaet i det forløbne Aarhundrede. Vel er man naaet dertil, at man formelt benægter det tredje Køns Tilstedeværelse, men hvad nytter det, naar det samme Køn paa saa mange Maader og næsten overalt træder frem med en saadan Tydelighed, at al Tvivl om dets Tilværelse er umulig? Det er regelmæssig Hankønnets Bøjningsformer af Tillægsordene og Udsagnsordene man har gjort sig Anstrængelse for at udrydde, og dog er alle Hankøns-Navneord fremdeles forsynede med Hankønnets bestemte Artikel „ijn“, hvad enten det staar bestemt eller ubestemt, og Fastheden i disse Begreber er fremdeles saa urokkelig, at det af alle vil blive betragtet for aldeles abnormt, om nogen vilde forsøge paa at gøre en Ændring i dette Forhold. Hvad nytter det vel, at man som Stedord for baade Hankøn og Hunkøn er naaet til saa godt som overalt at benytte Ordet „dæjn“ i Stedet for „hajn“ og „hun“, at

man, naar Talen f. Eks. er om en Hat, kan sige: „tâ maj dæjn“ i Stedet for „tâ maj ijn“, naar Hankønnet dog griner een i Møde paa saa mange Maader og sidder saa urokkeligt fast i saa mange Ord, at man f. Eks. vilde finde det aldeles sindssvagt om nogen i Stedet for „ijnijn Hat“, „vikkijn Hat“ eller „någgijn Hat“ vilde sige „ijnen Hat“, „vikken Hat“ og „någgen Hat“? Disse Eksempler for at vise, hvor lidt der i Grunden er naaet, og hvor meget der er til Rest i Udryddelsen af det tredje Køn. Da det synes indlysende, at yderligere Bestræbelser i den Retning i de første Aarhundreder kun vil have yderligere Forvirring og Forkludring til Følge, da den nulevende Slægt, saavelsom de nærmest efterfølgende Slægter, afgjort aldrig vil kunne faa nogen Glæde deraf, og da Bevæggrunden dertil har hvilet paa aldeles forkerte Forestillinger, er der nu al Anledning til at bryde overtværs med den kunstige Udvikling, som her er foregaaet, og gøre sig Umage for ogsaa paa dette Omraade at føre Sproget tilbage til det, det var for 100 Aar siden. Og Sproget er lykkeligvis heller ikke paa dette Omraade endnu mere forkludret, end dette kan naaes, skønt det maa indrømmes, at der for de flestes Vedkommende maa lægges et betydeligt Arbejde heri; af sig selv retter det sig ikke.

I det følgende skal de Ordklasser, som paavirkes af Kønsbøjningerne, omtales hver for sig, og samtidig skal omtales deres Flertalsdannelser og enkelte andre fra det danske afvigende Regler samt — saa vidt som muligt — alle de Omraader, som den nyere Tids Sprogreformatorer har haft Anledning til at pynte op eller modernisere, hvor saadant er foregaaet efter paaviselige Regler.

Navneord, Kendeord.

Skønt særdeles mange Bornholmere for Tiden ingen Anelse har om, at der i Bornholmsk er tre Køn, saa véd dog saa godt som alle, paa en Maade ubevidst, til hvilket af de tre Køn de allerfleste Navneord hører. Det er værd at lægge

Mærke til, at de oprindelige Køn i Navneordene har siddet saa godt fast, at de allerfleste, selv Folk, som ellers fører et meget moderniseret Sprog, og paa andre Omraader gør sig Umage for at slaa Hankøn og Hunkøn sammen til et Fælleskøn som i Dansk, dog i Hovedsagen bøjer Navneordene baade i Enkelttal og Flertal efter de Regler, som gælder for deres respektive Køn og i Særdeleshed saa godt som aldrig undlader at benytte det rette Kendeord.

Da der dog af og til nu høres Uregelmæssigheder i Navneordenes Bøjning, skal disses Bøjningsregler, der — skønt uskrevne — i Fortiden er nedarvede fra Slægt til Slægt, og som ogsaa er overleveret os i en saadan Stand, at de for enhver virkelig Bornholmer er ligefrem selvfølgelige, omtales lidt nærmere.

Hankønsordene.

Kendeordet for Hankønnet er ijn; i bestemt Form i Enkelttal føjes ijn bag til Ordet, med Undtagelse af nogle Ord, som ende med jn, der forblive uforandrede f. Eks. Majn, Hojn, Bråjn, Pijn og nogle, som ende med j, der kun blive tilføjede n, f. Eks. Håj—n, Høj—n, Gjøj—n, Flåj—n. De, som ende med a, blive som Regel kun tilføjede jn, f. Eks. Hawa—jn, Sølla—jn, Hâra—jn. Herfra undtages dog Hårra, som i bestemt Form hedder Hårrijn. Af Ord, som ende med ara, f. Ex. Hammara, Bâgara, — mâgara, bliver det sidste a bortkastet: — mâgarijn. Til den ubestemte Form i Flertal bøjes Hankønsordene ved at tilføje dem -a, og til den bestemte Form -ana. Herfra undtages de Ord, som i Forvejen ende med a, og enkelte andre, der ende med Selvlyd, f. Eks. Sko, der i den ubestemte Flertalsform forblive uforandrede og i den bestemte kun tilføjes na. Af nogle, som ende med el og er, bliver e udstødt ved Flertalsbøjningen, f. Eks. Tistel — Tistla, Âger — Âgra. Endelig er der nogle, som bøjes til Flertallet efter Reglerne for Hunkønsordene, f. Eks. Ven —

Venner — Vennarna, Fod — Fådder — Fåddarna. Herhen høre oprindelig kun faa Ord, men de er i den nyere Tid blevet noget forøgede med tilførte Ord, f. Eks. Dragon, Soldåt.

Hunkønsordene.

Kendeordet for Hunkøn er en, som i den bestemte Form i Enkelttal føjes til Ordet. De Ord, som i Forvejen ende med n, forblive ofte uforandrede, f. Eks. Ân, Strân, Hân, og Kânna bliver Kân. De, som ende med a, â, e, l og r, blive som Regel kun tilføjede n, f. Eks. Lâmpa—n, Lâ—n, Sje—n, Sol—n, Mær—n. Til ubestemt Flertalsform bøjes de ved Tilføjelse af er eller r og til bestemt -arna med Undtagelse af en Del, som i Forvejen ende med a og saaledes kun blive tilføjede -rna: Lâmpa—rna og nogle som til den ubestemte Flertalsform kun blive tilføjede r, f. Eks. Glø—rna, Lâ—rna, Sje--rna. Endelig er der nogle enkelte Hunkønsord, som i Flertallet bøjes efter Reglerne for Hankønsordenes Bøjning, f. Eks. Dør, Væjgj, Æjn, Sæjn og Naal samt Pijbel, der ogsaa til den bestemte Form i Enkelttal bøjes efter Hankønsordenes Regler med Tilføjelse af ijn og Udstødelse af e: Pijblijn.

Intetkønsordene,

hvis Kendeord er et, danner regelmæssig bestemt Form ved Tilføjelse af -ed, naar Ordet ender med en Medlyd, undtagen d, da det forbliver uforandret, f. Eks. Låd, Skåd og Håud og d, naar Ordet ender med en Selvlyd, undtagen i og u, f. Eks. Sjilleri—ed, Vijnu—ed, men Træ—d, Blâ—d, Forkle—d osv. I den ubestemte Flertalsform bliver Intetkønsordene gerne uforandrede; til den bestemte Flertalsform bøjes de gerne ved Tilføjelse af en eller n, hvis Ordene ikke i Forvejen ender saadan.

For at lette Oversigten over Bøjningsreglerne vedføjes her et Skema med flere Eksempler for hvert af de 3 Køn:

Ental.		*Flertal,*	
Ubest. Form.	Best. Form.	Ubest. Form.	Best. Form.
Ijn Sten,	Stenijn,	Stena,	Stenana.
Ijn Hojn,	Hojn,	Hojna,	Hojnana.
Ijn Vijnter,	Vijnterijn,	Vijntra,	Vijntrana.
Ijn Sko,	Skoijn,	Sko,	Skona.
Ijn Bâgara,	Bâgarijn,	Bâgara,	Bâgarna.
Ijn Sajnhed,	Sajnhedijn,	Sajnheder,	Sajnhedarna.
En Mark,	Marken,	Marker,	Markarna.
En Tânka,	Tânkan,	Tânker,	Tânkarna.
En Skâwl,	Skâwln,	Skâwler,	Skâwlarna.
En Glø,	Gløn,	Glør,	Glørna.
En Hu,	Huen,	Huer,	Huarna.
En Naal,	Naaln,	Naala.	Naalana.
Et Bor,	Bored,	Bor,	Born.
Et Horn,	Horned,	Horn,	Horn.
Et Træ,	Træd,	Træ,	Træn.
Et Lâgen,	Lâgened,	Lâgen,	Lâgen.
Et Saw,	Sawed,	Saw,	Sawen.

Hvem, der vil undersøge de fra de almindelige Regler dannede Undtagelser, vil let faa Blik for, at disse i de allerfleste Tilfælde skyldes Hensyn til Vellyden. Disse Hensyn synes man nu ikke at lægge saa megen Vægt paa som Hensynet til Nemheden, og nemmere er det i Reglen at følge de almindelige Regler. Baade Skougaard og Espersen skylde Gudhjemboerne for, at de før altid bøjede Navneordene af alle tre Køn efter de almindelige Regler. Dette mærker man imidlertid nu ikke mere til dér end andre Steder paa Øen; en vis Tilbøjelighed hertil er der overalt, især blandt unge Mennesker. Ligedan synes der kun ringe Rimelighed for, at en senere Historiker har Ret, naar han antager, at denne Særegenhed i Gudhjemboernes Tale skyldtes en stor Indvandring fra Sverig efter den sorte Død i Midten af det syttende Aarhundrede; thi

naar Svenskerne f. Eks. ikke en Gang kunne sige Majn, Hojn, Pijn, Bråjn osv., ville de vel neppe finde paa at sige Majnijn, Hojnijn, Pijnijn, Bråjnijn, Rijnijn, Sjillijnijn, Ællijnijn, Gjæzlijnijn, Kjæltrijnijn, saaledes som Gudhjemboerne blive beskyldt for baade af Skougaard og Espersen.

Eftersom det er Hankønsbøjningerne, man er ved at fortrænge af Tillægsord og Udsagnsord, er det at vente, det ogsaa maa blive Hankøns-Navneordene og Kendeordet, som skal fortrænges. En Begyndelse hertil er ogsaa gjort i Rønne, hvor en Del nu er naaet til at udelukke j-Lyden baade af Kendeordet og Navneordet, idet de sige en Våwn — Våwnen, Gåwlen, Stølpan, Bjælkan, Fisken. Dette har dog sikkert vanskeligt for at trænge sig frem. En Svensker er nødt til at tale saadan, fordi han ikke kan anderledes, men naar en Bornholmer taler paa den Maade, synes dog heldigvis de allerfleste, det er et højst utiltalende Sprog. Det eneste Hankøns-Navneord, der er blevet sat i Hunkøn og som saadan faaet en større Udbredelse, er Kassa. Man siger meget almindeligt: en Kassa — Kassan — Kasser — Kassarna eller Kasserna; det er naturligvis fordi det nærmer sig det danske mere paa den Maade; i Virkeligheden er det: ijn Kassa — Kassajn — Kassa — Kassana.

Der findes dog enkelte Ord, som af nogle kan regnes til Hankøn og af andre til Hunkøn, uden at det er nemt at sige, hvilket det rigtigste er. Saaledes f. Eks.: Ijn Najl — Najlijn — Najla — Najlana, Hankøn, en Najl — Najln — Najler — Najlarna, Hunkøn, og ijn Tvebak — Tvebakijn — Tvebakka — Tvebakkana, Hankøn, en Tvebak — Tvebakken — Tvebakker — Tvebakkarna, Hunkøn.

Nogle Intetkønsord kan man høre bøjede i Flertallet efter Hunkønsordenes Regler. (Se Side 27).

Selv Fremmedord har man forholdsvis let for at sætte i Køn; der kan saaledes imellem virkelige Bornholmere ingen Tvivl være om, at Automobil, Landauara, Cykkel og

Majs er Hankønsord, Pråtekaal, Maskin, Gardin og Margarina er Hunkønsord, efter hvilke Regler de ogsaa blive bøjede.

En Del Hankønsord, f. Eks. Spajl, Flag, Bågstaw, Kjys, Blo og Sån, som i Dansk høre til Intetkøn, og nogle Intetkønsord, f. Eks.: Sjy, Rajn, Frøst, Jåwlfil, Klæwer, Hønnu, Slaw, (Slags) og Sølkje, og af nyere Ord: Kaffe, Såkkerlåde, Marmelåde, der i Dansk høre til Fælleskøn, er naturligvis mest udsatte for at skifte Køn.

I Modsætning til Dansk skal Navneordene altid staa i bestemt Form, naar de paapegende Stedord „dæjn, dæjna, di, disse, ded, detta, hin, hint og samma“ kommer foran. Det er i denne Stilling, at Navneordene i den nyere Tid er blevet mest forvanskede. Der er nu mange i Byerne og en Del yngre paa Landet, som regelmæssig følger de danske Regler og f. Eks. siger: „dæjn Gång, dæjna Maanad, di Då, disse Bøjer, ded Blå, dette Aar, hin Øgga, samma Maada“ i Stedet for „dæjn Gångijn, dæjna Maanadijn, di Dåna, disse Bøjarna, ded Blåd, detta Aared“. Ligeledes siges: „dæjn svårta Hat, dæjna graa Håwa, de brune Hæsta, disse rø Kjør, ded nya Blå, detta gamla Aar“ i Stedet for „dæjn svårta Hattijn, dæjna graa Håwan, di brune Hæstana, disse rø Kjørna, ded nya Blad, detta gamla Aared“. At de nylavede Former ikke pynter og slet ikke passer i bornholmsk Tale, synes let at indse. De, der anvende disse ny Former, mener vel, at de dermed retter en Række Fejl, som har sneget sig ind i det bornholmske og tror maaske, at de derved gør Sproget en Tjeneste, men det er en Fejltagelse; thi det er noget, som har hørt Sproget til fra ældgamle Tider, og som ikke uden stor Skade kan berøves det.

Ligeledes afvigende fra Dansk, anvendes altid bestemt Form i alle Stednavne endende paa -gaar, -huz, -jem, -mølla; det hedder Tornagaarijn, Møllehuzed, Kjæjajemmet, Båggamøllan. Naar det i den nyere Tid er blevet temmelig almindeligt at sige f. Eks.: „Jå va paa Tornagaar, hajn

bode paa Dammagaar", saa er dette ikke Bornholmsk og passer ikke i Bornholmsk. Ogsaa mange andre Stednavne holdes altid i bestemt Form, f. Eks.: Snårrabakkajn, Båbbaaan, Tyskabrøddan.

Tillægsform eller Ejeform bruges kun lidt i Bornholmsk og mindst i den ubestemte Form i Ental, hvor Ejeformsendelserne er „s" for alle tre Køn, men hvor der, forøvrigt ligesom i Dansk, i Stedet herfor mest bruges Sammensætninger af Ord, f. Eks. „ijn Våwns Spår = et Vawnspår", men derimod „ijn Dås Arbaj, en Øgges Tid". I den bestemte Entalsform er Ejeformsendelsen for Hankøn „—ens", — idet den regelmæssige Endelse for denne Form „ijn" oftest bortkastes — og „s" for Hunkøn og Intetkøn, og i den bestemte Flertalsform for Hankøn og Hunkøn „—es" (idet a-et i Endelsen bortkastes) og for Intetkøn —s. Eksempel: Hæstijn — Hæstens, Koen — Koens, Faared — Faareds, Hæstana — Hæstanes, Kjørna — Kjørnes, Låmparna — Låmparnes, Faarn — Faarns, Huzen — Huzens. Dog bruges ogsaa disse Ejeformer sjælden; i Stedet for Hæstens For siger man For te Hæstijn, i Stedet for Låmparnes Lyz siges Lyzed frå Lamparna osv.

Derimod er Personnavnenes Ejeformsdannelse almindelig, og det ejendommelige ved denne er, at den foruden at have Endelsen -s meget ofte har Endelsen -sa eller -a. Da denne sidste Ejeformsdannelse i vor Tid bekæmpes saa meget, fordi den er saa forskellig fra den tilsvarende danske, skal her blot anføres, at det i bornholmsk Tale maa betragtes for rigtigt at sige: „Jensa, Hånsa, Petersa, Kålsa, Annarsa, Jens Maansa, Hans Kåffedsa, Fårsa, Moersa", osv. i Stedet for, som man nu hører: „Jenses, Hanses, Peteres, Fårs, Moers" osv. I Ordsamlingen tilføjes Navneordene deres Kendeord for dermed at betegne til hvilket Køn, Ordene hører. Bøjning til bestemt Form og Flertal vil kun finde Sted, hvor denne er uregelmæssig.

Stedordene.

Værre Medfart end den, Navneordene har lidt, er der imidlertid blevet de Ord til Del, som i Sprogets Brug træder i Stedet for disse: Stedordene, og da særlig de personlige Stedords 3die Person, som i Bornholmsk bøjes saaledes i Enkelttallet:

	Hankøn:	Hunkøn:	Intetkøn:
Nævnef.:	hajn	hon	ded—ed
Afhængighedsf.:	ijn (hannem)	na (hæjne)	ed
Ejef.:*)	hans — hansa	hæjnes	hæjna

Naar der saa hertil føjes, at Formerne „ijn og na“ udelukkende bruges i Stedet for alle Navneord af Hankøn og Hunkøn i Afhængighedsform, naar undtages Personer, for hvilke ogsaa „hannem og hæjne“ bruges, naar Stedordet skal betones, og at Formerne „hajn og hon“ bruges for *alle* Han- og Hunkøns Navneord i Nævneform, ses det let, at Afvigelsen fra det danske her er meget betydelig. Men netop derfor har Bestræbelserne for at bringe Sproget i nærmere Overensstemmelse med det danske, paa dette Punkt været særlig store.

Man har desværre her opnaaet meget store Resultater. I Nævneformen har man nu blandt yngre Mennesker saa godt som overalt Han- og Hunkøns Stedordet: „hajn og hon“ udryddet for alle døde Tings Vedkommende og i ret stor Udstrækning ligeledes for Individer af Dyreriget. I Afhængighedsform har Formerne „ijn og na“ siddet en Del fastere, men de er dog stærkt paa Vej med at gaa ud af Brug, og er den Udryddelseskrig her føres end mere omfattende, idet den gælder baade levende og døde. Til Erstatning for de udryddede Former bruges efter dansk Mønster for Personer „hannem“ og „hæjna“, der saa faar langt større Anvendelse. Og for alt andet i Stedet for „hajn, hon,

*) Ejef. bruges kun for Personer og Individer af Dyreriget.

ijn og na“ bruges udelukkende det paapegende Stedord „dæjn“, der saaledes faar en særdeles stor Anvendelse. Skønt Sproget ikke derfor bliver stort mere dansk, er det indlysende, at man her har efterabet det danske uden maaske nogensinde at tænke over, at det Antal Stedord, man kan nøjes med i et Sprog med to Køn, ikke er tilstrækkeligt i et Sprog med tre, og at det tredje Køn ikke lader sig fordrive af Sproget, fordi man maaske har været saa heldig at kunne fornægte det i nogle Stedord.

Det er selvfølgelig rigtigt i Nævneform for alle Hankøns- og Hunkønsord henholdsvis at benytte „hajn og hon“, men man har nu vænnet sig saaledes til at sige „dæjn“ i begge Tilfælde, at mange nu ligefrem studser, naar de hører nogen sige „hajn“ om døde Ting og selv Folk, som ellers mener, at de taler Bornholmsk, kan forbavset spørge „om Hattijn e ijn hajn å om Håwan e en hon“.

At udelukke Stedordene „hajn, hon, ijn og na“ og erstatte dem alle fire med det paapegende Stedord „dæjn“, som i Forvejen har ret stor Anvendelse, gør, at dette Ord bliver særdeles hyppigt og dominerende i Nutidens Tale, der ogsaa af samme Grund er blevet meget mere ensformig og har tabt særdeles meget af sin Velklang. En Prøve paa, hvorledes man for Tiden meget almindelig undgaar de rigtige Stedord og erstatter dem med „dæjn (hannem og hæjne)“ følger her. De rigtige Stedord er vedføjede i Paranthes:

Håns hajn saa dæjn svårta Hønnan på Råwijn; saa løv hajn ætte dæjn (na), dæjn (hon) hadde nær løvved frå hannem (ijn), mæn hajn fångada dæjn (na) livæl. Dæjn (hon) slo me Vijnana å vijle flåja frå hannem (ijn), men så tåu hajn dæjn (na) om Vijnana, sa dæjn (hon) ijkje kojne råkka dåm; mæn så ble dæjn (hon) så galn, a dæjn (hon) hakkada hannem (ijn). Hajn va kje sener, men nappada dæjn (na) om Håud me dæjn ena Hån å hålt dæjn (na) åm Vijnana me dæjn anra, å så lånkada hajn å me dæjn (na). Då hajn kom jem me dæjn (na), va dæjn (hon) mæst

dø, dæjn (hon) råkkada saj nåwe; så smed hajn dæjn (na) ijn i dæjn lijla Hønsagaarijn, å då dæjn (hon) hadde lijgjed dær någged, læwde dæjn (hon) paa igjen.

Som man ser af Prøven, staar „dæjn“ paa sin rigtige Plads som Tillægsordenes bestemte Kendeord, men er de allerfleste Steder anbragt fejlagtigt i Stedet for „hon og na“, og havde Talen været om et Hankønsord, vilde „dæjn“ have fortrængt Stedordene for dette: „hajn og ijn“. Sproget har paa dette Punkt lidt umaadelig stor Skade; thi foruden at „dæjn“ forekommer saa overordentlig hyppigt og gør det saa ensformigt, mister det ogsaa derved umaadelig meget af sin Velklang. Sagen er den, at „ijn og na“ saavel som „ed“ i Intetkøn altid er ubetonede og altid skal være ubetonede, medens det paapegende Stedord „dæjn“ (og ded) altid er betonet. Ordet er og skal som paapegende Stedord være stærkt, men det skulde overalt, naar det er anbragt i Stedet for „ijn og na“, have været svagt. Naar man f. Eks. siger: „Tåw du dæjn, tåw du ded“, saa kan dette være rigtigt, men det betegner en Henpegning paa noget bestemt, som man ikke ellers vilde kunne opfatte og er ikke det samme som: „Tåw du na, tåw du ijn“ eller „tåw du ed“, hvilke Former alle forudsætter, at det omhandlede tidligere har været omtalt, og hvilke alle er, hvad de paa denne Plads skal være, ubetonede. Men sætter man nu det stærkt betonede „dæjn“ eller „ded“ i Stedet paa denne Plads, fremkommer ikke blot en ukorrekt betonet Sætning, som meget vel kan have Misforstaaelse til Følge, men ogsaa en unaturlig, forkert og for stærk Betoning, som paa Grund af, at saadant gentager sig saa overordentlig hyppigt, gør, at det før saa kønne Sprog bliver haardt og utiltalende; det taber derved en meget stor Del af sin oprindelige og naturlige Velklang.

Nu kunde man jo indvende herimod, at fordi man anvender et nyt Ord paa disse Steder, behøvede man ikke derfor anvende den stærke Betoning; man kunde ligesom

i Dansk have baade stærke og svage Former af disse Ord. Det er ogsaa rigtigt, at man i Dansk maa nøjes med det oprindelig paapegende Stedord „den“ (det) paa alle disse Steder, og at de oprindelig stærke Ord her er blevne svage, men at forlange noget tilsvarende af en Bornholmer er en komplet urimelig Ting; der er ingen Bornholmer, som kan udtale „dæjn (og ded)“ saa svagt, som det skulde paa disse Steder, selv om de anstrenge sig aldrig saa meget. I denne Forbindelse er det værd at lægge Mærke til, at en saadan for stærk Betoning af „den (og det)“ paa disse Steder meget ofte er det eneste bornholmske, som præger rigsdansktalende Bornholmeres Tale. De kan ellers tale korrekt Dansk, og de kan maaske selv mene, at intet bornholmsk kan høres i deres Tale, men saa kan dog deres bornholmske Herkomst røbes, saasnart de lukker Munden op og siger f. Eks.: „Hvordan har De det“, fordi de ikke formaar at gøre „det“ saa svagt, som det skal være. Siger man derimod; „Hvordan har De ed“, bliver Betoningen rigtig, om end ikke dette kan gøre Krav paa at være Rigsdansk.

Der foreligger her et Problem, som sikkert er langt vanskeligere at løse, end nogen af alle de bornholmske Sprogreformatorer nogensinde har tænkt sig, og denne Omstændighed viser, hvor vanskeligt, det i Virkeligheden er at faa et Sprog forbedret ved en kunstig Omlavning. Spørges der om, hvordan det da kan være, at der i Dansk kan findes en svag Form af den (og det), maa Svaret vist blive, at det betinges af en naturlig Udvikling, som har fundet Sted og som har strakt sig over flere Aarhundreder. Kan være, at der ogsaa kan udvikle sig svage Former af det bornholmske „dæjn (og ded)“ efter ligesaa mange Aarhundreders Forløb, men da Udsigterne for noget Udbytte af saadanne Bestræbelser ligger saa langt ude i Fremtiden, er det ikke tilraadeligt at gaa den Vej. Havde vi, ligesom i Dansk, ikke haft andre Ord at stille i Stedet, da havde

Sagen været anderledes, men nu har vi fire forskellige Ord at stille i Stedet for det ene: „dæjn“, hvert paa sin rigtige Plads, og „dæjn“ kan saa ogsaa komme til kun at indtage sin rigtige Plads som paapegende Stedord og som Tillægsordenes bestemte Kendeord. De fire Ord er tildels kasserede, javel, men de lever dog heldigvis endnu paa sine Steder, og de kan tages frem til Brug saa meget, det skal være. At det alligevel vil volde mange stort Besvær, er givet. Hvad man i 20—50 Aar har bestræbt sig for at udelukke af sin Tale, sætter man ikke ind deri igen paa en Studs eller uden Anstrengelse. Men det vil lønne sig; thi herved vil Sproget ikke blot vinde i Korrekthed og Velklang, men de gamle, minderige Ord, som nu i en Del Aar har været saa miskendte, vil faa en passende Oprejsning paa samme Tid, som Sproget ved dem vil blive væsentlig beriget og paa dette Omraade komme til at fremtræde i samme ærværdige Skikkelse, som de gamle af os har modtaget det fra Fædrene.

Det kan ogsaa ofte knibe med at faa „dæjn“ udtalt tilstrækkelig svagt, naar det anvendes til Erstatning af Nævneformens „hajn og hon“; thi disse kan baade være betonede og ubetonede. Trykket kan lægges paa disse som Grundord i Sætningen, men det kan ogsaa lægges paa Udsagnsordet eller Genstandsordet i Sætningen, ja, ogsaa paa andre Ord, alt eftersom man dermed vil betegne, hvor Vægten ligger. Men deraf følger, at Stedordene „hajn og hon“ ret ofte skal være svage, hvad de ikke kan blive, naar de blive erstattede med „dæjn“.

Formerne „hannem og hæjne“ anvendes med Rette for Personer og Individer af Dyreriget i Afhængighedsformerne, naar en Betoning skal finde Sted, men bliver de anvendt, som almindeligt er nu, under alle Forhold i Stedet for „ijn og na“ for Personer, bliver ogsaa de meget hyppigt for stærke, hvad der yderligere bidrager ret betydeligt til at præge Sproget i samme uheldige Retning.

Det paapegende Stedord for Intetkønnet „ded“ har ikke nær i den Udstrækning som „dæjn“ formaaet at fortrænge det i alle Tilfælde rigtige Stedord i Afhængighedsformerne (ed), naar en Paapegning ikke skal finde Sted. Dog er der nu mange i Byerne, som paa alle Steder bruger „ded“ (eller di) i Stedet for ed, og da faar dette ganske samme uheldige Virkning som at benytte „dæjn“ paa de forkerte Steder. Det kan f. Eks. være rigtigt at sige: „Saa du ded“, „saa du hannem“ eller „saa du hæjne“, men det er ikke det samme som at sige: „Saa du ed“, „saa du ijn“ eller „saa du na“. De sidste Stedord er alle svage og forudsætter, at der før er talt om det omhandlede, hvorimod de første er stærke og peger hen paa noget, som i hvert Fald ikke sidst har været paa Tale.

Ligeledes er f. Eks.: „Ja gâ hæjne Baagen“, ikke det samme som „Jâ gâ na Baagen“. Det første Sted er „hæjne“ stærkt; man siger, at det var hende, der fik Bogen. I det sidste kan hvilket som helst af Ordene være stærkt, undtagen na; man kan dermed sige, at man har *givet* (foræret) hende Bogen eller at det var *mig*, der gav hende Bogen, men man kan ogsaa dermed sige, at det blandt flere Ting var *Bogen*, man gav hende. Alle disse Betydninger fordrer imidlertid, at „na“ skal være ubetonet, hvad det ogsaa altid er, men erstatter man „na“ med „hæjne“, saa faar man et for stærkt Ord paa denne Plads, og for at faa sagt det, man vil sige, maa man gøre et af de andre Ord endnu stærkere. Betoningen bliver altsaa her saavel som paa de før omtalte Steder, hvor man fejlagtig bruger „dæjn, ded, hannem og hæjne“ stærk, hvor den skulde have været svag, hvilket har til Følge, at et andet Ord i Sætningen, som skulde have været stærkt, maa gøres overstærkt, hvis man med de samme Ord skal kunne sige det, som er tilsigtet.

Hvilke uheldige Følger alt dette har for Tonefaldet, som derved bliver forrykket, unaturligt og paataget, kan

enhver Bornholmer, som har lidt Øre herfor, i det daglige Liv høre mangfoldige Eksempler paa. Det er blevet sagt saa tit af Danskere, at Bornholmerne har en syngende Tale, saa det maa vel være sandt, skønt ingen Bornholmer selv ved det. Men synger Bornholmeren, saa har han i hvert Fald sin „egen Melodi", som sammenlignet med Dansk frembyder den Ejendommelighed, at der kun er saa lille Forskel i Tonhøjden, og at Stødet mangler. Men denne vor „egen Melodi" er nu en Gang saadan, at Anvendelsen af stærke Ord kun maa være sparsom, og de overstærke hører slet ikke hjemme deri. Forkert Anvendelse af stærke og overstærke Ord vil — som falske Toner i en Sang — let ødelægge den hele Melodi, til hvilken de rigtige bornholmske Ord, er saadan afstemte, at de nøjagtigt passer, vel at mærke, naar de anbringes paa de rigtige Steder.

Ejestedordene min og din har paa mange Steder bevaret sine tre Køn (mijn, min og mit, dijn, din og dit) selv hos Individer, som paa andre Omraader føre et noget moderniseret Sprog. Man fristes til at tro, at det tredje Køn her har faaet Lov til at leve paa Grund af, at man ikke er blevet opmærksom paa det, hvilken Tro, man ogsaa bliver bestyrket i, naar man lægger Mærke til, at det her, i Modsætning til almindelig Praksis, er Hunkønnet man udrydder, idet man bibeholder Formerne „mijn" og „mit", „dijn" og „dit". Efter de ellers overalt gældende Regler, er det Hankønsformen, man udelukker.

Paa samme Maade forholder det sig med „sijn, sin" og „sit" og tildels, men dog ikke nær saa fremtrædende, med „hijn, hin" og „hint".

Fuldt bevaret saa godt som overalt er de tre Køn i Stedordene: „vikijn, viken og viked, ijnijn, ijnen og ijned, ajnijn, ajnen og ajned, någgijn, någgen og någged, mångijn, mången, mångt, ijnvær, envær, etvært". I disse Ord har Kønnene formaaet at hævde sig ligesaa godt som i Kendeordene, og kun de faa, som har Evne til at forvanske disse,

kan komme nogen Vej med at udrydde det ene Køn af disse Stedord, og er det saa altid Hankønnet det gaar ud over.

Stedordet „man“ findes ikke i Bornholmsk; i vor Tid er der en Del i Byerne, som siger „majn“, men det er ikke Bornholmsk og lyder ikke kønt deri. I Stedet benytter man sig i nogle Tilfælde af „di“, f. Eks. „di saja“, man siger, og „di gjårra“, man gør, men hvor Talen er om sig selv, bruger man „ijn“, Ejef. „ijns“. „Ijn“ har imidlertid Hankøns Virkninger paa efterfølgende Udsagnsord og Tillægsord, selv om det er et Individ af Hunkønnet, der udtaler det, f. Eks.: „Ijn e saa forvågader, ijn e saa lijdijn“; ikke: „forvågad“ og „lijden“, som der ofte er Tilbøjelighed til at anvende.

Ved Siden af Ejestedordene for 3. Person: „hans, hæjnes“ og „dårres“ høres nu sjældnere de ældre Former: „hansa, hæjna“ og „dårra“, der i det bornholmske paa mange Steder høres bedre, end de første.

Tillægsordene.

Kun faa bornholmske Tillægsord mangler Kønsbøjning og de allerfleste har forskellige Former for hvert af de tre Køn. Da der i Oldnordisk fandtes en Del flere Tillægsord, som savnede Kønsbøjning, er det sandsynligt, at denne Bøjning i Løbet af Middelalderen har udviklet sig til større Fuldkommenhed i Bornholmsk, og saaledes som denne stærkt udviklede Bøjning er overleveret den nulevende Slægt, har vi kun Grund til at være stolte af den. Den tilføjer ikke blot Talen mere Afveksling i Form af flere Ordformer, men gør ogsaa Sproget rigere og bedre, eftersom man ud fra Ordenes Kønsbøjning (og Talbøjning) kan slutte sig noget til, hvad Talen drejer sig om, uden at have hørt den i dens Enkeltheder.

At Nutidens Sprogreformatorer alene grundet paa, at Tillægsordenes Bøjning ikke er saa udviklet i Dansk, (hvad den heller ikke kan være, eftersom det tredje Køn her sav-

nes), med megen Flid arbejder hen til at faa især Bøjningerne for det tredje Køn udryddede af Bornholmsk, kan de Bornholmere, som har deres Modersmaal kært, aldeles ikke finde sig i. Og da det i Realiteten har vist sig umuligt at faa det tredje Køn udryddet af Navneord, Kendeord og Stedord, er der ingen Mening i at udelukke Kønsbøjningen for det tredje Køn af andre Ordklasser. Men da dette for Tillægsordenes (og Udsagnsordenes) Vedkommende har vist sig langt lettere end at udrydde selve Kønnet, er man kommet til ret betydelige Resultater i denne Retning i Byerne, og paa Landet er man naaet til at faa skabt en almindelig Forvirring. Da Bøjningsreglerne imidlertid er saa enkle og for Bornholmeren ret selvfølgelige, vil dog enhver Bornholmer heldigvis endnu temmelig let kunne naa til at bøje dem rigtigt, hvis man bare vil gøre sig lidt Umage herfor.

De almindelige Regler for Tillægsordenes Bøjninger i Bornholmsk er følgende:

De allerfleste Tillægsord bøjes til Hankønsformen ved at føje -er og til Intetkøn ved at føje -t til Hunkønsformen, f. Eks.: „bruner, brun, brunt". En Del Tillægsord, som i Hunkøn ende med -en, blive i Hankøn tilføjede -ijn og i Intetkøn -ed i Stedet for -en, f. Eks.: „dåw*ijn*, dåw*en*, dåw*ed*, frøz*ijn*, frøz*en*, frøz*ed*". De vigtigste Undtagelser fra disse Regler ere: De Tillægsord som i Hunkøn ender med -r blive uforandrede i Hankøn, f. Eks.: „stor, stor, stort", og de som i Hunkøn ende med -t blive uforandrede i Intetkøn, f. Eks.: „smarter, smart, smart." Nogle, der ende med -d blive ogsaa uforandrede i Intetkøn, f. Eks.: „tåjader, tåjad, tåjad", medens andre faar -t i Stedet for -d, f. Eks.: „vaader, vaad, våt"; det sidste indtræder især, hvor der foran -d er en lang Selvlyd, som imidlertid i Intetkøn bliver forkortet, Eks.: „bløder, blød, bløt". I Intetkøn bliver ogsaa ofte k og gj udstødt, naar Endelsen er saadan i Hunkøn, f. Eks.: „rasker, rask, rast, styjger, styjgj, styjt". Enkelte Ord med lang

Selvlyd blive i Hankøn kun tilføjede r, f. Eks.: „rør, rø, røt“ og Selvlyden bliver forkortet i Intetkøn. Nogle enkelte Ord, som i Hunkøn ender med -el, f. Eks. „spinkel“ blive uforandrede i Hankøn og nogle, især saadanne, som ende paa -a, -e og -s, er ikke underkastet Kønsbøjning, men er ens for alle tre Køn; Eks.: „ønka, gløms og stakkals“.

Ligeledes i Nutids Tillægsmaade af Udsagnsordene, der alle ende med -s, ens for alle tre Køn: ijn „læwenes Hest, en læwenes Ko, et læwenes Faar“.

I bestemt Form med Tillægsordenes bestemte Kendeord foran, „dæjn“ for Hankøn og Hunkøn og „ded“ for Intetkøn samt „di“ i Flertallet for alle tre Køn, er Tillægsordene heller ikke Kønsbøjning underkastet, men har alle Endelserne -a i Ental og -e i Flertal, idet Hunkønsformen bliver tilføjet henholdsvis -a og -e. Derimod er Endelsen altid -a i den ubestemte Flertalsform, Eks.: „dæjn pena Skoijn, di pene Skona, hans pena Sko“. Tillægsord, som i Hunkøn ende med en stærk Selvlyd, kan dog danne baade Flertals- og bestemt Form uden tilføjet a og e, f. Eks.: „rø, dø, blaa“.

Tillægsordenes Sammenligningsformers Endelser ere i de allerfleste Tilfælde i højere Grad--ara og i højeste Grad —ast som Tilføjninger til Hunkønsformen, f. Eks.: „svårt — svårtara — svårtast“. Uregelmæssig Gradsbøjning findes dog for en Del Tillægsord, særlig hvor Omlyd indtræder (stor, stårre, stårst) og hvor højere og højeste Grad dannes af en andenStamme end selve Ordet, f. Eks.: „go, bære, bæst“. Tilføjelsen -re og -st er almindeligst for højere og højeste Grad, naar det ikke er -ara og -ast.

I hosstaaende Skema over Tillægsordenes Bøjningsregler er optaget saa mange forskellige Tillægsord, at saavel Bøjningsreglerne som ogsaa de almindeligste Undtagelser fra Reglerne dér bliver let anskueliggjort for Læseren.

Tillægsordenes Bøjningsregler.

	Ubestemt Form.			Bestemt Form.		Højere Gr.	Ubest. Form	Højeste Grad. Best. Form.	
Hank.	Hunk.	Intetk.	Flertal	Ental	Flertal			Ental	Flertal
bruner,	brun,	brunt,	bruna,	bruna,	brune,	brunara,	brunast,	brunesta,	bruneste.
stor,	stor,	stort,	stora,	stora,	store,	større,	størst,	største,	største.
svårter,	svårt,	svårt,	svårta,	svårta,	svårte,	svårtara,	svårtast,	svårtesta,	svårteste.
goer,	go,	gåt,	goa,	goa,	goe,	bære,	bæst,	bæsta,	bæste.
rør,	rø,	røt,	rø,	rø,	rø,	røara,	røast,	røesta,	røeste.
vider,	vid,	vit,	vida,	vida,	vide,	vidara,	vidast,	videsta,	videste.
mårkjer,	mårkj,	mårrit,	mårkja,	mårkja,	mårkje,	mårkjara,	mårkjast,	mårkjesta,	mårkjeste.
uzal,	uzal,	uzalt,	uzla,	uzla,	uzle,	uzlara,	uzlast,	uzlesta,	uzleste.
brøgluer,	brøglu,	brøglut,	brøglua,	brøglua,	brøglue,	brøgluara,	brøgluast,	brøglusta,	brøgluste.
galijn,	galn,	galed,	galna,	galna,	galne,	galnara,	galnast,	galnesta,	galneste.
vågijn,	vågen,	våged,	vågena,	vågena,	vågene,	vågnara,	vågnast,	vågnesta,	vågneste.
-urijn,*)	-uren,	-ured,	-urena,	-urena,	urene,	-urnara,	-urnast,	-urnesta,	-urneste.
vijla,	vijla,	vijla,	vijla,	vijla,	vijle,	vijlara,	vijlast,	vijlasta,	vijleste.

Højeste Grad faar regelmæssig Endelserne -esta i den bestemte Forms Ental og -este i Flertal, Eks.: Dæjn svårtesta, di svårteste. Højere Grad mangler baade Køns- og Talbøjning.

*) f. Eks. sjæws-urijn.

Da Hunkønsformen ligne de tilsvarende danske Tillægsord i Fælleskønnet mest, er det næsten altid disse, der ogsaa benyttes i Hankønnet. I den sidste Menneskealder er der sket meget stor Skade paa denne Maade; i Byerne er Hankønsformerne næsten forsvundne og paa Landet hersker en stor Forvirring. Man siger rask væk: ijn *nœt* Hat, ijn *svårt* Kjåwl, ijn *graa* Frak, ijn *sjøg* Majn, ijn *rask* Hest, ijn *dajli* Ejendom, ijn *go* Gaar osv. Da Kønnet imidlertid ikke noget Sted kommer ud af Navneord og Kendeord, opnaas alligevel ikke det tilsigtede, men Resultatet bliver kun en Forvrængning af de Ordformer, som høre med til Sproget, hvoraf Følgen bliver, at dette bliver gjort fattigere og ringere. Skønt det ikke lyder godt, har mange efterhaanden vænnet sig til de ny Former og synes nu, at det er gammeldags at sige: ijn *goer* Gaar, ijn *rasker* Hest, ijn *sjøger* Majn osv.

Men da de forskellige Mennesker ogsaa i denne Retning er højst forskelligt paavirkede og tilvænnede, fremkommer der ogsaa her en Uendelighed af Variationer. Den samme, som siger: „Hestijn e *brun*“ kan synes, at det ikke lyder godt at sige: „Hestijn e *rask*“, men siger „*rasker*“. En anden kan sige: „Dæjn bruna Hestijn e *rask å stærk*“, medens en tredie siger: „Dæjn bruna Hestijn e *rask* og *starker*“.

Imidlertid er der mange — især i Byerne — som har alle disse Hankønsformer med Endelserne -er og -r udryddet af deres Tale, som dog ikke kan faa de Hankønsbøjninger, som ende med ijn, udslettede. At sige: „Hajn e *vålen* om Fingrana“ eller „ijn *lijden galijn* Hest å ijn *sjijden* Våwn“ lyder dog heldigvis for de allerfleste alt for komisk og bliver optaget for en Forsvenskning; kun nogle Rønneboere har hidindtil kunnet tilegne sig Færdighed i ogsaa paa dette Omraade at kunne radbrække deres Modersmaal endnu frygteligere end alle andre.

Alle de Tillægsord, som i Hunkøn har Endelserne -u

og -uren, i Hankøn —uer og —urijn, saavel som mange andre, der synes at adskille sig for meget fra det danske, er udsatte for at blive undgaaede eller moderniserede. Ord, som i Hankøn ender paa -uer, blive gerne moderniserede ved i Stedet for de rigtige Endelser at tilføje dem -ed i alle tre Køn: „brøgluer — brøgled, klumsuer — klumsed, kråguer — kråged, bråguer — bråged, sånuer — såned, tåssuer — tåssed, og de som ende med -urijn gives ofte ligeledes efter dansk Mønster Endelsen -vorn for alle tre Køn. Mange siger: „ijn *lukket* Våwn", medens alle siger: „en *lukt* Dør"; det er Hankønnets „lukter", man erstatter med det danske „lukket", medens Hunkønnets (og Intetkønnets) „lukt" bibeholdes. Angaaende a-et i Endelserne af den ubestemte Flertalsform og Sammenligningsformernes højere Grad og det næstsidste a i sammes Endelser, se Side 27. Her bruges nu almindelig -era og ofte, ere for -ara. Paa samme Maade anvendes ogsaa ofte i den ubestemte Flertalsform af højeste Grad -este for -esta.

I Ordsamlingen vil Tillægsordene blive opført i Hunkønsformen og tilføjet Hankøns- og Intetkønsendelserne.

Udsagnsordene.

Som man let vil se af hosstaaende Skemaer er Udsagnsordene i det bornholmske underkastet langt mere Bøjning end i det danske, og i Fortids Tillægsform finder Kønsbøjning for alle tre Køn og Talbøjning Sted; her er altsaa fire Former, hvor det danske kun har een. Ogsaa i Fortids fremsættende Maade finder Flertalsbøjning Sted for mange af Ordene og i Nutids fremsættende Maade findes en saadan for saa godt som alle Ordene, men disse er ligeledes stærkt fortrængte, da saadan Bøjning heller ikke her finder Sted i Dansk. Endnu mere fortrængt er de gamle Former af Bydemaaden, der ligesom i Dansk kun kan gælde for 2. Person, men som alligevel har en

	Navnemaade.	Handleart. Fremsæt. Maade. Ental.	Flertal.	Nutid. Bydemaade. Ental.	Flertal.	Lideart. Tillægsmaade.	Frems. Maade
ender med -r eller -er	gaa,	gaar,	gaa,	gaa,	gaan,	gaanes,	gaas.
	ble	bler,	ble,	ble,	blen,	blenes,	blees.
	sjæra,	sjær,	sjæra,	sjær,	sjæren,	sjærenes,	sjæres.
	drikka,	drikker,	drikka,	drik,	drikken,	drikkenes,	drikkes.
	snyda,	snyder,	snyda,	snyd,	snyden,	snydenes,	snydes.
	skriva,	skriver,	skriva,	skriv,	skriven,	skrivenes,	skrives.
	fryza,	fryzer,	fryza,	fryz,	fryzen,	fryzenes,	fryzes.
ender med ar.	lawa,	lawar,	lawa,	lawa,	lawan,	lawanes,	lawas.
	vaska,	vaskar,	vaska,	vaska,	vaskan,	vaskanes,	vaskas.
	togga,	toggar,	togga,	togga,	toggan,	togganes,	toggas.
	regna,	regnar,	regna,	regna,	regnan,	regnanes,	regnas.
	målka,	målkar,	målka,	målka,	målkan,	målkanes,	målkas.
	awla,	awlar,	awla,	awla,	awlan,	awlanes,	awlas.
e. m. r. el. er	gjårra,	gjår,	gjårra,	gjår,	gjårren,	gjårrenes,	gjårres.
	læza,	læzer,	læza,	læz,	læzen,	læzenes,	læzes.
	sjæwla,	sjæwler,	sjæwla,	sjæwl,	sjæwlen,	sjæwlenes,	sjæwles.
Tillæg	stiva, (paa Håud)	stiver,	stiva,	stiv,	stiven,	stivenes,	stives.
	stiva, (Krawatøj)	stivar,	stiva,	stiva,	stivan,	stivanes,	stivas.
	stiva, (Aska)	stiver,	stiva,	stiv,	stiven,	stivenes,	stives.

Fortids fremsætt. Maade	Fortids Tillægsmaade			Flertal	Lideart
	Hankøn	Hunkøn	Intetkøn		Frems. Maade
gjijkj,	gaaijn,	gaaen,	gaaed,	gaana,	gjijkes.
ble,	bleijn,	blen,	bled,	blena,	bles.
skar,	skårijn,	skåren,	skåred,	skårena,	skares.
dråk,	dråkkijn,	dråkken,	dråkked,	dråkkena,	dråkkes.
snød,	snødijn,	snøden,	snøded,	snødena,	snødes.
skrev,	skrevijn,	skreven,	skreved,	skrevena,	skreves.
frøz,	frøzijn,	frøzen,	frøzed,	frøzena,	frøzes.
lawada,	lawader,	lawad,	lawad,	lawada,	lawades.
vaskada,	vaskader,	vaskad,	vaskad,	vaskada,	vaskades.
toggada,	toggader,	toggad,	toggad,	toggada,	toggades.
regnada,	regnader,	regnad,	regnad,	regnada,	regnades.
målkada,	målkader,	målkad,	målkad,	målkada,	målkades.
awla { awlada	awlader,	awlad,	awlad,	awlada	awlades.
awla { awlde,	awlder,	awld,	awld,	awlda,	awldes.
gjore,	gjorder,	gjort,	gjort,	gjorda,	gjøres.
læste,	læster,	læst,	læst,	læste,	læstes.
stivde,	stivder,	stivd,	stivt	stivda,	stivdes.
stev,	stevijn,	steven,	steved,	stevena,	steves.
stivada,	stivader,	stivad,	stivad	stivada,	stivades.
sjæwlde,	sjæwlder,	sjæwld,	sjæwlt,	sjæwlda.	sjæwldes.

særskilt Bøjning til Flertallet. Ogsaa den fremsættende Maade baade i Nutid og Fortid kan have særskilt Bøjning for 2. Person Ental og Flertal, naar Stedordet for 2. Pers. følger lige efter Udsagnsordet og Sætningen har Karakter af at være et Spørgsmaal, f. Eks.: „estu“ (e du?), „vastu“ (va du?), „kajnstu“ (kajn du?), „vinni“ (vil i?), „håni“ (hå i?), „kajni“ (kajn i?). Dog kommer dette kun til at angaa et lille Mindretal af Ordene og er saa spredt, at vi i det følgende vil se helt bort fra disse Bøjningsmaader. Men foruden disse er der ogsaa et betydeligt Antal Bøjninger mere end i det danske.

Indtil for ganske faa Aar tilbage benyttedes i det danske Skriftsprog Flertalsbøjninger i Nutids fremsættende Maade og Fortids Tillægsmaade, men da saadan Bøjning ikke brugtes i Talesproget, er den i de senere Aar, ligesaa vel som Hjælpeverbernes Flertalsbøjning, ogsaa udgaaet af Skriftsproget. Se Side 13. At al saadan Simplificering af Bøjningsmaaderne kun kan gøre Sproget fattigere, synes let at indse, men at beholde Bøjningsmaader i Skriftsproget, som ikke findes i Talesproget, er naturligvis af tvivlsom Nytte.

Men naar der i vor Tid gør sig en Bestræbelse gældende for at simplificere bornholmske Udsagnsord efter dansk Mønster, saa bør alle virkelige Bornholmere, som har Iagttagelsesevne nok til at kunne se, at Sproget her ejer en Rigdom, som det vilde være skammeligt at berøve det paa en saadan Maade, melde sig til aaben Kamp herimod. Og Kampen skal her som andre Steder, hvor det er nødvendigt, at der bliver ført en Kamp om vort Sprog, bestaa i, at vi haardnakket holder fast ved det, vi lærte i vor Barndom, eller det Sprog, vi den Gang hørte de gamle, virkelige Bornholmere tale. Det var kønnere, det var rigtigere og det var rigere end det, der nu tales, og alt det nye, der er tilført, saa vel som al Udrangering af det gamle, har kun gjort Skade.

Ved at følge et af de paa foranstaaende Skema opførte Ord gennem de forskellige Maader, og samtidig sammenligne deres virkelige Former med de, man nu tillader sig at anvende, lægger man Mærke til stor Forskel. Et Par af dem skal i de følgende gennemgaas og de nu almindelig af „pænttalende" brugte Former sættes i Paranthes:

Hajn gaar (gaar); di gaa (gaar); gaa Hårra! (gaa); gaan Bælla! (gaa); hajn kommer gaanes (gaaende, gaanes); der gaas (gaas); hajn gjik (gjik); di gjike (gjik); hajn e gaaijn (gaaed); hon e gaan (gaaed); ded e gaaed (gaaed); di e gaana (gaaed). Hon vaskar (vasker); di vaska (vasker); vaska Pijbel! (vask); vaskan Pijbla! (vask); en vaskenes Paja (vaskende, vaskenes); ded ska vaskas (vaskes); hon vaskada (vaskeda); hajn e vaskader (vaskad); hon e vaskad (vaskad); di e vaskada (vaskad). Enhver kan selv følge et hvilket som helst Ugsagnsord igennem de forskellige Maader og finde noget tilsvarende og enhver kan let indse, at det ny, der — ligesom overhovedet overalt — er tilført Sproget, med et Ord kan betegnes som en almindelig Forringelse.

Skønt Udsagnsordenes Antal er saa overordentlig stort, kan de dog inddeles i to Grupper efter deres Bygning i Nutids fremsættende Maade. Til den ene af disse Grupper hører alle de Udsagnsord, som i denne Maade ender paa -r eller -er, og som i Lidearts fremsættende Maade ender med -s eller -es. I Bydemaadens Enkelttal blive disse dels uforandrede, dels berøvede Endelsens -r eller -er, hvorimod de i Flertallet blive tilføjede -n eller -en. Tillægsmaaden har Endelsen -enes eller -nes. (Se Skemaets 7 første og 3 sidste Ord).

I Fortidsbøjningerne deler denne Gruppe sig dog i to. Nogle af dem forandrer i Fortids fremsættende Maade Selvlyd, bortkaste Navnemaadens -a og bøjes i Tillægsmaaden forskelligt for hvert af de tre Køn med Endelserne

-ijn, -en og -ed, Flertal -na, (Skemaets 7 første Ord), medens nogle i samme Maader henholdsvis faar Endelserne: -de, -der, -d eller -t, -t og -da og nogle -te, -ter, -t, -t og ta. Omlyd er heller ikke her ualmindelig og Endelsen bliver da i Fortids fremsættende Maade undertiden udeladt eller formindsket til -e, der bortkastes i Tillægsmaaden. (Se Skemaets 3 sidste Ord).

Til den anden Gruppe hører alle de som i Nutids fremsættende Maade ender med -ar og i samme Maade af Lidearten -as. Herhen hører et meget stort Antal Udsagnsord, der, som Skemaet viser, bøjes aldeles ens i alle de opstillede Maader. Mangfoldige af disse Ord er imidlertid i den nyere Tid blevet saaledes forvanskede, at mange Bornholmere nu har Vanskelighed ved at kende dem fra de til den første Gruppe hørende, idet de fleste altid af nogle og ofte af særdeles mange bliver givet -er til Endelse i Nutids fremsættende Maade og -es i samme Maade af Lidearten i Stedet for deres rigtige Endelser -ar og -as. I Bydemaaden sløjfer man Endelsens -a i Enkelttal og -an af Flertallet og i Nutids Tillægsmaade bruges -enes for -anes. I Fortids fremsættende Maade forandrer man Endelsen -ada til -eda, medens Tillægsmaaden gives Endelsen -ad baade for alle tre Køn og Flertal i Stedet for -ader, -ad, -ad og -ada. Hvad man kan afstedkomme i Retning af saadan Forvrængning beror paa Tilvænning; thi intet af dette høres godt i bornholmske Øren; og da den ene driver Forvrængningen i større Stil, end den anden af Hensyn til sit eget Øre kan afstedkomme, opstaar ogsaa her mangfoldige Variationer.

Ret vidt er man desværre kommet, og man kan endogsaa nu høre ældre Mennesker sige saadan noget som: „Dæjn Spåjn skojle *laves,* sa dæjn kojne *brøgges*“ i Stedet for „lawas og brøggas, (se iøvrigt Side 30.) Selv om nok alle ved, at der er Udsagnsord, som ender med -ar og -as i de to Maader, saa er der desværre dog sær-

deles mange, som er aldeles ude af Stand til at kunne afgøre hvilke. Der er vel ogsaa nu kun meget faa Bornholmere, som i denne Henseende er i Stand til at optræde med Sikkerhed overfor dem alle.

For dem, som endnu ikke har faaet Bøjningen i Fortids Tillægsmaade forkludret, kan der imidlertid gives en nogenlunde sikker Anvisning, hvorefter disse Ord kan kendes; thi de ende omtrent alle i denne Maade med -ader i Hankøn, -ad i Hunkøn og Intetkøn og -ada i Flertal. For dem, som ogsaa har faaet disse Begreber forkludrede, hvad alle de har, som regelmæssig tilføjer -ad alle fire Steder, gives ingen sikrere Anvisning, end at de allerfleste af dem i Fortids fremsættende Maade ender med -ada, nu ofte -eda. Det er endda kun yderst faa af det meget store Antal Ord, der som „awla“ paa Skemaet i Fortids fremsættende Maade kan bøjes udenfor den her angivne Regel. Eks.: brøggar, snakkar og håwsar, der ligesom „awlar“ i Fortids fremsættende Maade og Fortids Tillægsmaade slutter sig til Skemaernes 3 sidste Ord, men disse kan endnu daarligere end „awla“ bøjes efter begge Regler.

De Udsagnsord, som er medtagne i den her i Bogen værende Ordsamling, er opførte i Nutids fremsættende Maade Ental, i hvilken Form, de lettest vil kunne kendes og henføres til den af de to her nævnte Grupper, hvortil de hører. Forskellen bliver altsaa kun den, at Endelserne bliver -ar for de Ords Vedkommende, som hører til den sidst omtalte Gruppe, medens den bliver -er eller -r for de Ord, som hører til den første omtalte Gruppe, Skemaets 7 første og 3 sidste Ord.

Bedst iagttager man Forskellen paa de tre Bøjningsmaader ved at sammenligne Ord, som til Trods for, at de i Navnemaaden er aldeles ens, har forskellig Betydning og kommer ind under forskellige Bøjningsregler. Udsagnsordet „stiva“ har f. Eks. tre Betydninger og hver af disse kommer ind under hver sin af de tre Bøjningsmaader:

1) Stiva Aska: hajn stiver, stivde, hår stivt Askana; Askijn e stivder, Træd e stivt; Askana e stivda.

2) Stiva paa Håud: hajn stiver, hajn stev, Flertal: steve, hår steved paa Håud, ner åwer Skrântan; hajn e stevijn, hon e steven,ded e steved, di e stevena paa Håud.

3) Stiva Krawatøj: hon stivar, stivada, hår stivad Krawajn; Krawajn e stivader, Flippen e stivad, di e stivada. Skematisk Oversigt herover findes som Tillæg til Skemaerne over Udsagnsordenes Bøjningsregler.

Heraf ser man, at skønt disse tre Ord er aldeles ens i Navnemaaden, fremtræder de i mange af de andre Maader med en betydelig indbyrdes Forskel, naar Bøjningen er rigtig. Men der er det bemærkelsesværdige herved, at medens vore Forfædre altid bøjede dem rigtigt, og det uden i mindste Maade at have nogle opstillede Theorier om Bøjningsreglerne eller blot nogen Anelse om, at der var saadanne til, saa blive de i vor Tid af de fleste bøjede mer eller mindre forkert og særlig af de yngre og af Folk i Byerne kan de her anførte 32 Ordformer endogsaa blive reduceret til 7—8. Dette er saaledes et rigtig godt Eksempel paa, hvor fattigt Sproget er paa Vej til at blive ved den efter dansk Mønster iværksatte Simplificering af Udsagnsordenes Bøjningsregler.

IV. Bårrijnhålmsk Orsamlijn.

Bårrijnhålmarna, dær nu i många Aar hå arbjad hen te å faa dårra Spraag sat paa Modan, hå forudan di fårra hær i Baagen omtalde Maadarna, åw tåd dæjn sømpla Framgångsmaadan te Jælp, læjefram å kassera en Mæjnde Or, som hår syjnts dom å varra for bårrijnhålmska, æjle som me anra Or hå vad dom for majed forsjellia fraa di danske. Nu hår vaart Spraag ju i ajl ærena Tid vad et ræjt Spraag, sa vi kojne sajtas ojnværa ijn Haaven Or å livæl hå nok te Huzbehåw. Men ser ijn lijd nåjara ætte, bler ijn snårt vår, a de' ijkje nær altid e di Orn, som vi bæst kojne ojnværa, di hå kassert, men a de' majed ota e Or, som vi kojne hå Brøg for, å som nåwe kajn ærstattas me ænkla danska Or. Ota ed Or, som dær ska flera danska Or te å forklåra, å många å dom ska dær ejndaa så galed hela Sætnijner te å forklåra. Detta e så forarjelit, a ijn kajn ble helt harmse paa'ed, naar ijn tæjnkjer saj, a de' e vaara ajena Lansmæjn, som — i ren Forblijnelse — hår borred dom så rystoppena galed ad. Men de' e åw forarjelit, a di hå kassert søddena Or, som nok kajn ærstattas me danska Or, for sæl om dæsse kajn udtryjkja Menijnen, så kajn di alri komma te å passa i vaart Spraag, men vil stødda å skårra i Ørn å gjårra vaart æjlans så nætta, bårrijnhålmska Spraag styjgjara.

Å di å vos Bårrijnhålmara, som hojla å vaart Moersmaal, for ded a de' e *vaart* Spraag, å for ded a vi hå faad ed i Arru fraa vaara Forfædra å derfor gjærna vil behanlad

som Folk æjlans behanla gammalt Arragos, som di e færma åwer, vi kajn'kje ajned ejn ble harmse paa, a så många å vos sæl gjorra dom så majed Umåg for å faa'd ølajt. A di for å ølæjgja'd åw brøggar dæjn Omgångsmaadan, a di kassera ijn hel Haav å di Orn, som vi sætta mæst Priz paa, forded a di ævent bidrar mæst te å gjorra detta vaart Arragos te någged sjæjlant å rårt å mijnar vos bæst om di Gamle, som vi hå arrad ed ætte, e åw så harmelit.

Gammalt Arragos kajn ju ota bevåres bæst ver å gjimmes hen, sa ijnijn ser ed, men Spraaged bevåras bæst ver stådit å hå'd frama te Brøgs. Bler ed gjimt ojnan, dør ed hæn lijd ætte lijd, men ju mera de' bler brøgt, å ju mera dær bler slidded p*aa*'d, des mera læwenes å livskraftit bler ed. Spåran derfor ijkje for majed paa'd, men brøgan ed båstans, Bårrijnhålmara!

Kjedelit ed, a många å vaara goa Or alt e dø, men majed mera kjesamt ed livæl, a många flera Or e paa Vaj me å dø, å a så fæzelia många e blena så forvræjnda å så styjgja, a ijn nåwe kajn kjæjnes ver dom.

Som et Slaws Forsøj paa å faa nånna å disse hel æjla haldø Orn te å læwa paa igjæn å faa di forvræjnda rættada, ska hær nedskrives en Samlijn å dom. Men for a detta inte ska ble for viløftit, ska ajle de Orn, som mæn e forvræjnda ætte di forra i Baagen opstæjlda Reglarna ijkje metås hær. Forvræjnijn fraa *a* te *e*, fraa *å* te *a*, fraa *gj* te *g*, fraa *kj* te *k*, fraa *jn* te *n*, fraa *jl* te *l*, fraa *sj* te *s*, fraa *z* te *s* å fraa *w* te *v* ska liså lijd som Forvræjnijn udaa di forra omskrevvene Båjnijnsreglarna varra Grojn nok te å metå dom, naar der inte ver Sian å fijnes en ajnen Forvræjnijn, som lijgjer udanfor Reglarna æjle åw Ored e paa Vaj me å ble ojngaad å udalåkt. Hæjler ijkje ska di Orn metås, som ligna di danske så majed, a dær ijkje e ajnijn Sjælnad ejn dæjn, som kajn komma ijn ojne de samme Reglarna, naar de ijkje e paavizelit, a dær arbjas paa å faa dom forvræjnda

Ættesom detta væl alri vil ble læst aa anra ejn Bårrijnhålmara, ska hær ijkje læjgjes Vækt paa nân nâjakti Âwersættelse. Di fleste Orn kjæjnes aa ajle Bårrijnhålmara, naar di bler sat paa dårra rætta Plâs i en Sætnijn. Ijn Del Or, som læt kajn âwersættes te danst, a faa dårra rætta Forstaaelse me et ænkelt Or, bler livæl, for å gjårrad så kaart som måwlit, verfåjada et danst Or i [ ].

Naar hær âwanfor e skrevved, a de' bårrijnhålmska Spraaged e så ræjt, så kajn ed ju gat varra, a ijn og ajnijn kajn mena, a hajn aa disse Blân, vaar Spraaged bler brøgt, kajn se, a dær ota maanglar ræjtia bårrijnhålmska Or, a a dær ota maa brøggas danska æjle anra frammada Or, for å faa Menijnen ræjti fram. Væm dær vil brøgga sin Forstan maa livæl kojna forstaa, a naar Spraaged alri fårra hår bled brøgt paa dæjna Maadan, så ed ijned Ojner, a dær kajn maangla Or ijn å ajnijn Stå. Hæjler ijkje skojle någgijn onras paa, a Skriftspraaged e nagged ubehjælpsomt så læjne som de' ejnu ijkje e grojnlajt. Å sæl om de' âwse værkeli kojne skrives ræjtit, så vil ed ju ijned Ojner varra, a de' gjijkj naalit me Læznijnen, sa læjne som ijn ijkje hår lært å læza'd. Naj, Spraaged kajn begriveliviz ijkje varra ræjt paa anra Fælter ijn dær, vaar dær hår vad Brøg for ed; men dær vaar Lived e læwt å Arbajed gjort, — i Jemmed som paa Marken —, hår dær udviklad saj et Spraag, dær e så ræjt paa goa å træffenes Or, som de vijle varra ejnhelu forhâwelit a skojla møsta paa søddenen sjijden Maada.

Hær ska båra næwnes toltre Eksempel paa, voddan de' nu e ble'd Modan å ojngaa goa gamla Or, som livæl ejnu forstaas udaa ajle. Dær gjes snârt ijkje nu mere nâjn Bonadræjn, som vil rajnas mæl di, dær e te nåd, dær nævna di Hestana, di kjøra, for dæjn fraahannada å dæjn tehannada, lisålijd som di gaa paa dæjn fraahannada æjle tehannada Sian å kjøra, for de' tro di ijkje e fijnt nok, men saja istâjn for dæjn haajre å dæjn vænstre Hestijn — ijn ønka så galed âwse dæjn „nærmer“ å dæjn „fjærner“ —

å dæjn haajre å dæjn vænstre Sian. Lisedan ed hæjler ijkje fijnt nok å saj „Hestijn gaar fraahån“ æjle „hajn gaar te-hån“, men iståjn for saja di: „Hestijn gaar te haajre“ å „te vænstre“. Di hojla hæjler inte fraa saj æjle ad saj, naar di kjøra paa Væjn, men båra „te haajre“ å „te vænstre“. Nåwe hæn vijla di varra ver, a di *vænna* fraa saj å ad saj, naar di kjøre Harra, men naar di plaaja, kajn di inte så nømt komma fraa'd, for daa ed ju ejnu for de' mæsta seddan Modan, a dær plaajes i Fraasajvænnijner å Adsajvænnijner å di Orn, som dær skojle te for å ærstatta disse to Orn, hå di ijkje ejnu faad opdawada. Øjen ska åw varra tæmmeli lærda nu om Då, naar di ska kojne forstaa ajle dårra Kuska. Båra iståjn for „hoppa“, dær synes di fleste for gammeldås, saja somma „ryjga“, somma „ryjgj“, anra saja „rygga“ å adder anra saja „ryg“. De' e fira nya Or for de' ena goa gamla „hoppa“, dær nu så sjæjlan høres, sa de' e ijned Ojner, a Øjen nu træjner te å ble bære skolada ejn i gamla Då.

Paa Trappan staar ijn Hårra å vænter; naar hajn bler sporder om, vaar læjne hajn hår staad dær å vænt, svårer hajn: „Jå kom kun lie nu“. Hajn kojna hat sajt: „jå kom ævent“, men hajn hår ju lært jemma, a „ævent“ e for majad bårrijnhålmst, å a hajn i et seddenet Tefæjle kajn saj: „kun lie nu“ iståjn for „ævent“. Men ded e tre Or iståjn for et, å di tre Orn kajn livæl inte gjårrad ud for de' ena. Dæjn samma Hårrijn vijle nok udaa di samme Grojnana sajt: „De' va maj, som kom nu lie for et Åjablik sijn“, iståjn for: „De' va maj, som kom *ijaans*“. Men ded e seks Ord, dær ska te for å gje dæjn samma Forstaaelsen som de' ena.

Ijna i Stersed hår Gaarens Madmoer stræjnt me å re te Midda; et Pår Pajer hår hon tejælp å i et væk gjer hon sina Aarder. Hon ber dæjn ena Pajan om å hænta saj „omtrænt“ ijn hal Pæl Flød fraa Kjæjlarijn, men naar Pajan kommer me Flødden, sajer hon, a der e for majen, Pajan

svårer, a „der mæn va lijd åwer ijn hal Pæl", hon hår misforstaaed Fruens „omtrent", der ble brøgt iståjn for „pånaa", men som ganske ræjtit lisågåt kajn varra lijd åwer, som lijd ojne, mens „pånaa", dær nu for de' mæsta ojngaas, træffer vaar de' ska. Fruen hår Brøg for igrån Kål paa Iln, men sajer: „en Smule"; hon ska brøgge et grøzzen Smår, men sajer en liden Smule, å iståjn for en Niva Salt sajer hon: „en liden bitta Smule Salt". Salted hår lagnads, men Fruen sajer, a de' hår smæltad; Småred ska bræs, men hon sajer, a de' ska smæltes, for „lagna å bræ" e lisom „Niva, grøzzen, igrån å pånaa" for majed bårrijnhålmska te å brøggas.

Många e di kasserde Orn, dær lisom di hær nævnde, hå bære Forstaaelse å e mera træffenes ejn di, dær nu brøggas. Men sæl om seddant ijkje e Tefæjled, så skojle vi livæl hojle paa en Massa aa di Orn, som nu majed ojngaas, båra for ded, a di e bårrijnhålmska å passa bære i vaart Spraag, ejn nåd alri så gåt sammenlawad Maksel nåntis kajn komma te.

Ver Nerskrivnijnen aa dæjna Orsamlijnen hår jå støttad maj te Skougaards Orsamlijn å te I. C. S. Espersens Orbaag. Jå hår strævad å stawa Orn så læjefram å me så lijd Baagstawa som måwlit, å hår kommed te å synes, a de' i Grojnen ijkje e sa ijnviklad som ijn skojle tro. Men ijn ska båra helt la ble me å tå ætta dæjn tevænda danska Ortografien, for dæjn hår livel ijned me detta å gjårra. Ja hadda ønskt å faa særsjilda Baagstawa for gj, kj, sj, jl å jn lisom for å, å, z å w, å troer a detta hadda lættad Læznijnen ejnhelu, men hår maattad opgjed ed, for Baagtryjkjarijn hadde ijkje å kojne ijkje skaffa senna Typer nu.

A.

a, Bindeord [at]; (foran Navneord og Stedord, medens det foran Udsagnsord, hvor det regelmæssig forekommer i Navnemaaden, bliver å).

ad, F., [ad]; gaa ad Bøjn, ad Marken, ad Lanned, ro ad Sjøjn [i, paa].

ad saj; vænna ad saj, mods. fraa saj, Adsajvænnijn.

adder, B.; [derimod]. Hajn e så renfarruer, men hon e så sjijdfarru, adder.

ag, -er, -t, T; (skarp) -er, -t.

aggar, U; agga inte Vystijn for så bider hajn.

ajnar, U; de' va mera ejn hajn kojne ajna.

aj -er, -t, T; ajer i Tænnarna å sura Æble.

Ajt, en [1)Agt, 2)Ægt, 3)Gigt, særlig i Hovedet.]

ajtar, U., [1)ægter, 2)lystrer, 3)tiltænker], 4) ajta saj ad Marken.

Ajsijn, ijn; dær hadde hajn ijn goer Ajsijn [Behageligt Tilhold].

Andesgaar; [i Forgaars],

ambåstu, -er, t; ijn ombåstuer Hest.

ammar, U; de' værkan ammar æjle lignar.

ammeli, -er, -t, T. men nu ser ed mere ammelit ud.

arrit, B; [stærkt;] tå så arrit paa Vaj, fryza så arrit, gaa så arrit ɔ: håwse.

Art, en; [Ært].

Ask, ijn; [større Æske] Æskja, en [mindre do.], som trækkes ud.

avver, -t, T; avver te å sjæra; a. te å bræjna.

awed om; draja awed om ɔ: mod Soln, mods.: ræt om ɔ: me Soln.

Awtan, ijn; Awtansmaal, Awtansmåd.

Â.

âger, U. âga me; âga Møj, men kjøra Øj; âga ijn, âga te Bys.
Ân, en [And].
Âna, ijn [Aande].
ânar, U; [aander]
Ânta, en, Ântes, ijn, Halânta, Halantes,
ântar, U; ânta saj, varra ântu -er T.
Âz, et; [Aadsel].
Âvijl, en, et Æbletræ.
âzar, U; [1]) hâ hårt Arbaj, Âzearbaj, [2]) âza ad Jorn.
âvar, U. âva saj; Âvekat ijn.
âven, -ijn, -ed T. [aaben].
Âvnijn, en, [Aabning].
âw, âwse, [ogsaa].
âwan, B.; Âwandør, —vækjgj, —del, —re, —sia.
âwanvænnes [oven Senge].
Âwanvær, et [Opholdsvæjr].
âwer, F.; âwer ijn Bânk, âwerlut [hvorsomhelst] âwerlång [langsomt, lidt efter lidt].
âwerdâdi, -er, -t, T., [overdaadig].
âwerhad, -er, -t, T., de' e âwerhadt.
Âwsel, en, [Skulder] ijn [Aksel].

B.

baddar, U., badda saj op ɔ: varma saj.
Badulja, en, [Ubehageligt Sammenstød].
bajlar, U.; ɔ: stojnar te, lakker.
bajtu, -er, -t, T.; ɔ: graabrågu (om Gjæs).
balrar, U. [Buldrer].
barduz, B.; komma b. [hovedkulds, pludselig].
barnos -er, -t, T. barnost Vær.
basku -er, -t, T. ɔ: graabasku -er, -t.
„bâ for"; hajn maa bâ for [undgælde].

Båla, en Båla i Sæn, Græzed.
bâlar, U.: bâla Sæn, Græzed ner, baltra Sæjnen ner (ver å lijgja dæridi).
bâra (å bâstans), B., [bara, blot, ikkun].
bâzar, F., de' e Klær, som kajn tølla å baza paa, ræjtit Bâzetåj.
begjer, U., [opgiver].
behawar, U., c: synes om, kajn gåt li.
bekajad, -er T. ɔ: belæmrad, -er.
beladen, -ijn, -ed, T. [1]) varra beladijn me (f. Eks. Hâudpijna), [2]) hon va så beladen; for hon viste ijkje voddan hon skojle.
benømmen, -ijn, -ed, T., [behændig].
Besjær, et, gjârrad paa ded Besjæred.
Beskåb, et, gjârrad paa bæsta Beskåb.
Betronijns; faa te Betronijns [paa Kredit]; jâ betrodijn et Lispojn Brø.
Bidda, ijn ɔ: et Styjkje.
bizzar, U., Kjørna bizzada.
Bjæde, et, Urtabjæde, Blomsterbjæde.
Bjæl, et Hojnabjæl, Kjælijnabjæl.
bjælar, U., gjør, brøggar Mojn.
Bjøg, et [Byg].
blaggar, U., lawa Blagga [Klatter] naar ijn skriver.
blågar, U., de' blågar paa, blågar ner, e et fâlit Blåg (stor Rajn-, Sne- æjle Hajlbyja).
blârar, U., [stikke i Øjnene].
bler, U., [bliver] lâ ble [lad være].
blojnar, U., [blunder].
blyjnkjar, U., et Blyjnkj [blinker, et Blink].
Blædda, en, naar Koblæddan bler târ, kajles hon „Kaza".
blæjar, U., Hawed blæjada aa; de' ble Hawblæj. Blæja Tåj.
Blæjkj, ijn, Jarnblæjkj [Blæk, Jernblik].
blæjnkjer U., [blinker, er blank].
blænnar, U., [blander] Blænnijn, en; [Blanding].

blødhojlen, -ijn, -ed T. Hestijn e blødhojlijn, mds. haarhojlijn.
blødhænd, -er, T., mods. haarhænd.
blåjes, U., [blues].
blåzzar, U., Ijln blåzzar op [bluser].
Blåz, et, [Blus].
bobbar, U., de' bobbar op i Væster, de' bler nok Rajn.
bomper, bompa ner, de' gå et Bomp, då hajn bompte ner. Slaa Bomp [Slaa fejl].
brå, [brat, pludselig] Brådø, Brådiv.
Brågara, ijn; [Kæmpekarl].
brånt -er, T. [stejl], ijn brånter Bakka.
brelajd -er, T., mods. smållajd, endv. långlajd, kårtlajd, lyzlajd, blæjlajd, mårkjlajd æjle lyzhyad—er, blæjhyad—er, mårkjhyad—er.
Brikka, en; [Bryst] om Mennesker ogsaa Bryjst.
Brijna, en [Bryst, især om Heste, Bringe].
Brijnkåwl, ijn, [Bringkobbel].
Brakka, en, Huzabrakka ɔ: Huzakåta.
Bravåz, -et, de' e nåd Bravåz, de' dåwer inte nåd.
Bro, en, [Bro over en Grøft].
broer, U., [gnider], broer itu [trykker itu].
Brua, ijn [hæglet Hør].
Brugarn, et, Spaanad å værknad Tåj udaa Brua.
Bryjgja, en, [Stenbro].
Bryna, en [Udkant eller Rand], Hawbrynan, Vanbrynan, Skåwbrynan, Huzabrynan, [samt om Tiden] Middesbrynan, Høstbrynan [Begyndelsen].
brynar, U., bryna Sajsijn, Åjsan.
Bræjnesnuda, en, [Kødvælling].
brær, U., [Smelter, om let smeltelige Ting].
Brødda, en, ijn brånter Bakka paa ijn Vaj.
brøddar, U., B. Lin paa en Brødda; [Brage]; Brøddegraw.
brøglar, U., brøgla Åvizan, sa hon bler
brøglu -er, -t, T.
bråkkar, U., bråkka i ed ɔ: stamma.

Byjl, en [Byld] Byjlemoer, en,.
Byzje, et, et Byzje Halm.
Bytijn, ijn [Skifting, Vantrivning] Halbytijn, Vanbytijn.
bæjlu -er, -t, T., Kjyllijna å anra Fåwlaonga e bæjlua fårijn di faa Fjær.
Bæjnkjaskråbba, en [Bænkebider].
Bællatid, en, [Barndom].
bænner, U., bænna sijna Træsko, b. en Tyjna.
Bæzijn, ijn, Vijnterbæzijn.
bøjer, U., staa å bøja; Kjyrijn sto å bøjte.
Bølk, ijn, Lobølkijn e imæl Loijn å Golled.
bølkar, U., Tåjed bølkar så, lijgjer så bølkut (ujæwnt), Kjåwlijn e så bølkuer.
bømpar, U., løvver i Bømpatraw.
bøz -er, -t, T., bøzt Vær; hajn ser så bøzer ud, dæjn Karijn.
Bøste, et, et Bøste Flæsk.
Baajsa, en, ɔ: et Baajseben, Flert. Baajser, et Par Baajser.
bårta, B., [ovre] varra bårta; bårta fraa.
Bårkj, en, [Birk].
Bås, ijn, Kjajlebås, [Trækugle].
Båz, ijn, Tågbåz, gammajl Tåghalm.
Baaz, ijn, vær Ko (Baaza) sijn Baaz.
båzmar, U., Sæen båzmada så, hon va så båzmu, men gå ijkje majed aa saj.
båzmu -er, -t, T.
Båzzerojnt, ijn [Busserunde].

D.

dajs, „nu så dajs" ɔ: så sent.
Dajsvarkje, et, Ubyjgjarna, som hadde Fæstejor, maatte forra om Høstijn gaa i Dajsvarkje paa dæjn Gaarijn, Jorn va fraa.
dalkar, U., gaa å dalka [gaa, sløvt] ri å dalka, ɔ: sidda løzt paa Hestijn.
Dalkes, ijn, Dalka, en, Pers. som dalkar.

Dalk, ijn, Snørdalk.
dalrar, U., staa å dalra [ikke staa fast].
Damma, en, [Dame] Islandsk: Damma.
Dâmper, U., [Dumper].
dânkar, U., [afliver], dânka aa ɔ: ølæjgja; ijn aadânkader Kjâwl.
Dar, en, [Dør], Flert. Darra, best. Darrana.
Darr, ijn, [Sky].
darrar, U., darra som et Aspelæw,
darhænd -er, -t, T. Ijn gammajl darhænder å trømmel-fodader Majn.
dâzar, U., dâza aa, ijn aadâzader Hat.
dâtlar, U., Ijnijn kajn dâtla maj paa de' [dadle, men under-forstaaet, at ingen kan selv gøre det bedre].
doer, U., do aa: hon kojne ræjti do ijn aa, for hon va så rapmojnad.
jå nok Styjner.
drabbar, U., gaa å drabba, [dovne) dæraa.
Drabbes, ijn, Drabba, en. Drabhâz, Drabhâza.
draddar, U., dradda ner, gaa å dradda me [tabe], Dradhâz, Dradhaza.
Draw, et. hå så majed Draw aa'd.
drår, U., ɔ: træjkjar, drå om, naar de' drår lijd om, faar
Droz, et, „Drozed e paa Bonnijn".
drudas, U., hon drudas me'jn, hon e
drudansfojl, -er, -t, T., [skæmtefuld].
Dræjn, ijn, Håuddræjn, Haldræjn, Dræjnahuz.
dræmmer, U., ɔ: slaa hårt; dræmma en Støtta ner, hajn
Dræt, en, Våwndræt [Vognstang] 2) Plåjedræt.
dræwar, dræwæder, U., [spise udenfor Maaltiderne].
dræwtar, U., dræwta Gryn i et Dræwtentråw; gaa å dræwta [intet bestille] varra
Dræwturen -ijn, -d, T., ijn Dræwtes.
dræmda na en paa Skaln.
drønner, U., [1]) Koen laa å drønde; [2]) daa hajn hadde drønt lijd paa'd, så hajn . . . .

Drønt, ijn, Gaardrønt.
Drøzza, ijn, ijn stor Drøzza Sæ paa Tijled.
drøzzar, U., „Dær e så majijn Hawra idaadrøzzader.
Dvålivad -er, T., hajn e så dvålivader.
dyer, U., hajn kojne ijkje dy saj; hajn dyde saj livæl.
Dyjnastå, ijn, Dyjnapus, ijn, Dyjnasø, et.
Dæje, et, [Dige].
Dæjl, en. Hajn e så feder, dæjn Bællijn, a hajn hår Dæjler paa Hånleddarna, hajn e
dæjlu -er, -t, T., [smaa Fordybninger i et blødt Legeme].
dæwar, U., di Draawarna kojne dæwa Tajnpijnan.
draajar, U., de' draajar så paa'd; dær bler mera Draaja i ed paa dæjn Maadan.
dæmme, dæmmeså.
Døblø, en, [Samling af levret Blod under Huden, frembragt ved Slag eller Knibning.]
Døgga, en, dær e så många Døgger i Væjn, hajn e
døggu -er, -t, T.
døllar, U., [dølger].
dølmar, U., [dulme], Døim, ijn ɔ: ijn Nul.
Dømlijn, ijn, Trædømlijn, Jarndømlijn.
dømmer, U., så dømde hajn lijd paa'd, jå dømde maj te.
dønnar, U., [tordner], de' dønnada, Dønnan slo.
Døns [Dojns], ijn, ɔ: hårt Slaw.
dønsar, U., ɔ: [dojnsa], dojnsa'jn i Ryjgjijn.
Dørån, en, [slet, klæg Rand i Brød] viser god Forstaaelse af Gærbakteriernes Arbejde i Brødet.
Døz, ijn, Råwdøz, Veddedøz.
dåbbu -er, -t, [afstumpet].
dåksar, U., hajn kojne dåksa'jn,
Dår, Dårrene, et; i et Dårrene ɔ: i et væk.
dårra te, la'd båra dårra te ɔ: staa te.
Dårrijn, en, „i dæjn Dårrijnen de' sto paa".
Dåzmernak, ijn, [Dosmer].

E.

enbar -t, T., [ublandet] dær va enbart å de' Slawed.
ejnhelu [meget, mange], ena [alene].
Ensam — Ensammer -t [ensom].
Ensammen -ijn, [ugift].
entrar, U., [Flytte tunge Ting lidt ad Gangen].

F.

Faggana, i F. ɔ: nær ver.
Fajla, en, [Violin], Fajlebåwa [Violinbue].
far, U., fara vijl, ble vijlfarse; fara ijla; hajn for majed ijla me saj sæl; fara til Sjøs; fara åwer saj.
Farja, en, [Farve], farjar, U., [farver].
farrar, U., Gjyjltan e ifar, hon ska farra om ijn Maanad.
farras, U., farras ijla, hojla et fålit Huz.
farru -er, -t, T., [færdig]; de' e farru å varra hal naalit Føre.
fattar, U., [fænger].
Fawn, et, Kantåflefawn, Roefawn.
fawnar, U., fawna Sæn op å lå na lijgja i Fawna.
Fåla, ijn, te å stikka Skafted i paa Kjiver å Grever.
fålia, T., [særdeles meget] fålia arrier; uden Bøjning.
fåli -er, -t, T. [betydelig], ijn fålier Kar, en fåli Pijbel.
fårli -er, -t, T. [farlig, sammenl. de 2 forrige Ord].
fårtar, U., de' fårtar gåt; hon fårtade majed; va majed paa Fårten.
Fåza, ijn, hå Fåza me saj. [2]) [Hase paa Hasselnødder]
Fijene [Fjende].
Fil, et, Jåwlfil [Fælge].
filkar, U., de' e filkut, filkuer, filku, T.
filtrar, U., de' e så ijnfiltrad i hijnajn.
Fingerbår, et [Fingerbøl].
Fidja, en, [et Fed Garn], ijn Fjærepårt aa en Harra.
firkar, U., firka op ad Bakkajn, kjøra me 4 Hesta.
Fiskje, et, Fiskjesplaajnijn, Fiskjessijl. [opr. Bet.: Fisketid].

fizlar, U., hon fizlada saj ijn hos ijn [indsmigrede, ogsaa ved at bagvaske andre].
Fittefåd, et, komma i F. ɔ: k. galed op idi ed.
fjåntu -er, -t, T.
fjæggar, U., gaa å fjægga ɔ: tripa tæt.
fjælar, U., fjæla Pølsa; fjæla i saj; Fjælehorn.
Fjælstawn, ijn, [Nattergal.]
fjæskar, U., fjæska aa ɔ: gaa tøst å småt.
Fjøg, ijn, Kårtafjøg ɔ: kårt Piva.
Fjønta, en, Fjøntes, ijn.
fjøzu -er, -t, fjøzbenader, „fjøzuer om Mojn".
Flabbatas, ijn, Flabbatassa, en, som e
flabbatassu -er, -t, flaburen -ijn, -ed, T.
Flaj, et, Kløppeflaj, Jorn e flaju.
Flarka, en, flarkar, U.
Flarra, en, flarrar, U., hajn flarrada sijn Båzzerojnt, fijkj sijn B. ituflarrad, -er, fijkj en Flarra i ijn.
Flawa, en, der e Flawer i Træd, i Kløppan, hon e flawu, Stenijn e flawuer:
Flån, ijn, Flåna, en, e flånu -er, -t, flånuren -ijn, -ed T.
flåzar, U., flåzgriner, flåzuren -ijn T.
Flåw, et, Vijnflåw.
Flåwa, en, [Flue].
flåwar, U., Vijnen flåwar aa, Rajned flåwar aa, Pijnan flåwar aa.
Flånka, en, åwer hele Flånkan.
flier, U., Skomågarijn flide mina Sko, når flit.
flinar, U., ɔ: grina ijla, varra flinuren -ijn, -ed.
flizzar. U., [fniser], Flizzegrød.
Flor, ijn, Florijn e ibåg Kjørna.
flyer, U., fly maj Sajsen, ja flyde, har flyt na Sajsen, fly te, fly Næjer te naar di tarska; Teflyara, ijn.
flæjner, U., flæjna itu, [2]) hajn flæjnde op a' Bakkajn.
flæjnsar, U., flæjnsada itu, faa en Flæjnsa i sijn Traaja [sædvanlig mindre end „Flarra" og frembragt ved et skarpere Instrument].

flæmtar, U., Hojnana flæmta ætte Væred.
fnâzar, U., varra fnâzu -er, -t, T.
Fnâza, en, Fnâzhaz, ijn,
fnårru -er, t- T. [ujevn, rubbet].
forarjar, U., [ærgrer] varra forarjeli -er, -t, T.
fórar, U., hojla å fóra.
forarmad -er, T. Krajturn e forarmada.
forbistrad -er, T. de' e forbistrad [rigtig galt].
Fordrâ, et, de' kom i Fordrâ
fordunrad -er, hajn har dunrad så majed, nu e hajn fordunrader.
forkommen -ijn, -ed, T., hajn e så forkommijn, hon e så forkommen.
foresat, hâ foresæt ɔ: [være optaget].
forgozjad -er, T., jâ ble så forgozjader å dæjn Turn.
forfærar, U.. hon forfærada, maj, jâ ble så forfærader.
forgjæddar, F., forglømmar.
forgjyzer, U., ɔ: forgryzer, forgjyza saj åwer ed.
forhâwad, U., jâ hår forhâwad, [fortryder].
forhâweli -er, -t, T. de' va Forhâw, et.
forhåbbad -er, T., hon e snårt nåd forhåbbad, dæjn Kommodan.
fordåjar, U., [ødelægger].
forkaart, komma te forkaart [k. te kort].
forkojneli -er, -t, T. ijn forkojnelier Kar.
forlada, Stolijn e forlada, [kommen i Forfald.]
Forlænnijn, en, [ɔ: 1/2 Dags Avling].
Forré, et, mods. Bâgré.
forskammad -er [uforskammet].
forstøggar, U., hon forstøggada Fodijn.
fórtar, U., Klokkan fórtar, mods. sinkar. [vinder — taber].
Forærenes ɔ: te Forærijn.
frakk -er, -t, T. ɔ: færm -er, -t. T.
frambi, F. [forbi], framfor [fremfor].
Framtid, en [Foraar].

franglu -er, -t, T. [fregnet], Frangla, en, [Fregne].
frâzar, U., [fraadser].
frâzuren -ijn, -ed, T. ɔ: frâzu -er, -t. T.
fristar, U., [overanstrænger].
frøstbedden -ijn, -ed, ɔ: [Kuldskær].
Frøstkjyllijn, ijn, som e frøstbeddijn.
fryner, U., fryner med Næzan.
frøn -er, -t, T. [skørt], frønt Træ.
fraahånnad -er, T. mods. tehånnad, gaa fraahån, gaa paa dæjn fraahånnada Sian; vænna fraa saj, hojla fraa saj; Fraasajvænnijn.
fulte [fuldt op af], [fulte Pæjn.]
fæjler, U., Håwan fæjlde, hår fæjlt.
fæjas, U., varra så fæjse, hasta så.
fæjgjas, U., [spøge, lege, kærtegne].
Fæstemajn, ijn. Fæstemø, en.
fæzeli -er, -t, T. [rædsomt], et fæzelit Vær, ijn fæzelier Kar.
fæzlia, B., [særdeles meget], fæzlia håwsa, fæzlia småt ɔ: fålia.
Følja, en, Fålla, ijn [Plage].
før, U., [skyde, skubbe], vil du føra Bored hæn; hajn føre paa maj [puffede til mig].
ført, førder, T. ɔ: bårtafraa.
fåje, B., de' e fåje så majed vært, en fåje Tijn.
Faajta, en; Galnefaajta.
faa Mâd, [spise] Mâdafaanijn, en.
faarmu -er, -t, Træd e faarmut [raaddent inden i] faarmut Træ, dær e en Faarma i Træd, [raadden Del i Træet]; Askijn e hal faarmuer ɔ: frøner.

G.

gaddeli -er, -t, T. [passelig, tilstrækkeligt, nok].
gadjar, U., [klæder Lig] Gadjetåj.
gajnu -er, -t, T. [gustent, uhyggeligt Udseende].

galrar, U., [sortere] galra idå [udsøge det bedste].
Galneraajs, ijn, ɔ: Råzapåza.
galpar, U., hon galpada emmer paa'jn.
gamsar, U., [tygger, nærmest uden Tænder] ijn Gams [Mundfuld].
Gamsta, ijn, Gamstajn, Gamsta -na [ɔ: i Aars Nød].
Gammajlsåjler, ijn; paa G. ɔ: i Åjlerdommijn.
gassar, U., gassa saj i Soln.
Gat, et, Hawnagat; dær va mæn et smålt Gat.
gawnsgo -er, -t, T. [overdreven tjenstvillig].
gåler, U., ɔ: råva haajt, Hånajn gåler.
Gåst, ijn, ɔ: gammajl Majn, ijn gammajl Gåst.
gåstu -er, -t, T. [gammelt, gustent, blegt Udseende] ɔ: gajnu.
gjerådit, B., de' gijkj så gjerådit ɔ: gåt, glat, håwse, gjesvint.
gjesvassen -ijn, -ed, T. [beleven, forekommen].
gjijzu -er, -t, T. de' e så gjijzut ɔ: dijzut, [diset].
gjizlu -er, -t, T. [graaspættet, graalig meleret].
Gjemmene, et, hojl op i Gjemmened! [det øverste af Sækken].
gje om'd [blive mager], modsat „komma saj".
gjisten -ijn, -ed, T. Saajn e gjistijn.
Gjyjlta, en, [ung So].
Gjyjnkel, ijn, hajn kommer me ijn Gjyjnkel ojne Armijn.
Gjynster, et, sikken et stridit Gjynster.
Gjædda, en, Gjæddarna ska varra tål Ålna bre, de' halla ska plaajes som Fraasajvænnijn å de' halla som Adsajvænnijn.
gjædder, U., [gætter] jå gatte, hår gat Gaadan.
gjæjl, -er, -t T. gjæjler i Maaled.
gjælar, U., hon gjælada Sijl å rønsada Fisk.
gjændi, F., [imod].
gjærru -er, -t, [gerrig] måringjærruer, awtangjærruer, Plåwijn e gjærruer, modsat nåwe.
gjæsbyer, U., hær sen I Rættarna, tån så bastan for jer å venten ijkje mera Gjæsbynijn, for vi e inte majed gjæsbyse te vaart.

Gjøggelmågara, ijn, ɔ: Gjøglara.
glajar, U., dæjn svårta Mærn va så blånk, så hon glåjada i Soln.
glånar, U., glåna paa nåd ɔ: gloer me åwijn Mojn.
Glåsiven, [Flertal] Briller.
glåzar, U., Glåzara, ijn.
glohed -er, -t, T. gloenes Jarn.
glozar, U., hon glozada'jn, gå'jn Gloser.
glosatt -er, T. glosatter te å gaa paa, glosatta arrier.
glæpper, U., Fodijn glæpte for ijn, de' slo Glæp.
glømmen -ijn, -ed ɔ: glømsam -er, -ed ɔ: glømse.
gløpsk -er, gløpst, T. gløpsker te å gaa paa, gløpsker te å æda, te å tå Betalnijn.
glåjar, U., hon glåjada en Spidda åwer Låmpan.
gnadri -er, -t, T. så gjik hajn gnadrier sijn Vaj [gnaven, knurrende].
Gnajl, ijn, ijn Gnajl Brø ɔ: ijn lijdijn Håmpel.
Gnask, ijn, ijn gammajl Gnask ɔ: Gåst.
gnasker, U., gnaska i saj som ijn tajnaløzer Gnask.
gnidrar, U , Pijblana sidda hele Tiden å gnidra.
gnodar, U., ɔ: skåbbar, tijgjar, [gnider sig].
gnæjler, U., Bællijn hajn gnæjler å pivar, Gnæjlepiva.
Gnæwl, ijn, Kålgnæwl [Plantepind].
gnæwlar, U., g. paa en Skaarpa.
Gnåmlijn, ijn, ɔ: ijn lijdijn Gnajl [Brø].
gnårrar, U., [knurrer] Hojn gnårrada så.
goskaveli -er, -t, T. Ijnen goskaveli Tijn.
gosijnad -er T. [godhjertet].
grajn -er, grant T. ijn grajner Sjijnara, dæjn Rosan e livæl grajnast, de' e grant Vær i Då, [2]) varra grajner paa'd.
Grån, et, ɔ: igrån, et varsens Grån ɔ: et Grøzzen, et vitta Grån.
Gråwa, en, Sångråwa.
grenar, U , naar ijn grenar så lånt kajn ijn spræjkja sijna Baajser i *Grenijn* [skræver].
griddar, U., gaa å gridda me Ben, ijkje kojne faa Fåddern sammen.

Grijna, en, Jarngrina for Vijnuen, Jarngrijner ver Trappan.
grojnar, U., ɔ: grøblar, varra
grojnu -er, -t, [tankefuld, tungsindig].
grotar, U., ɔ: skræpper [praler].
grynklar, U., [klynker, om Smaaborn].
Grynklepiva, en, ɔ: Pijbel, dær gryklar ejnhelu.
gryzeli -er, -t, T. [gyselig].
Grøzla, en, ɔ: Smalla, de' e bâra nâd Grøzleri (bâra nânna Smâller).
grøzlu -er, -t, T. grøzlut, Sâkkered, Hønnued, Smârred, Feled e sa grøzlut (kornut, fajler fraa hijnajn).
Grøzzen, et, alri et varsens grøzzena Grân.
graahæru -er, -t, [graaspættet, om Kreaturer].
grâm -er, -t, gramt i Loften, [2]) ijn grâmmer Kar.
grâmmar. U., de' grâmmar op te Rajn.
Grâms, et, Fiskagrâms, Sijlagjæl,
Grâs, ijn, Grâssahâl, spilla Grâs.
grâsku -er, -t, T. de' Grønfored hâr vâwst sâ forvijlad â de' mânga Rajned, sa de' ble sâ grâskut.
grâssar, U., Soen grâssar for Grizana.
Graav, en, Vajegraav, Drajnijnsgraav.
Gøbba. ijn, ijn gammajl Gøbba, mæn rasker, ætte læje.
gølpar, U., gølpa op, kølpa i saj.
gângstagga, T. Hârrijn e mæn ét Aar a livæl gângstâgga.
Gaara, en, hartitvâwsenes Træ bler grâwa i Gaararna, grâw-gaarua i Træd,

H.

habbar, U., Hestijn habbada ætte na, vijle bida, [2]) Majn habbar sâ ad na, e sâ *habbenes* i Snakked.
Hagga, ijn, ijn finer Hagga.
hajar, U., de' staar â hajar ɔ: begjyjner â grâmma op.
Hajl, ijn, [Sten, Klippe], Graahajlsten, Hajlagaar.
hajlar, U., Hajl, et, [hagler, Hagl.]

Hakt, en, sjæra en Hakt i Bræd . . .
haldan -er, -t, T., [middelmaadig].
halfâdad -er, -t, T. halfâdad Arbaj.
Halnada, hâ Faar æjle Bi paa Halnada, te Halnada.
hallu -er, -t, T., ijn halluer Græffel, et hallut Brø, [2]) Saa'jn e halluer, Baljan hallu, Kâred hallut me Van, (derimod ijn hal Dâ, en hal Øgga, et hal Aar, [3]) Jâ ble hal nagger paa'd, hajn e hal gammajl nu å hal nålier.
halsaara; T., [halvaarig]
hamlar, U., di Hestana hamla ijkje gat; dæjn tehânnada kajn inte hamla me dæjn fraahannada.
Hap, et, [Træf].
happar, U., de' bler som de' kajn happa saj [træffe sig].
harmse, T., varra harmse [harmfuld].
Harratijnna, ijn, [Harvetand].
Harre, ijn, Flert. Harrer [Herre].
haskar, U., ɔ: klatrar,
hastu -er, t, T. [hastig, hidsig].
Hawbryna, en, ɔ: Hawborn, Strânkântijn.
Hawen, et Hawentorn, ijn, [Tjørnebær, Tjørn].
hawnar, U., dæjn hawnada ejnhelu.
hawsa, en, en som hawsar, kommer me Haws ɔ: Sjaws.
hâdar, U., hajn hâdada na [hadede], [2]) hajn hadde altid
hâmpar, U., sikkedan hon hâmpar paa saj, en ræjti Hâmpa. dæjn Hârrijn å hâda paa ɔ: varra styjgjer me.
Hânkle, et, Hânkle te å tårra saj paa, [2]) dær va Altergång i Dâ, dær va 4 Hânkle.
hârar, U., hajn hârada Sajsijn.
Hârestæw, et, Hâresula, en, Hâretåj, et.
hârdar, U., fæjes ijkje så, men hârda en Stojn, [tøv lidt].
Hâz, ijn, [Hase] [2]) faa Hâz paa [faa Bugt med].
Hâudbry, et, [Hovedbrud].
hâudkojles, T. [hovedkulds].
Hâudkomme, et [Hukommelse].
hâudkommen -ijn, -ed, T., hâ gat Hâudkomme,

Håudlå, et, Hovedstol.
Håudtag, et, Hat, Håwa, Håudtorkle.
håwsar*), U., hajn håwste fajl, Håwsan slaar fajl.
håwse, B. de' gaar håwse, lå'd gaa lijd håwsara.
Håwsekåga, en, [Middel til at huske bedre en anden Gang].
Håwt, en, [Hofte].
hel -er, -t, T., ijn heler Talrik, men ijn hel Haav, et helt Aar.
helnar, U., de' helnar paa Saared ɔ: de' helnas.
herar, U., hera saj ɔ: mena saj, pyjnta saj, træjkja i Herspaltana ɔ: Ståsklærna.
hijnar, U., hajn kojne livæl hijna dom [indhente].
hiver, [hev, heved, hevijn], hiva væk; gaa å hiva.
Hiven, et; Hiventorn, ijn.
Hoggejarn, et, [Stemmejern.]
hojler, U; hojla aa ɔ: mena om, [elske mangler].
Hojnaærne, et, [unødvendig Svinke udenom Vejen].
hojnsar, U., hajn ble hojnsader paa många Maader.
hojntar, U., ɔ: tråmma tårt, [hungrer, intet faa at spise].
hosam -er, -t, T. [fornem].
Hoa, ijn; [Hov] Hosjæjgj, et, [Hovskæg].
hotar, U., Hårrijn ble hotaderådde nu å daa.
Hut, en, vittu vidda Hut [Hot], [vil du skikke dig vel].
hyzer, U., dæjn Hattijn hyzer gåt.
hæjgjar, U., hæjgja for, [2]) hon hæjgjada op ad ijn, di hæjgjas å fæjgjas.
Hæjlued, et, [best. Form Kakkelovnskrogen].
hæjlu -er, -t, T., de' e så hæjlut å sidda i Hæjlued [hyggeligt, behageligt, fornøjeligt], [2]) ijn hæjluer Majn, en hæjlu Paja [venlig, interessant].

*) Et af de faa Udsagnsord, der i Nutids fremsættende Maade ender med -ar og i Fortids fremsættende Maade og Tillægsmaade bøjes efter Reglerne for de Udsagnsord, som ender med -er eller -r, det kommer i alle disse Maader til at bøjes nøjagtigt som det næstsidste Ord paa Skemaet.

Hælten, en, best. F. [Halvdelen].
hænnu -er, -t, T., hajn va så hænnuer, a hajn kojne lawa altijn sæl.
hæru -er, -t, T. grå — vid — rø, [om Fækrajtur].
hævlar, U., [høvler].
høder, U., hajn slo inte, høte båra.
hødrar, U., staa ijkje dær å hødra, gaa ijn å tå Tåj paa, [ryster af Kulde].
høggar, U., høgga i Knæen, i Håzana, sætta saj paa Høg.
høgse, T., [begærlig, hurtig].
Høl, ijn, [Fordybning i Bunden af Vandløb].
høler, U., Rajned hølde ner, [2]) høla åwer.
hølmar, U., nu hølmar ed snårt for de' klårar i Når.
hømlar, U., hømla paa å slaa, hømla paa me Slawrajn, h. p. å hajla.
Hønnu, et, [Honning].
Hålbruska, ijn, [Hjertekule].
Hålfor, en, rønsa Hålfor.
hållar, U., hålla ud ɔ: [udhule].
hållu -er, -t T. fojl aa Håller, ijn hålluer Tajn [en hul Tand]
håmmar, U., håmma daj, Mær!
Håmpedebåmp, de' hampar å de' bampar, naar ijn kjør paa dæjn knadrua Væjn. [2]) de' e mæn Håmpedebåmp me hans Arbaj, de' kajn ble gåt, men ota bler ed mæn naalit.
Haampel, ijn, ijn Haampel Brø.
hånløst, B., slaa hånløst.
Hånnalaw, et, de' gaar bære, naar du faar Hånnalawed ɔ: faar Law paa'd.
hånsam -er, -t, ɔ: nævatøttu, [2]) h. m. Kvijnfolk, [3]) Naarturijn.
Hånvål, ijn, [Plejleskaft].
håppar, U., h. Hestana lijd.
haarhojlen -ijn, -ed, T., mods. blødhojlijn.
haarhænd -er, -t, T., mods. blødhænd -er, -t.

Haarpajs, ijn [Harpiks].
Hårrabælli, Hårrasnerlijn, Hårrasyrk, Hårraknaart, Hårraknadrijn, Hårrastøddijn, Halstøddijn.
Hårsasjæra, en, [Skralde af Træ].
Hårsøj, et Hårsføl, et, [Hoppe, Hoppeføl].
Håzza, en, Håzzenaal, arbja Håzzer, sy Håzzer; en Spiddehåzza.
haavar, U., de' haavar alt, bler te ijn hel Haav, ijn Haaven Pæjna, ijn svær Haav Krajtur, [2]) h. Kantåfler.

I.

iblan, B., [undertiden, F. iblandt].
idi, F., mods. idå; opidi, neridi, ijnidi, udidi, foridi, bågidi,
Idåløg, et, [opluget Ukrudt].
ijla, B., å ble ijla ver ed, [2]) jå hår ijla Styjner, [3]) de' va'kje ijla majed vært.
ijlar, U., lln ijlar nok op igjæn, ijlara, ijn.
ijlaser, U., dæjn Grizijn e ijlasedder.
ijlsk -er, ijlst, T. hidsig.
ijn, ijna, [ind, inde], „ijn idi", [betegner en Bevægelse i Modsætning til „ijnidi" ɔ: ijna idi], ståp ed mæn ijn idi; de' lijgjer ijnidi, [2]) de hæjler *ijnfor*, tå dæjn Sian *ijnfor* [indad].
Ijnanrojna, en, mods. Udanrojna.
ijnaskræjnt -er, T. [indskrænket].
ijnskræjnt -er, T. [indeskrænket].
ijnsjøg -er, -t, T., [syg af Mavepine, Diarrhè.]
ijaans [for lidt siden.]
ilæl, B., dær e [nok ilæl [foruden] [2]) ilæl, ilæl! [Udraab] ilidemajvæl, ilæl.
imod, F. gaa imod [gaa imøde], læje imod, [lige overfor]
Izkana, en ɔ: Isbåna.
Istå, ɔ: iawtan [den kommende Aften].
Ister, et, [Svineflomme]

Iva, et, Ivad, Iven, Iven, [ubestemt Bøjning i Tilslutning til] Åja, Åjad, Åjen, Åjen.*)
Ivablyjnjkj, Ivablik, Ivnabryn, ɔ: -bryna.
Ivnalåg, Ivnabraa ɔ: Hårn paa Ivnalågged.
Ivnanæste, Ivnasten.

J.

Jagâwa, en, [Fæstensgave].
jajtar, U., ɔ: fårtar omkræjn.
Jarn, et, [Jern], jarnar, U. [jernbeslaar].
Jarna, ijn, [Hjærne], Jarta, et, [Hjærte].
jawn -er, -t, T. [jævn], jawnt å [jævnlig], jawnt me [i lige Højde med].
jemsk -er, jemst, T. [fælt, barskt, vildt Udseende].
Jormaanad, ijn, [Jordsmon].
Jyjlkat, ijn, Pindsvin.
Jyr, et, [Yver].
jørlar, U., de' staar å jørlar i Kråppijn, et fålit Jørl.
jøss -er, -t, T. ɔ: som e jøssad, jøssader.
jøttar, U., gje et Jøt, jøtta ætte.
jåmpar, U., ɔ: gjårra et Jåmp [lille Spring] gaa å jåmpa.

K.

Kammara, ijn, ɔ: Kammers, et, [Kammer], Spizkammarijn, Pajekammarijn, Såwekammers.
Kar, ijn, [Karl, Mand], Karakar, Karabassa, Sjøkar.
kar -t, [færm], hajn, hon e så kar, de' e kart; du e så kar i Snudan, karsnudader, ijn Karsnud.
karnøflar, U., [prygler].
Karpa, en, Mådakarpa, Værktåjskarpa.
Kattajaw, et, et fæzelit Kattajaw.

*) Det er den ubestemte Flertalsform, der har faaet samme Endelse som den bestemte.

kânklar, U., kânkla seddan sammen, a ijnijn kajn hijta Rea i ed.
Kânklepåzza, ijn, ijn som kânklar.
Kâza, en, Sjijnkâza, Lerkâza, Snekâza, Kokâza (se Blædda).
kâzar, U., gaa a kâza a stødda Ânklana aa saj, hon gjik å kâzada å tafte Talrikijn.
Kâzhâz, ijn, Kâzhâza, en.
Kâta, en, Huzakâta.
kâwen -ijn, -ed, T. de' e'kje mâkked, men bâra lijd kâwed ɔ: mâwed.
Kâws, ijn, [Mellemting af en Kop og en Bolle].
kjesam -er, -t, T. [bedrøvet] å varra kjesammer, de' e så kjesamt å se [bedrøveligt].
kjijlar, U., [kildrer].
kjijnkar, U., kjijnka me Sten.
Kjijta, en, ɔ: Spajn, ijn.
Kjikka, en, Vijnkjikka, Værkjikka.
kjikkar, U., [kigger] hon kjikkada gjennem Neglahålled.
Kjisteklad, ijn, ɔ: Bæstklær, Herspalt.
„kjiv", varra kjiv aa'd, [ked af det].
Kjiva, en, Høkjiva, Fiskakjiva.
kjivaajtu -er, -t, T. [tyvagtig].
kjivver, T. [ømskindet især overfor Kulde]; kajn ijkje tølle Kjyjln.
Kjyjl, en, [Kulde].
Kjyla, en, Kjylemilk, Kjærnemilkavæjljn me Kjyler paa.
kjyjlar, U., [kuldslaar].
kjylu -er, -t, [buttet].
Kjædra, en, ɔ: som kjædrar; de' e en fâli Kjædra hon hâr.
Kjæjesima, ijn, Kjæjesimajn ska bijnes stramt, æjlans kræjner hon Griman aa saj.
Kjæjljn, ijn, Kjættan kjæjljnada å fijkj sju Kjæjljna.
kjæjnspag -er, -t, T.. hajn e så kjæjnspager a hajn kjæjner ajle, naar hajn bâra hâr set dom ijn Gång.
Kjænst, et, et kjænst Grân ɔ: et grøzzena Grân.

Kjæra, ijn, Långhalmskjæra.
Kjæra, en, Kjærapøz, et
Kjærkjebrøg, et, di Klærna kajn gåt dåwa te Kjærkjebrøg.
kjæssar, U., kjæssa me Sjen, kjæssa me ijn Kjæss.
kjævnar, U., tårt Træ kjævnar, naar de' bler våt.
Kjæwt, ijn, [Kind].
Kjøb, Kjøbbes, ijn, ɔ: ijn lijdijn Kal.
Kjøkka, en, dær staar en Kjøkka, de' staar så kjyt i Når.
Kjøkkan, en, hajn slo me Kjøkkan, mods. Smartan.
kjølnar, [fyrer] kjølna op [tænde Ild op].
Kjønnika, en, de' e åw en ræjti Kjønnika.
kjør, U., hajn kjøre imæl, daa di ågte ijn.
klabbar, U., Snejn klabbede ojne Skona, Klabsne.
Klag, ijn, Blæjkjklag ɔ: Blag, klagga ɔ: blagga.
klam -er, -t, T. Sæn e klam [ikke rigtig tør], Sneijn e klammer i Tøvær.
klassar, U., gaa å klassa, klassa te.
klassu -er, -t, T. klassut Føre, ijn klassuer Vaj, klasvaada.
klawnar, U., klawna sammen, Klawneri, et, [kludre (med Bindingen) m. m.]
Klawn, ijn, ɔ: Revænna.
klawrar, U., Darn staar å klawrar, [2]) Hårrijn klawrada me *Klawrepijna.*
klåg -er, -t, T. ijn klåger Pål.
klårar, U., nu hølmar ed paa Stojnen for de' begjyjner *å klåra op.*
klen -er, -t, T. dæjn klena Kjæppijn e for klåger [mangler Stivhed] [2]) klener i Maaled ɔ: gjæjler.
klikkar, U., klikka Væjgja, sætta Klikka paa, [2]) Bøzzan klikkada, [3]) de slo Klik.
klæjgu -er, -t, T. Brød e klæjgjut. Dæjn e klæjgjuer.
Klæp, ijn, Klæppeklås ɔ: Klæp å Klås.
Klæw, en, Bræjneklæw, klæwer Bræjne.
klævar, U., gjijk å klæwada, Klæwanød, Fæklæwa.
Klæwt, en, [Kløft] Kløppeklæwt.

Klæwer, et, [Kløver] Klæwgång [Kløvgang].
kløjes, U., hon kløjdes ɔ: fijkj Kløjelse.
Kløns, ijn, dær e ijn Kløns paa Snorn, Piskasnærtijn.
kløns u -er, -t, T. ɔ: me Kløns a paa [Ujævnheder].
kløzar, U., Jorn hon kløzada så, ble
kløzu -er, -t, T., dær e kløzut ɔ: många *Kløza*.
klåmpar, U., Grødijn klåmpada, dær e *Klåmpa* i Melgrødijn, i Klistered.
klåmpu -er, -t, Grødijn e klampuer.
klåmsu -er, -t, T. ɔ: klässu -er, -t, [klodset].
Klånga, en, Ribsklånga, [Klynge].
klår -de, -t, U., jå klår maj båg Ørad, for de'
klør -dde, -t, U., dær e *Klå*, ijn, som klør.
Knabba, en, en Knabba Sæ, [saa megen Sæd som man tærsker ad Gangen med Plajl].
knabbar, U., hon knabbada paa Darn.
knadrar, U., de' knadrar å balrar, naar ijn kjør, for Jorn e
knadru, Væjn e knadruer, dær er knadrut.
Knadrijn, ijn, Kallaknadrijn, Hårraknadrijn.
Knajl, ijn, Jorknajl, Stenknajl, ijn Knajl Såkker.
Knar, ijn, dær e många Knarra i Træd.
knarru -er, -t, T., Bjælkajn e knarruer, Bræd e knarrut.
Knåga, ijn, ijn ræjer Knåga, ijn gammajl Knåga.
kniglar, U., sikke Ben knigla ojn'ijn.
Kniggelhåz, ijn, ɔ: me *kniglua* Ben.
Knul, ijn, Myjgjaknul, ijn Knul paa Pajnan.
knulkar, U., ɔ: varra knulku -er, -t. T.
Knulkepiva, en, stårre ejn en Grynklepiva.
knyer, U., maa'kje kny ed, jå knyd'ijn nåwe.
Knyst, ijn, jå slo en Kåza Sjijn aa Fingra*knystijn*.
knystu -er, -t, T. dijna Hænner e så knystua.
knæpper, U., hajn knæpte me Fingrana.
Knævær, ijn, ɔ: ijn majed lijdjjn Majn.
Knæwra, en, sikkedan Kjædran gaar paa na, en ræjti Knæwra.

Knøddersten, ijn, ɔ: Smaasten.
Knåb, ijn, dæjn Hårrijn e ijn ræjti Knåb; [2]) Bræjneknåb.
knåbbu -er, -t, T., lijdijn, men gåt udlajder.
Knaag, ijn, slo åwer Knaagana.
knåggar, U., [knuger]
knåppas, U., Hestana knåppas.
knårrar, U., ɔ: gnårrar, Hojnana knårra, (dog oftest gnårra) Folk kajn åw knårra åwer nåd.
Knaart, ijn, Æbleknaart, Hårraknaart.
kodar, U., koda åwer, koda idi, Mær!
Kojlebøtta, en, slaa K. ɔ: mods. Vajlebøtta.
kojlu -er, -t, T., en kojlu Ko.
kojntar, U., [kludrer] ijn Kojntes, en Kojnta, ɔ: kutar.
kojntu -er, -t, T., ɔ: tå bågvænt.
komma saj, k. s. ætte en Sjøga, [2]) mods. gje om'd.
Kos, ijn, [Kurs, Retning].
Koslik, et, Koslik i Pajnan.
krabbu -er, -t, T., ijn krabbuer Torn, et krabbut Træ, en *Krabba*.
krajlar, U., de' e nærmast de' smaa *Krajled*, som krajlar.
Krak, ijn, smaa Skåw, Æjekrak, [2]) Sijlakrak te å *krakka* Sijl paa.
kram -er, -t, T., de' e så kålt, a ijn e helt krammer, begjyjner å ble vålijn om Fingrana.
kramsar, U., hajn kramsada na åwar.
kras -er, -t, T., ijn krasser Kar, ijn krasser Syp.
krassar, U., krassa me ijn Kras, Pivekras, [2]) krassa i Jorn ɔ: spigga, [3]) spæjna, [4]) de' e nåd der krasser, di Draavårna.
krattar, U., kratta paa ɔ: komma saj ætte en Sjøga.
Krawl, et, så majed smat Krawl.
Krawl, Krawleri, et, [Besvær]; me Krivvel å Krawl.
krawlar, U., krawlada Baajsarna op, Kjåwlaarmijn ner.
Krå, ijn, Snekrå, Izkrå; de' staar i ijn Krå.
Kråda, en, et gammalt Øj ɔ: en Kripa.

krâdar, U., de' kradar saj ɔ: de' vil inte æksa saj.
krânar, U., Slæjn, Vâwnijn vil krâna ner ad Bakkajn i glat Føre.
krânk -er, -t, T., sjøger, [2]) krânker i Lømmarna.
krâzar, U., krâza imæl Tænnarna, [2]) slaa i Krâz, de' gijkj i Krâz, hajn (Talrikijn) ble krâzader.
Kråw. ijn, [Kro], Kro, ijn [Kro].
Krijpa, en, Øjakrijpa ɔ: Krâda.
krisk er, krist, T. et krist Æble, de' kriske Æblen.
krydererar, U., [krydrer].
kryjlar, U., [4]) kryjla Haared, [2]) ɔ: krøgla.
kryjlu er, -t, T. [krøllet]; [2]) krøglu -er, -t.
kræjnd -er, -t, T.; et Kræjnelse.
kræjner, U., hajn kræjnde'd vrânt, de' e âwerkræjnt, [2]) Føljan kræjnde aa saj, [3]) kræjna me Mojn ɔ: vræjna.
kræglar, U., hajn kræglada, va en *Krægla*, Kræglara.
krægeluren -ijn, -ed, T. ɔ: som kræglar.
kræwtar, U., Kjæjlijn e sa forkræwtader, Bællana hâ kræwtad'ijn sa, [2]) Hårrana kræwtas.
Krøgla, en, [et forkrøblet Træ].
Krødda, ijn [Mængde, Flok] gaa i Krødda [gaa i Flok].
krøglar, U., ɔ: brøglar, krøgla inte Kjâwlijn.
krøglu -er, -t, T., en krøglu Åviza.
krønnar, U., [rømmer sig], hosta â krønna, Krønnehosta, en.
krøzzar, U., krøzza Såkker [knuse].
krånglar, U., Krångla om Prizen, hajn brøggar så majen *Krånglan*, ijn, *Krånglara*.
kurar, U., hajn kurada me Bællijn.
Kvadra, en, hajn tâw ijn i Kvadran.
Kvadrik, ijn, Kvadrik i Grimeskafted.
Kvalster, et, ɔ: opharkad Slim.
kvapper — kvap — kvapte, U., sa de' kvap i ijn.
Kvæjl, ijn, Awtan; de' kvæjlas [aftnes].
Kvæjlnijn ɔ: i Mårkjnijnen.

kvær, U., hon kvæde en Viza.
kvæzer, U., hajn kvæst'ijn rent.
kølpar, U, kølpa Drikka i saj.
kaagar, U., hon gijkj æmmer å kaagade, Hestijn kaagar så, naar hajn løvver; kåger, [koger], bøjes: kågte, kågt.
Kåggajåwl, et, Jåwl me Kågga [Tandhjul].
kåggar, U., Kågga åwer.
kaajl -er, kålt, U., [kold].
Kaajlen, et, [Kallun].
kålstrad -er, T. [forkullet].
Kårtafjøg, ijn, Fjøg, majed kårt Piva.
kåzzen -ijn, -ed, T. [lammet, visnet Lem], [2]) kåzzijn i Hænnarna aa Kjyjl.

L.

Lagg, ijn, slaa'nte Laggana aa Såjn, lagga op.
laggu -er, -t, T., de' e så laggut, de' Tåjed.
lagnas, U., Såkkered lagnas, de' hår lagnads.
Laja, en, [2 å 3 Aars Græzmark].
lajd -er, et, T. [Endelser til en Række Tillægsord] lyz-, mårkj-, blæj-, rø-, rojn-, bre-, smål-, lång- å kårtlajder.
Lajl, ijn, Drikkalajl, Lajlaplåg.
lajntar, U., lajnta ætte, hon lajntada jem.
Lajntan, en, [Længsel].
Lajtara, ijn, [Lægter]
Larrit, et, Lærred.
Las, et, [Læs], Lasstång [Læssetræ].
Law, et, hå Law paa et Arbaj, Hånnalaw, [2]) ded e hans L.
lawli -er, -t, T., ijn lawlier Hest, et lawlit Las, en hal lawli Kånna, lawlit me Sijl [mindre].
lawmæld -er, -t, T.
Lå, en, Fælå, Øjalå.
lår, U., lå Høstalas, Låpaja, [2]) lå for ɔ: spæjna for, [3]) lå te, [4]) lå ætte, (lår, låde, lat).
lår, U., (lår, låw, låd.)

lâzu -er, -t, T. [laset], Lâzakånge; me Lâzana hæjnenes i Ladrijna ɔ: Sladrijna.
Lâurda ɔ: Lørdag.
Lâw, ijn, Van te Bryjgjnijn, naar Lâwijn begjyjner å kaaga saja di: nu læjer Lâwijn, [2]) [Lov].
lâw -er, -t, T., hajn e mæn hal lâwer, her e lâwt te Tijled.
Lâwa, ijn, [Lue]
lâwer — lâwde — lâwt [lover]; forlâwar -ada, -ad.
lâwlia majed [temmelig meget] lâwlia lijd ɔ: temmelig lidt.
lâwtar, U., [lugter].
Le, en, paa dæjn Le'n, paa hin Le'n, paa dæjn anra Le'n, paa bæjgje Lerna, [2]) då jâ va paa dæjn Le'n.
Ledda, ijn, Hawaledda. [et Led].
leddaløz -er, -t, T. saml. nikkaløz.
lemydi -er, -t, T, [smidig],
ler, U., le me en Ko, komma lenes me ijn Hest.
Lerja, en, [Lerjord].
lignar, U., kajla å ligna.
lijden -ijn, -ed, T. ijn lijdijn, dæjn lijla.
Lijner, Flert. en, ɔ: Sjæl i Hâudbonnijn.
Linka, en ɔ: Kjajta.
Linna, en, [Linie, trykt eller skrevet, hvorimod en Linie i Marken hedder]:
Linia, en, [2]) âwer hele Linian; linnar, U., [lindrer].
Lira, en, slaa en Lire, tâ en Lira.
liver, U., [lev, leved [lyver].
livæl, B. [alligevel], ogsaa „lival".
Lo, ijn, Loijn lijgjer paa Rættan, Hattijn e losliddijn.
Lo, et, [Lod] Klåkkelo, Sønnepslo, Lâddelo, [derimod hedder Vægtlodder altid] Lâd, et.
Lojns, ijn, ijn ordenlier Lojns.
lojnsar, U., gaa å lojnsa [bevæge sig tungt].
lunas, U., Milken hâr lunads [tyknet], lunad Milk [Tykmælk].
lunsk -er, -t, T., hajn e lunsker, hajn lunskas Mâdijn.
ly -er, -t, T., hær e så lyt, ijn lyer Sâl.

lyes, U., [lytter] [2]) lyes paa'd.
Lyjkja, en, Skåwlyjkja, Damlyjkja, Græzlyjkja.
lyjkjer, U. [lyjkte, lyt] jå hår lyt Håzzan.
Lyna, en, [et Lyn].
Lyst, en; me lysta [lysten].
Læ, Vijnued, Dørn sto paa Læ.
læje, ætte læje, [i Forhold til naar Hensyn tages til noget underforstaaet], du ser ætte læje onger ud; de' tår saj gåt ud ætte læje; d'e e gåt Vær ætte læje. [Naar Hensyn tages til Aarstiden kan det ikke siges andet, end at Vejret er godt].
læjgjer, U., (lå, lajt), [lægger], læjgja Law, l. Hænnarna sammen, [gøre Følgeskab, folde Hænderne].
læmpeli -er, -t, T. ɔ: sjøg, sjijt, nåli.
læjsfojl -er -fålt, T., Hojn hajn bider inte, hajn e båra så læjsfojler.
læmprar, U., læmpra ojnan, [2]) l. saj ætte.
læza, gaa å læza, ɔ: gaa te Præstijn, Læzehårra, Læzepijbel, læzegammajl, T.
lætfarru -er, -t, T., dæjn gamla Kån e ætte læje så lætfarru.
Læw, et, [Løv], Læwsprijn.
Læwa, ijn, [Læbe]
læwer, U., [lever] læwa paa igjæn, [komme sig], di læwa gåt ɔ; hår en en go Læwemaada.
Læweræjgj, et, Læweræjgj faar ijn rapt, naar ijn slivar paa ijn gråwer Slivesten.
læwskalad -er, -t, T., et l. Æjgj.
Lød, en; løddar, U., lødda Faar om Framtiden [Vinteruld].
løddar, U., sikkedan du gaar å løddar, hår du ijnena Knappa . . .
Løm, ijn, [Tone, Melodi].
løn -er, -t, T., [laaden], [2]) pyzu -er, -t.
lønkar, U., lønka Mådijn lijd.
lønkad -er, T., Mådijn e mæn lønkader.
løtter, U., [løfter] tå ijn Løt.

løvver, U., [løber] løvva Vojl, [løbe løbsk].
Løvvene, et, ɔ: så majed som ijn løvver i et Dårrene.
Løvvenasjyt, ijn, [Løsgænger, omvankende Agent].
Lågga, en, [Laage], Løgga, en [Luge].
laajner, U., Træn laajna for Huzed, -laajnde, -laajnt.
laajn -er, -t, T., ijn laajner Stå, en laajn Ståwa.
Laajn, en, Laajnprost, Laajnståmmene.
Laajta, en, [Lygte].
Låkka, en, [Lykke, lakkas, U., [lykkes].
låmt, T., Væred e låmt idå [lummert].
laankar, U., laanka aa me nåd.

M.

Madk, ijn, Madkasprud, madkåden -ijn, -d, T.
maggar, U., magga te, magga sammen, m. itu.
majar, U., maja op [pynte, dekorere i Stuerne med Blomster og Grønt] maja paa, varra paamajader, udmajader.
majen — majiijn — majed, T., dær va så majiijn Fisk, så majen Sijl paa Strån i dær sto så majiijn Kar (så många Kara).
majnar, U., Snejn majnas i Soln.
Majnsa, en, Sijlamajnsa ɔ: Sijlagarn.
majtå, jå tæjnte de' e majtå, va di vil tå dom te, [jeg gad vide, hvad o. s. v.]
Maksel, et, sikkenet Maksel du dær hår lawad. [Sædvanlig hjemmelavet og mindre vellykket Snedkerarbejde, ogsaa andet Arbejde, hvis færdige Produkt antager Skikkelse, Facon].
Mark, en, gaa, kjøra a Marken.
markløst, B., gaa markløst, vånka markløst.
Marna, en, Trånmarna.
marsar, U., hajn gijkj å marsada.
Må, en, [Eng, der staar under Vand om Vinteren].
Må, en, bestemt: Mån, Hestamån.

Måd, ijn, faa Måd, gaa ijn å faa Måd.
mådago -er, ɔ: mådmijl.
Mådalia, en, ɔ: hå Lia te Måd.
Måkara, Måkkara, ijn, stor Jarnhammara.
måler, U., Kattijn måler å Mæjnesken kajn gaa å måla Dæwlagryn.
mår, U., Koen mår hæn ad Kornet, [paa en Gang gaaende og ædende].
Mårer, Mårølva, Marijl å Morijl hør Åwertroen te.
Mårnmaal, et, gaan ijn å faan Mårnmaal.
måwar, U., de' måwada å ɔ: fawada å me dæjn Tajnpijnan.
måwen -ijn, -ed, T., ijkje måkkijn men lijd måwijn ɔ: kåwijn.
måwli -er, -ed, T. [mulig].
Mena, dær gijkj ijn vist nåd te Mena.
mener, U., mena om ɔ: hojla aa, [2]) hajn mente saj åwer ed.
mensam -er, -t, T., [nøjeregnende]
metar, U., maala å meta, metada te.
Mijnstijn, bestemt F., dæjn mijnsta Bællijn.
miskjæjnse, T., Bællijn e miskjæjnse, hajn miskjæjnes Frammada.
misojneli -er, -t, T. ɔ: misojnse.
Mo, ijn, Sæn lijgjer paa Mo, Mokåm, ijn.
Moerløza, en [Spiserør].
Mojn, ijn, jå had'ed ævent paa Mojn.
mojnar, U., hajn mojnada å mojnada, men kojne ijkje faa et Or fram.
Morja, en, Ijlmorja.
morsam -er, -t, T. [morsom].
mular, U., gaa å mula, varra sær; [2]) hon mulada Hårrijn.
Myr, en, i en Myr staar dær Van bådde Vijnter å Såmmar (se Må.)
myrar, U., dær myrada me småt Krawl ojne Stenijn.
myjnslar, U., hajn sjøtte alri nåd, men gjik båra å myjnslada.
Mæhæ, et, dær staar hajn som et Mæhæ.

mæjner, U., mæjna Sijl.
Mæjnsel, ijn, [Mejsel].
Mæl, ijn, Sânmæl, [Sandbanke].
Mælkjørijn, ijn, ijn som kjør imæl, naar di âga ijn æjle âga Møj, [2]) som kjør imæl me Sladder.[1]
mæn, B., [kun] hon e mæn fira Aar; lâ na mæn dârra te.
Mær, en, ɔ: Hârsøj.
mæst [sup. af majed], [2]) pânaa, Koppijn e mæst fojler.
Møllebør, en, de' e go Møllebør idâ.
mømrar, U., mømra me Mojn.
mømsar, U., ɔ: mømrar.
Møsta, en, plaaja Møsta, kjøra Møsta.
måflar, U., måfle op, pryla me Hænnerna.
máj -er, t, T. [alvorlig, andægtig, stille].
Mákka, en, [Søle].
Maal, et, Maaltid, Mârnmaal, Middesbræjnevin (Formiddesbræjnevin) Middesmaal, Ojnarna â Awtanmaal; maalstaan Milk. Mârn-, Middes- â Awtanmaalsmilk.
mâllen -ijn, -ed, T. ɔ: mâllu -er, -t.
mâllesjøsk -er, T. [ondskabsfuld].
mâlrar, U., Torden hon staar â mâlrar,
Mângel, ijn, [Mangel].
Mângelstok â Mângeltræ.
mânne, ed sânt mânne?
mârkj -er, mârrit, [mørk] T., mârkjbânge [mørkræd].
mârnyzer, U., ɔ: tryntâr.
mârrar, U., [murrer] Mârhaar, Kattijn mârrar â hâr Mârhaar.
Mâzza, ijn, Târrumâzza.
mâssen, B., [altsaa], nâ seddan mâssen.
mâstar, U., du maa'kje mâsta Æblen, mâstada Æble kajn ijkje gjemmes.
mâtten -ijn -ed, T. [mut].
maavar, U., staa, gaa â maava.

N.

nagg -er, t- T., [vred] hajn bler så nagger, naar hajn bler aggadar, dæjn Vystijn.
najen -ijn, -ed, T. [nøgen].
Najl, ijn å en, Najlspræjn.
nakhåj -er, -t, T. ɔ: håjer i Nakkajn.
Narrafas, ijn, Narrafasseri.
narrar, U., du narrar maj væl, du narras væl.
nå, [naa] nå seddan måssen.
Nåde, en, [Naade], de' va en nådi Straf, et nådit Rajn, men åw: hajn sto å saa så nådit (te Mådijn) hajn så så nådier ud.
nåzlu -er, -t, T. de' Bræd e så nåzlut, så naalit hævlad; Brød e så nåzlut skårred.
nåwe, dæjn Plåwijn e for nåwe, modsat gjerruer; [2]) de' Maaled e nåwe nok, jå hår nåwe Tid ejnu, nåwehæn, tåd nåwe ud.
ner, nera, neran [ned, nede, neden], gaa ner ad Bakkajn, men hær e nerfor, dæjna Sian ska vænneš nerfor [nedad], mods. opfor. Nerandel.
Neza, en [Skam], de' va en vammeli Neza for ijn.
nezar, U., neza aa [skamme ud].
Nigel, ijn, [Nøgle].
Nigle, et, [Garnnøgle].
nikkaløs -er, -t, T., ijn Kniv, som nikkar majed e nikkaløzer, saml. leddaløz.
nikker -t, T., varra nikker paa'd [nøjeregnende, let for at blive stødt, fornærmet].
nipar, U., Gaazajn hajn nipada Grønt.
Niva, en, en Niva fojl [saa meget som der kan tages imelmel to Fingra af pulveragtigt Stof].
niver, U., [kniber med Fingrene] [2]) niver aa ɔ: nevrar.
nivrar, U., nevra aa [afgnava, afbryde].
nular, U., hajn nulada, tåw saj ijn lijdijn *Nul* ijaans.
nutar, U., hajn gaar båra å nutar, ijn *Nutes*.

nyjgj -er, -t, T., nyjgjer om Tiden, nyjgjer om Sågarna ɔ: tår ed nåwe ud.
nykommen -ijn, -ed, T., nykommijn Måd, de' e nykommed for maj.
nylia, B., [nylig].
nypaakommen -ijn, -ed ɔ: nylia kommed paa.
Nyrn, en, [Nyre].
Nyza, en, [Nysen] nyzer, U., [nyser].
nyzjar, U., gaa å nyzja ɔ: ættese nåd, som inte kommer ijn ver.
Nytænnijn, en [Nymaane] somt Arbaj ska gjårres i Ny [tiltagende Maane] å somt i Næ [aftagende Maane].
Næb, ijn, ɔ: Ud [Odde].
Næbba, en, Næbgjædda, Spisnæbba.
Næbbatång, en, [Niptang].
næbbu -er, -t, T., varra næbbu i Svår.
Næjla, Edernæjla, en, [Brændnælde].
næjlar, U., hajn næjlada saj [brændte sig paa Brændnælder.]
næjnes, U., [nænnes].
næjnen -ijn, -ed, hajn e så næjnijn a hajn nåwe hår Raa te å mætta saj.
nærtån -ijn, -ed, T., dæjn Kjåwlijn e nærtåjn, [2]) du kajn væl vænta lijd me Mådijn, du e væl ijkje så nærtåjn.
Næzebør, en [Modvind], Næzebør fram å Kjælijnabør tebåges.
Næzeklud, ijn, [Lommetørklæde].
Nøja, en, Sjøga, Svåghed.
nøm -er, -t, [nem].
nømmen -ijn, -ed, I, lætnømmijn, tongnømmijn.
Nøppijn, (best.) de' va lie paa Nøppijn.
nørlar, U., hajn gaar så småt å nørlar, et *Nørl.*
nøzlar, U., hajn gaar båra å nøzlar lijd; et Nøzzel.
„naa å klaa", hajn tåw så majed, som hajn kojne naa å klå [faa fat i].
nåbbar, U., [puffer, støder]; hajn nåbbada maj, di nåbbades.

nåjd -er, T., hajn e nåjder, hon e nåjd me de' hon hår, [2]) hajn e lienåjder me de' hela.
nåje belajt ɔ: akurât.
naali -er, -t, T., [daarlig], hajn e mæn naalier idâ ɔ: sjøger; dæjn Hestijn e mæn ijn naalier Løvvara, [2]) de' va naalit gjort aa'jn ɔ: sømpelt.
naasam -er, -t, T., ɔ: sjemodi -er, -t, hajn staar så naasammer å ser så nâdit.
naartar, U., stjæler, e.
naarturen -ijn, ed, T. ɔ: kjivaajtu.

O.

ojnan, B., se å kom ojnan ɔ: idåvæjn.
Ojnanskrydnijn, en, ɔ: skryda ojnan.
Ojnarna, en, Ojnarnamåd, ijn, Ojnarnatid, en.
Ojnantag, et, Ojnantagsmajn, Ojnantagsfolk.
ojne, F. & B., ble ojnekjørder [overkørt].
Ojnejorsfolk, [Underjordsfolk].
Ojneré, et, mods. Åwanré.
Ojnerøg, et, dær e mæst altid nåd Ojnerøg imæl i ijn Kojl Griza.
Ojnesia, en, mods. Åwansia.
om, F., om Jyjl [i Julen], tâ'jn om Hån [ved Haanden], se om ed [til], hâ bâıt om Pæjna [være bar for], gje om ed [komme til at se daarligt ud].
om ijnajn, de' laa om ijnajn [blandet sammen], ejn om Gångijn [en ad Gangen], om Middestid [ved Middagstid].
Omgångsmaada, en ɔ: Framgångsmaada.
Omigjenvæjn, [Tilbagevejen].
Omskådda, en, [Paaskud].
onrar, U., onra saj, onras åwer nåd, onras paa.
on -er, -t, T., [ond] [2]) de' ona Bened, dær e *Onskav* i Bened,

dær staar någgijn Onskav i Kroppijn, som ska ud; *Onskavssjøga.*

onsijnad -er, T., [ildesindet, arrig].

opan ɔ: [an paa], de' kommer opan om du kajn.

opivad -er, T., [gjøre store Øjne ved at blive overrasket, forbavset].

opkommen -ijn, -ed, T., [2]) [kommen op, om Sæd og lign.] hajn e ævent opkommijn [opstaaet].

Oplæjnd, en, Oplæjnder å Løzhålt sættes altid imæl Stølpana dæjn Gångijn di brøgte klijnda Væjgja.

oppendawad -er, -t, T., ilæl, vaar hajn ble oppendawader, då hajn saa'd, høre'd.

Opsia, en, [den Side, der vender opad.]

opsternåsi -er, -t, T. [opsætsig, trodsig].

Opsyn, et, [Udseende, særlig for Ansigtets Vedkommende].

Optåw, et, sikkenet Optåw dær då va [Larm og Forvirring i en Samling].

optåjad -er, T. ɔ: tåjad -er [optøet].

orgrajn -er -grant, T. [en som ser nøje paa andres Udtryksmaade].

Orkj, en, [stor Kiste].

Ortåj et, ɔ: Orstæw, ed, [Ordsprog].

Oz, ijn, dær staar ijn Oz fraa [Os].

ozar, U., Låmpan ozada så.

ota, B., [ofte] [2]) gjårra ota ɔ: staa tilia op om Mårnijn, Otemåd, Otemaal, Otesång.

P.

padrar, U., de' værkan balrada æjle påzlada, men de' padrada; Rajn kajn padra, naar de' fajler stort paa ijn Haav stora Skræppeblå; hårt Sjijn ska kojna gje ijn padrenes Ly; Sjijnpadrer [Skindbukser].

Paja, en, [voksen Pige],

pajar, U., hajn gijkj å pajada.

Pajl, ijn, Hawrapajl, te å sjæra aa te Øjen.
Pajs, ijn, ijkje ijn Pajs ska du faa.
paltar, paltan ejnhelu paa saj. [Forudsætter Ordet Palt for Klæder; dette findes ogsaa i Herspalt Hædersklæder].
Palthest, ijn, [Klatkage].
Papper, et, [Papir].
parerar, U., [om to Hesta, som passer godt sammen], pa-rerlia Hesta.
parku -er, -t, T., ɔ: barku -er, -t.
Pas, et, hajn e paa de' Passed som du [saa stor eller saa gammajl], de' va i Februar æjle ver de' Passed [omtrent ved den Tid], [2]) faa te Pas.
Paw, ijn, ijn ojnelier Paw; gaar nåd ârtit å *pawar*, U.
Pål, ijn, kjøkker Kjæp; Tørepål [Tøjrepæl.]
pâmpar, U., gaa å pâmpa ɔ: trena långsamt å trø tongt, ijn *Pâmphâz*.
pâzlar, U., de' pâzlar, naar ijn gaar smât i Halmijn å i Båskana, å naar ijn gaar i ijn Bånka tårt, vizzed Læw.
Pedder, et, et Pedder te å faa Mâd, et Pedder te å tølla Kjyjl.
pensk -er, -penst, T., pensker paa Mâdijn.
perkivad -er, T. du e vist sæwnuer, for du e så perkivader.
Perremi, en, [trekantet Reol, Pyramide].
Pijbel, en, best. F. Pijblijn, Pijblabælli, Pijblasnerta, Pijblakjyla, Pijblatrissa, Pijblastabba, Pijblaraspa, Pijblagrøbba.
Pijnnes, en [Pintse].
Pjask, Pjaskbræjne, [smaat Grenbrænde].
pjaskar, U., pjaska aa, sætta Pjaska i Snejn [til Vejledning for Vejfarende i ufremkommeligt Føre.]
Pjaskeri, et, tyjner, naalier Søvvemâd.
pjaskvaad -er, -vaat, [saa vaadt som en Ting kan blive af Regn]; saml. sabbu -er, -t.
pjækkar, U., hon slo inte ræjtit, hon pjækkada bâra lijd me ijn Kjæp.
pjæzar, U., de' pjæzar så, ɔ: skâmmar, e så

pjæzu -er, -t, T.. nåd *Pjæz*, någged *Pjæzmeri*.
pjæthåudad -er, -t, T. ɔ: ser naalit ud.
pjæwar, U., hon gaar båra å pjæwar, e
pjæwuren -ijn, -ed, T., et *Pjæw*.
Pjøg, ijn, Pivepjøg ɔ: Fjøg, Kårtafjøg.
Plasér, en, hå Plasér me, [drive Løjer, Gæk med]. [2]) snakka Plasér [spøge].
plasérli -er, -t, morsamt, årtit.
Plat, ijn, [Plet], i Plattatål [pletvis].
Plån, ijn, dær e Plåna i Sæn; Jorn e så plånu; Kantåflarna e så sjijdena plånaviz ɔ: i Plattatål. Dær e ijn stor Plån paa Kjåwlijn; dær e ijn Plat i dæjn stora Plånijn, som e så fojler aa Plætta.
plåzar, U., plåza gjennem Vanned udan å se saj for.
plerkar, U., plerka me Iven [plirre].
plødrar, U., plødra Tårru, gaa å plødra i *Plødran*, naar de' e plødrut.
plødru -er, -t, T., *Plødderhåz*.
Plaajl, ijn, Plaajltarskara, ijn.
Plåg, ijn, [Pløk].
plåggar, U., [pløkker].
Plåmperi, et, sammenplåmpad Pjaskeri.
priggar, U., prigga saj i Ørn, i Næzan me Fingrana, [kradse] prigga Tænnarna me ijn Tajnpriggara [stikke Tandstikker]; ijn Priggepijn; et Prig.
Prikka, en, [Prik], prikkarert, T., ɔ: nåje belajt, påzzasajtad, paa en Prikka.
profås -er, -t, T. hon e så profås i sina Svår, hajn svårer så profåst.
præwer, U., [prøver] Præwa, en [Prøve].
Præms, ijn, Mådapræms.
præmsar, U., præmsa i saj.
Pyjgja, en, hon en så fojl aa Pyjgjer, så
pyjgju -er, -t, T. i Ansajted.
pyrar, U., Sveddijn pyrada fram, Vanned pyrar i då Jorn.

Pæj, ijn, dær e ijn lijdijn Pæj, dær stikker fram.
Pælseralaw, et, [mindre godt Selskab].
pølar, U., di pølada så majed Bræjnevijn i dom.
pømpar, U., pømpa i saj ɔ: kølpa.
Øvver, ijn, [Peber].
paahæjnse, T., å varra belæmrader me *Paahæjn* aa nåjn, som e paahæjnse.
„paagjårra"; dær e mæn så kårt Tid å paagjårra.
pånaa ɔ: mæst [henimod, næsten].
pålrar, U., de' pålrar i Vanned, naar de' begjyjner å kaaga, å de' påtrar i Grødijn, naar hajn begjyjner å kaaga, saml. Låwijn læjer.
paastæt -er, T., dæjn Hojn løvver hær å e så paastæter [paatrængende].
paastaan -ijn, -ed, T., [paastaaelig].
Påzza, ijn, [Pose], ria, bæra Påzzeryjgj.
påzzasajted er, -t, T., ɔ: prikkarert [unødvendig, akurat].
paatån -ijn, -ed; [paaklædt], hajn e hal pent paatåjn idå.

R.

rabbar, U., de' rabbar ju aa.
Raddis; spilla Raddis å sætta alt åwerstyr.
raggu -er, -t, T.; Toed e raggut [Ulden er haard, strid og grov.
raglar, U., [raller], de' raglar i Halsijn.
rakkar, U., rakka te, [2]) rakka aa, ijn Rakkara.
Rallika, en, vittu komma hær, din Rallika [Skældsord, særlig til Kør].
ramlar, U., hojla Rammel, ijn Rammelhåz, -håza, [2]) ramla et Huz op i en Fårt, [3]) ramla ner, råmla om ɔ: stårta.
rappara, rappast [snarere, snarest].
raspar, U., raspa Klærna itu; dær kom en *Raspa* i Tåjed, i Pappered.
rastar, U., hajn kjør å rastar Øjen.
rawser, U., rawsa Ståb; Ståbbijn e rawster [rive].

râ, snakka râ, læza râ [rent], [3]) de' e så râ for å gjårra seddan [nemt, ligetil].
Râ, en, slaa åwer Rân ɔ: åwer Skrâtan.
râg -er, -t, T., staa râger Hårra!
râgs, B., gaa râgs åwer [ligeover], sjæra rags igjemmen, blæza râgs igjemmen [lige lukt igennem].
rânu -er, -t, T., me Râner i [stribet],
râr -t, T., râra Tijn, râra Folk, [sjældne, gode, behagelige] de' e râr om . . . ɔ: de' e majta [jeg gad vide om . . .
râvinu -er, -t, T., en Râvina, ijn Râvines.
râver, U., hajn râvte paa Folken om Mârnijn [kaldte], hajn kom me Skræj å Râv [Raab].
Ré, et, Forré, Bâgré, Ojneré, Âwanré.
Rea, en, hijta Rea i ed, hijta Rea paa'd, ɔ: Relihed paa'd [Rede].
Redaja, en, [Husholderske]. (Se rer).
Relihed, ijn, hijta Relihed paa'd, ɔ: Rea paa'd; sikkedan Relihed ɔ: sikke Anstalt; hâ Relihed te å tâ mod Frammada, Madrelihed.
Ren, en, Skâwren, Tornren, Gaararen.
rer, U., re te Bâgnijn, re Mâd, re paa saj; re ojne, re Haared, sml. Redaja.
Reza, en, [Rejse].
rezefør -t, T., ijn som kajn reza saj.
rezer, U., hajn reste saj op, [2]) di e resta te Kjøvvenhawn.
Rijm, ijn, Forrijm å Bâgrijm, [2]) komma paa Bâgrijmijn.
ripa, hon e ripa idâ.
rispar, U., rispa Fjær, *Rispefjær*, en.
ristar, U., rista me ijn Kniv, rista i Jorn me en Hakka, ijn Plâw, kjøra å rista istajn for å plaaja.
rojlar, U., rojla paa en *Rojla* [rulle], [2]) rojla me ijn *Rojl* [tromle].
rojltar, U., rojlta sammen te ijn Rojltes [uordentlig sammenrullet, derimod om Ting, der lader sig rulle pænt sammen og som er pænt sammenrullede, hedder det] rojla sammen (te ijn Rojl) [Rulle].

rojneli -er, -t, [rundelig, rigelig].
ryjgjar, U., ryjgja op te Råw, ijn Råwryjgj, sjyda Ryjgj, et Ryjgjskåd, [2]) ryjgja Tåged (læjgja Ryjgj paa) [3]) ryjgja Våwnijn, men [hoppa Hestana).
ryjgju -er, -t, T, ijn svårryjgjuer Kjyr, en røryjgju Ko.
Ryjkjatal, i Ryjkjatal [om Tiden, periodevis].
Ryjkje, et, Stolaryjkje, Bæjnkjaryjkje [Ryg].
ryjner, U., hajn sto båra å ryjnde.
rysk -er, -ryst, T., ɔ: [ustyrlig, gal].
rystoppena galn ɔ: majed g., råzenes g.
Ræbyjgje, et, [meget grimt Menneske eller et Skræmsel].
Ræjgj, et, [Rimfrost] ɔ: Videfrøst.
ræjgjar, U., ɔ: fajler Videfrøst.
ræli -er, -t, T., ijn rælier Kar ɔ: styjgjer, [2]) ijn som bær saj rælit ad.
Ræmpa, en, [pludselig og forbigaaende Sygdom].
ræmper, U., ræmpa sammen [sy skødesløst og med lange Sting.
ræstar, U., hon ræstar ɔ: sjyjlar.
ræt, B., [lige], ræt ad, [den lige Vaj], vi gaa ræt ad (dæjn nærmsta Væjn, markløst), vi ska retad gaa, [lige med det samme], vi ska gaa ræt strajs (paa Stojnen), vi gaa ræt sijn (om lijd).
Ræt, ijn, faa Ræt paa'jn kojne hajn alri.
rætfram [ligefrem], rætop [lige op], hajn sto ræt op å ner.
Rættan, en, (Retsiden] mods. Vrångan [Vrangsiden] saml. Kjøkkan å Smartan.
Ræwka, en, Gaazaræwka, Åneræwka.
Ræwl, ijn, dær ska sættes nya Ræwla paa Løggan.
Røbba, en, Gåwlijn ska røbbas, sa hajn kajn ble tætter.
Røppene, et, [Tidsperiode], de' va et Røppene, a de' i Ryjkjatal blæste ijn Brånstorm.
Rørn, et, [Lyske].
røzlar, U., hajn røzlada ejnhelu, dæmme så fijkj'ed ju snårt Ænna, Røzlebroer.

Røsma, en, [Ranke], Kopattarøsmer.
Røsta, ijn, Huzarøsta ɔ: Kåta, Brakka.
Raag, ijn, [en Raage].
Raagabone, ijn, [et Fugleskræmsel].
Rågg, et, Snerågg, Jorrågg, Åwanrågg, Sånrågg, rågggar, U., [fyger].
rältar, U., gaa å rälta, [vralte].
Råm, et, Stølperåm [Fag].
råmm -er, -t, T., [rummelig], ijn rammer Vaar; råmsjijnader.
Råmpa, en, [Hale], Koråmpa, Hestaråmpa, Råmpehæwl, Fiskaråmpa, ɔ: Fiskastart, Fiskagåmp.
raankar, U., Baadijn raankar så; raanka Vaggan.
raas, U., raas me [raadføre sig med], jå raades me na om ed.
råzar, U., råza op, læjgja paa *Råz*.

S.

sa [saa at, saa].
sabbu -er, -t, T., gjemmensabbad me Van, sabbenes æjle sad, [saa at, uden Fortsættelse] så grajner sad.
sabbena våt, så våt som de' kajn ble ver å lijgja i Van.
saggar, U., gaa å sagga, ijn Saghåz, en Saghåza, ijn Sagges, en Sagga.
sajer, U., [siger], så, hår sajt, di saja.
Sajs, en, [Saks], [2]) ijn, [Le], Sajsabåm.
sajtar, U., [sigter], Sajt, ijn, Sajtemel, Sajtebrø [Sigtemel, Sigtebrød].
sajtlawen -ijn, -ed, T., hajn va så sajtlawijn, snakte så sajtlawed, [sagtfærdig].
såla, U., såla saj, lapsåla me en Såla, [Smørrelse], [2]) gaa å såla [smøle].
Sawa, ijn, ijn ska skåwa forejn dær kommer Sawa i Træn.
sawer, U., [sover], saw, sawed.

Sâwa, en, Klæwersâwa.
sâwar, U., [suger], ersâwa.
sektar, U., [sigter], sekta gåt, sa du kajn ramma [sigt godt saa du kan træffe].
sener, U., så sende hon Kjørna, di senes nu, e snart sena.
Senna, en, [Sene].
sennabruad -er, T., Fodijn e sennabruader.
sensam -er, -t, T., [sendrægtig].
sevesant -er, T. ijn sevesanter Kar [paalidelig], en sevesant Kjiva [stærk, holdbar].
serlar, U., Vanned serlada så småt, [Vandet rislede saa sagte].
Sijn, Sijne, et, [Sind], gje som ijn hår Sijne te; hår ijkje Sijne te å kojne ɔ: kajn'kje næjnes; besijna saj [blive omsindet]; varra te Sijns me.
Sijlagjæl, et, Sijlaspæj, et.
sikke, sikkedan -t, sikkeded.
Sima, ijn, Baansima, Halmsima, Kjæjesima.
singlar, U., dæjn Flarran singlada hon så pent, sa hon inte kajn ses.
Sizara, ijn, [2]) en lijden Sajs.
sjawsar, U., Sjaws, et, Sjawshâz, ijn, Sjawshâza, en.
sjawsuren -ijn, -ed, T.
sjæwsar, U., Sjæws, Sjæwshâz, -hâza.
sjemodi -er, -t, [sørgmodig].
„sjeva daj", sajar ijn te en Ko, men te ijn Hest sajer ijn „håmma daj".
sjijdfarru -er, -t, T., mods. renfarru -er, -t.
Sjijn, et, Sjijnkâza, Sjijnpadrer [Skindbukser].
sjijna aa [tørres lidt], Sæn sjijnar livæl lijd aa i Middessoln.
Sjijnara, ijn, Sommerfugl.
sjijta, å s.! [Udraab]. ɔ: de' e nok ijkje så fårlit.
sjijta, T. [uden Kønsbøjning, daarlig].
sjijtar, U., sjijta te ɔ: rakka te, sjijta væk, s. Pæjnana væk [øde].

Sjijtes, ijn.
Sjiwssjæws ɔ: Sjaws, Sjiwsasjæwsa, en.
sjusar, U., s. for ɔ: [køre for].
sju [syv].
Sjy, et, [Sky], sjyar, U., s. op.
sjyjgjar, U., s. for, gje Sjyjgje.
Sjyjgje, et, S. ojne Træn, S. paa ijn Hat [Skygge] Skågga ɔ: [Skyggebillede].
Sjyjl, en, [Skyld], [2]) [Skjul], et, Våwnsjyjl, læja Sjyjlsjyjl.
sjyjlar, U., sjyjla for [beskylde], sjyjla ɔ: ræsta. [2]) skjule].
sjymmar, U., de' s. alt, men de' e så hæjlut å sidda i Sjymrijnen, [Skumringen].
sjymt, T., de' begjyjner å ble sjymt; de' e så sjymt i Væred i Då [mørkt].
sjæddu -er, -t, T., ɔ: blakku -er, -t, [flerfarvet].
sjæjler, U., sjæjla ud [skænde].
„sjæl", ijn ska gjårra sjæl for saj, gjårra sjæl for sin Dåløn, arbja så sjæls, men åw hå en sjæls Betalnijn for sit Arbaj.
sjælar, U., [skeler], sjælivad -er, -t, T. [skeløjet].
Sjælnad, ijn, ɔ: Forsjæl.
sjælnar, U., jå kajn'kje sjælna dæjn Læznijnen udan Glåriven, Baagstawana løvva sammen for maj. Kajn du sjælna, væm de' e dær gaar dær lånt hænna?
sjænder, sjænt, sjænt, T., Øjen e sjænda [spolerede], Knivijn e sjænder [sløv].
Sjænna, en, Kantåflesjænna [Kartoffelsyge].
sjænner, U., sjænna Knivijn, sjænna Hestana, Kantåflarna hå sjænts.
Sjæwl, et, bræjna for Sjæwl [hos Heste].
sjæwler, U., sjæwla Fåwlarødda, [2]) sjæwla me en Skåwl [skovle].
Sjø, ijn, [Sø], brøggas åw istajn for Bølja; stor Sjø, smaa Sjø.
sjøbba ɔ: sjeva.

sjødder, U., sjødda nåd, hå majed å sjødda, hår du sjøt nåd, jå hår aasjøt, [2]) sjødda Bælla, Sjøddebælla ska hå majen Sjøddelse.
sjøg -er, -t, T., li aa en Sjøga.
Sjøga, en, [Sygdom].
sjønnar, U., jå sjønnada ijkje bær i dæjn Sjyjnijnen [skønne i Skyndingen].
sjøns, B., paa sjøns, sjøns igjemmen ɔ: paa skrå.
sjønsar, U., Stenijn sjønsada læje frambi
sjøtter, U., jå sjøtte ijkje om å gaa.
Skab (kort a) [Fnat].
skabbu -er, -t., T. Kantåflarna e ijkje sjænda, men igrån skabbua.
Skaggel, ijn, Trijlebøraskagla; Skagla paa ijn Enspæjnaravåwn.
Skajl, ijn, Åjseskajl, Hakkeskajl.
skajlu -er, -t, T., [skaldet].
skalrar, U., hon skalrar så me Talrikana; de' skalrada å balrada, då hajn kom kjørnes me dæjn tomma Møjvåwnijn paa dæjn knadrua Væjn.
Skarpan, en, hajn slo me Skarpan, sml. Kjøkkan å Smartan [2]) hajn gå na Skarpan.
skars, T., uden Kønsbøjning, [slet, daarlig], ijn skars Hårra, ijn skars Gaar.
Skarsor, et, gje Skarsor ɔ: [Grovheder].
Skå, ijn, [Skade] gjårra Skå paa, Koen e paa Skå.
skål -er, -t, T., Kjørna e så skåla; hajn ser så skålt.
skålar, U., [1]) skåla Kantåfler, skåla Korn te Gryjn paa en Skålekvarn, [2]) varra skåler, gaa å skåla.
skår, U., Hestijn hår ijkje skåt paa'd, [taget Skade deraf].
Skradda, en, Skåwskradda [Skovæble].
skraddar, U., skradda som språkkena Talrika.
skraduren -ijn, -ed, T., [sygelig], et Skrad.
skramlar, U., de' skramlar så, men vajer mæn lijd.
skrap -er, -t, T., [stræng].

skrattar, U., skratta op ɔ: grina haajt, hå et skrattenes Maal [sprukken Stemme].
skrå, paa skrå ɔ: paa sjøns.
Skrânta, en, [Skrænte].
Skråta, en, slaa åwer Skrâtan; hajn e bånge om Skrâtan.
Skre, en, ɔ: tyjn Sjiva.
skrer, U., skrer aa ɔ: sjæra tynt.
Skrik, ijn, tre- æjle firbenada Skrikka, ijn Bræjneskrik.
skringelbenad -er, T., ijn Skringelhåz.
skringlu -er, -t, T.
skryder, U., gaa å skryda ɔ: skrânta, [2]) skryda ojnan.
Skryna, en Træskryna.
skræjkjer, U., Skadajn skræjkjer å Mæjnesken kajn hå et skræjkjenes Grin, varra skræjkjurena.
Skræjl, et Kâraskræjl [Potteskaar], [2]) Kvijnfolkaskræjl [svagelig K.]
skræjler, U., de' skræjler, naar Kârn staarter ner å gaar i Smadder, blir te Kâraskræjl å smaa Skârrer.
Skræjnkj, paa Skræjnkj [paa Kryds] deraf Skræjnkjtaajla, skræjnkja Ben.
skræmper, U, Sjijned hâr skræmpts i Varmajn.
skræpper, U., skræppa ejnhelu, men ijkje hå stort å skræppa aa, ijn Skræppara, en Skræppetaska.
skråbbu -er, -t, T., [skrubbet].
skrânken -ijn, -ed, T. Æblen bler skrânkena, naar di gjemmes, di skrânker, U.,
Skåb, Skåbbatrâw, et.
skåflar, U., [skuffe], skåfla me et Skåflejarn [Skuffejern].
Skâgga, ijn, [Skyggebillede].
Skârra, en, Glazskârra, Stenskârra.
skârru -er, -t, T., [skurvet].
Skât, komma i Skât ɔ: k. paa Gled.
Skâtta, en, [Skytte].
Skaajl, et, Skaajl paa Mojn, Skaajlekâga.
skaajlar, U., [skolder], skaajlevarmt, T.

Skaank, ijn, i Gåwlspæjned e dær to Hånabjælka; dæjn neresta kajlas ijn Skaank.

Skaar, et, Skaar i Æjgjen, [2]) Skaar i Kløpparna, Eksemp. Rawnaskaared.

skaaru -er, -t, T. ijn skaaruer Kniv.

slabbar, U., slabba paa Golled, slabba paa saj; Slabbedøg ɔ: Saggeldøg, Slabberas.

Slagg, ijn, vi læwnte mæn dæjn Slaggijn.

slaggu -er, -t, T., de' e så slaggut.

Slajna, en, dær e Slajna i Snejn i Då, hajn e slajnuer ɔ: de' e Tø.

Slajt, en, [Slægt] slajta paa dæjn sjijdena Sian.

Slaw, et, et Slaw, flera Slaw, de' Slawed; Øjaslaw.

Slawa, en, dær e Slawer i Væjn, Væjn e slawu -er. -t T.

Slawl, ijn, Plaajlaslawl, Slawl å Haanvål ɔ: Plaajl.

slåg -er, -t, T. Sajln di hæjna så slåga; Reved hår slækkad, sa di hæjner så slågt.

slisken -ijn, ed, T. [slidsk].

slijnar, U., slijna et Baan, [2]) slijna me en Slijnsaajsa, [3]) slijna me en Slijna [Slynge], slijna Sten, goa Slijnestena.

slikuren -ijn, -ed, T. [slikvorn].

slojar, U., sætta Slojegarn å sloja ætte Ørada.

slojnsar, U., gaa å slojnsa ɔ: sluna [gaa usikkert].

slunar, U., gaa å sluna [gaa dorskt og dovent], hæjna me Håud å skryda ojnan for Arbajed.

slæj -er, -t, T. [slig].

slænter, U., Fødderne slænte ojnan, naar Føred e glat æjle filkut, men ijn kajn åw slænta, naar ijn gaar paa en Slænta, ijn brånter Bakka, en Skrånta, [2]) Knivijn kajn slænta.

slæpper, U., [1]) slæppa et Brev i Paastkassajn [lægge] [2]) nu slap hajn [døde].

slæt -er, [flad, jevn lige] sletbonnader [fladbundet], slætskoda Hesta.

slæwsar, U., gaa å slæwsa, gaa me et Pår Slæws [Sko eller Tøfler, som man slæber].
sløgse, T., [uden Kønsbøjning, forslugen]
Sløggefånt, ijn.
Slømmer, [altid Flertal, Frarensning].
sløntrar, U., sløntra ojnan ɔ: skryda ojnan, sløntra me Arbajed [gøre Arbejdet uordentligt].
Sløra, en, Kjænestepaja som sjødder sjijdfarrut Arbaj; Åskesløra.
slørar, U., [1]) Skudan slørar, en slørenes Skuda [gaar for fulde Sejl], [2]) gaa å sløra ɔ: gaa i sjijded Arbaj å sæl varra sjijdena.
sløzar, U., gaa å sløza ɔ: sløra, [2]) sløza me Arbajed ɔ sløntra.
sløzu -er, -t, T., varra sløzut paatåjn.
slåmpar, U., slåmpa te, slåmpa saj, Slåmpatræf, et, Slåmpasjyt, ijn.
smadrar, U., Rajned smadrada paa Ruarna, [2]) smadra ɔ: slaa i Smadder.
smakker, U., smakka paa Pivan, slaa Smak med Mojn.
smart -er, -t, T., [tynd, smækker].
Smartan, en, mods. Kjøkkan.
Smarteben, et, [Smalben].
smaskar, U., smaska ver Mådafaanijnen.
smider, U., [kaster], dær e Forsjæl paa; „smida væk“ å „kasta væk“ [forkomme].
smier, U., [smeder].
Smit, ijn, ijkje ijn Smit ɔ: Pajs.
Smæjkj, ijn, Håwesmæjkj, Baajsesmæjkj, [2]) hajn fijkj ijn styjgjer Smæjkj.
smæjkjer, U., smæjkja me Darn; hajn smak Baagen paa Bored.
smæjkjfojl -er, -folt, Kjitan e smæjkjfojl.
smæjler, U., hon sjæjler å smæjler.
smæjlfed -er, -t, T. [smækfed].

Smålk, et, [altid bestemt Form], Kållasmålk, Tårrusmålk, Bræjnesmålk [Smaadele af . .].
Smålla, en, Brøsmålla [Smule, Krumme].
smållar, U., Brød smållar så.
smaar, smaa, småt, lille, særlig ved Kollektiver: småt Græz, smaar Hawra, har før været: smar, sma, smat [ligesom Islandsk], hvilket ses af Talemaader som: „dær e så majed smat Krawl", „dær e så majijn smar Onga."
Smårra, en, [Smørrelse].
snabbar, U., snabba ad ɔ: habba ad, snabbenes ɔ: habbenes.
snakkar, U., [taler, uregelm. Bøjning.]
snarker, U., [snorker].
Snask, et, Rajnsnask.
snaskar, U., smaarajnar.
snawsar, U., hår du snårt aasnawsad?
Snåwa, en, [Snue].
sner, U., sne aa [snitte af, om Træer].
Snerlijn, ijn, Hårrasnerlijn, Fiskasnerlijn.
Snerta, en, Pijblasnerta.
snijl -er, -t, T. så mijler å snijler [snild].
snizar, U., [snitter] Snizara ijn, [lille Kniv].
sno -er, -t, T. [snu].
snyjgjas, U., ɔ: fæjgjas.
snæjer, U., [sniger]; Snæjeslaw, et.
snærpelitut, de' ble s. for ijn.
snærper, U., snærpa sammen ɔ: ræmpa, [2]) de' snærper i Fingrana; de' snærper i . .
snæwlar, U., ɔ: varra et Snæwl.
snæwtar, U., [snøfter].
snøbber, U., snøbba aa ɔ: gje Snøbba.
snøjer, U., dæjn Hojn løv hær å snøjte.
Snør, et, [Snot], Snørdalk, Snørdalkes.
snøru -er, -t, T. [snottet], Snørsnud, ijn.
snåppar, U. Bællijn vrælar inte, men snåppar båra lijd.

snåppu -er, -t, T,, Snåp, Snåppa, snåppua Hesta.
sodu er-, -t, T., sodua Hesta, Soda, Sodijn.
spier, U., ɔ: brækker saj, kåster op.
Spidda, en, [Strikkepind], Spiddehåzza.
spiggar, U., Hønsen spigga i Jorn [kradse] å båla dom.
spoer. U., spo saj ɔ: sjyjna saj.
sprajlar, U., ijn Sprajlebassa, et Sprajl [Spræl].
sprikker, U., sprak, skråkked; en Sprikka [Sprække].
spryjgj -er, -spryt, T., spryjgja Øj.
spræjkjer, U., — sprajte — sprajt, jå spræjkjer Baajsarna, men Baajsarna sprikka, jå sprajte dom, di sprak, di e sprajta, ɔ: hå språkked.
spræjner, U., spræjna saj, Koen e spræjnt, [2]) spræjna Sten, [3]) Fingrana spræjna, Najlspræjn; Spræjn ɔ: Værk, Smerte.
språngjerar, U., s. svært ɔ: farras ijla.
Spæj, et, Sijlaspæj, [2]) [Spiger].
spæjar, U., spæja Sijl, [2]) spigre].
spæjner, U., [kradser, river].
spættu -er, -t, T., [spættet].
Spaaga, en, [Træsplint], faa en Spaaga i Fingerijn.
Spaanad, ijn, dæjn, Spaanadijn hår kåst majed Arbaj.
Spår, et, [Spor], dær va'kje Spår.
Stabajs, ijn, ijn ojnelier gammajl Majn.
Stabba, en, Træstabba, Pijblastabba.
Stagra, en, ɔ: Darr, ijn [Sky].
stagrar, U., stagra aa, Bælla gaa å stagra, forejn di kajn gaa ræjtit.
stakkar, U., sætta i Stak ɔ: stakka.
Star, ijn, [Stær], starblijner.
starrar å stirrar, U., [stirrer].
Start, ijn, [Stært], Tvestarta, Møllestart, Fiskastart ɔ: Fiskaråmpa.
staunar, U., stauna lijd hær ɔ: stansa å staa lijd hær.
stawlar, U., stawla aa, s. astå ɔ: stagra, [2]) gaa å stawla, [dovne].

Stå, ijn [et Sted] iståjn for, tå astå [afsted], paa Ståjn [paa Stedet, straks], istå [i Aften], (den kommende Aften, hvorimod den indeværende hedder: i Awtan), ijnijn Stå, ajle Stå [ingensteds, allesteds].
stågar, U., gaa å ståga.
stensk -er, -stenst [stenhaard].
Sters, et, [Kjøkken], Åskesløran gjijkj i Stersed å redde Melgrød.
stikken -ijn, -ed, T. [hidsig].
stillar, U., stilla aa [Staarm å Pina], stilla te Øvelse.
Stijn, et, [Stik], Bistijn, [Bibraad].
stimar, U., stima sammen te et Stimene.
Stivvel, ijn, Kjærkjestivvel, Stivvelijn, Stivlana.
stivar, U., stiva Tåj; stivar — stivada — stivad
stiver, U., stiva Træ; stiver — stivde — stivt
stiver, U., stiva paa Håud; stiver — stev — stevved
Se Tillæg til Skemaerne Side 61, 65.
Stojn, en, i Stojnen, paa Stojnen.
stojnar, U., de' stojnar, sa vi faa nok Frammada.
stråg -er, -t, T., majed råg -er, -t [rank].
strik -er, -t, T., hajn e strikker, striks, ijn strikker Kar.
strittar, U., stritta å stri for a faa'd gjort; hå'd me Strit å Pina, mens anra gaar stora å fina.
Striva, ijn, [Strube], Vrångastriva.
Styjner; hå Styjner, hå ijla Styjner.
stræjnt, hå stræjnt [have travlt].
Strævara, ijn, [Stræbebjælke].
Strøj, Pryjl.
strøppar, U., strøppa en Ko.
Sty, et, [Støj] styar U., [støjer].
styjgj -er, -styjt, T. [styg], dæjn Styjgja, dæjn Styjgjertijn, de' Styjgjelsed, [2]) jå e bleijn styjgjer ver ed ɔ: hal bånge for ed.
Styna, en, Råkkastyna.
strågga, Kåred e strågga, Stråggamaal.
Strågsten, ijn, strøja Strågsten.

straajfar, U., [strejfe].
strånk -er, -t, T. ɔ: strag -er, -t.
Straank, ijn, Kjørna læwna Straankana.
Stubælli, ijn, [Stedbarn].
stæjgju -er, -t, T. Toed e stæjgjut ɔ: pånaa som raggut [stridt].
stæjkjer, U., — stajte — stajt, stæjkja Stakka op.
stæjler, U., stæjla op, stæjla saj an, komma stæjlenes.
Stæjne, et, Stæjnatræ, Stæjnapåla.
stæjner, U., stæjna Portijn, Portijn e stæjnder.
Stæl, ijn, Gaarastæl, Stakkastæl, Kantåflestæl.
stæmmer, U., stæmma for Vanned ɔ: dæmma, [2]) de' stæmmer! [passer].
stæwar, U., Øjen stæwa, [2]) stæwa aa, tårra Stæw aa.
Stæwla, ijn, [Støvle], stæwla aa.
Støddijn, ijn, Hårrastøddijn, Halstøddijn, Støddara.
støggar, U., [stuve] [1]) støgga j Lasten, [2]) støgga op, [3]) forstøgga Fodijn.
stømlar, U., ɔ: stimlar.
støt -er, T., de' gaar så støt, hajn arbjar støt, ijn støtter Kar [stadigt og sikkert].
støver, U., støva Lyz, støva Lojn.
Ståbbba, ijn, [Stub], Træståbba, Æbleståbba, Kaastaståbba, Ståbbamølla, Ståbba i Hakkelsen.
ståbivad -er, T., [kortsynet].
ståkkar, U., ståkka Bi, ståkka Lojn, Lojnståk, ståkka Kårt; ståkka sammen ɔ: stømla sammen [samles i Mængde], paa de' Jørned ståkkades di om Awtanijn.
Ståkaajsa, en.
ståm -er, -t, T. de' e så ståmt, de' Tåjed.
Ståmmene, et, [oprindelig det faste Skelet af noget, som er betrukket, bruges nu mest som nedsættende Betegnelse for et daarligt Menneske og som Skældsord].
Ståp, ijn, sætta Ståp i Hålled.
ståppar, U., ståppa i [putte i].

ståppeserar, U., hajn faar for lijd for'ed, sa hajn kajn'kje ståppesera me'd.
staar, sto — staaijn — staaen — staaed, U., va staar dær paa? kajn ed staa te så læjne; løvve sa de' staar ætte; staa saj gåt.
Stårja, en, Kallastårja, Lammastårja.
stårkjer, U., Kjæran stårkjer Træd, gjer Træd Stårkja.
stårknar, U., [størkner].
Sula, en, Vâwnsula, Hâresula.
sursøder Mâd, [Sødsuppe].
svabbar, U., hajn e så vaader i Skona, a de' svabbar, naar hajn gaar; svabbenes vaader.
svaj -er, -t, T., svajryjgjader.
svajar, U., Pâlijn va så tyjner, a hajn svajada saj.
Svajl, et, Svajl i Jorn ɔ: Vanspræjn, svajl for, Svajliz.
Svalp, ijn, Vansvalp.
svalpar, U., svalpa i Vanned, svalpa âwer; dær kom ijn
svarmer, U., [sværmer].
svâlar, U., Vanned svâlada, Rajned svâlada ner.
sver, U., — svedde — svet [svider], sve Haared, sve Mâ-
sverrar, U., sverra ront paa Hælijn, sverra ner ad Bakkajn paa Kjælka, ɔ: en hâwse Bevægelse.
Sverrheda, ijn, her e sverrhet, så het, a de' sverrar om Ørn; Sverrhål.
svinglar, U., ble svingel [svimmel].
svinglu -er, -t, T., svimmel.
svæjler, U., — svajl — svojled [svulmer].
svæller, U., [svælger].
svælter, U., — svalt — svâlted [sulter].
Svølma, ijn, svæjla op, [svulme].
Svânga, en, Svânga i Jorn; Jorn e svâng.
svârt -er, T., [sort].
syer, U., de' syer i Vanned, naar de' begjyjner å kaaga; syheder Mâd.
sypar, U., drikka Sypa.

Syrk, ijn, Hårrasyrk.
syzlar, U., gaa å syzla ɔ: passa Krajturn, naar di staa ijna; syzla Øjen; Syzlehårra; Syzlekonna [Legetøj]; hå aasyzlad.
sæjkjar, U., Kjåwlijn sæjkjar så; sæjkja dæjn anra Ænajn lijd, [2]) sæjkja op i Sæjkijn, sa du kajn faa bojned for Gjemmened.
Sæjnaføddarna, [Sengens Fodende], sæjnkja Sten, Stenijn sjynker.
sæjnkjer, U., sænkja Kjæjljna [drukne].
sælajt, naar vi faa sælajt, hå vi bære Styjner.
sælbenes, komma sælbenes, ɔ: varra Snyltegjæst.
sælle, di sælle e'kje jemma.
Sælo, et, S. brøggas naar ijn saar med Haan.
sænner, U., sænna aa; sænna jemma; Jemmasænnara; sænna uda, Udasænnara; i Sænnahålled staar dæjn, som tår fraa Kjivan.
Sæw, et, [Siv.
sæwnar, U., hajn sæwnada ɔ: saw fraa.
sæwnu -er, -t, T. [søvnig].
Sø, et, Kjødsø, Fiskasø, Kantåflesø.
søddan, [saadan]; søddenijn, søddenen, søddenet.
Sølja, en, ɔ: et Spæjne i Søllatåj.
Sølla, ijn, [Sele].
søvver, U., søv, søvved, [søber] Søvva, et, Søvvemåd, ijn.
Saa, ijn, en Balja me Ørn.
såggar, U., naar Grødijn hår begjyjnt å kaagå, kajn hajn staa å sågga lijd ɔ: smaakaaga.
Såggen, en, [Sogn].
sågn -er, -t, T., [søgnt].
„så någed så", temmeligt, men ijned å skræppa aa.
sånglar, U., naar Grødijn sver paa, bler hajn sångluer; sångluer Grød; sånglut Søvva.
sårjar, U., li aa Sårri; sarjeli -er, -t, T.
Saavelser, [Fajeskarn].

saavlar, U., saavla sammen.
såvlar, U., såvla i saj.

T.

tadrar, U., Gjæssen tadra; Kvijnfolk kajn tadra i Mojn paa væranra.
Tagg, ijn, smaa Jâwl me Tagga kajles Taggajâwl; stora Kåggajâwl; Sawtagga; Blân e taggua i Kântijn.
taglar, U., sidda å tagla i'ed.
tajer, U., [tier] — tajt — tajde.
Tajn, ijn, Flert. Tænner; Harve- og Rivetænder hedder altid: Tijnna; Tajnharpa.
Talrik, ijn, [Tallerken].
taw -er, -t, T., tawer Daj; tawt Ler (mods. sjør -t).
tawsar, U., otast om Mâdafaanijn; tawsa i Mâdijn.
Tawsijn, ijn, Haared hæjner i Tawsijna, sa tawsut; Kjâwlijn e tawsuer neranté ɔ: varre ejn træzluer.
Tâgfæsta, en, [Tagskæg]; Tâgfæstedrøp.
târ, U., — tâw — tâd (tân, tâjn) [tage]; tâ op, ner; tâ sammen; tâ maj ed ɔ: fly maj ed; ta Tag; tâ paa saj, tâ te saj; tâ saj te ɔ: tâ saj ed nær; tâ saj aa; tâ ætte; de' kojne jâ tâ'jn paa ɔ! dota'jn.
tâzlar, U., tâzla i ed; en Tâzla.
Tât, ijn og en, Flert. Tâta og Tâter; dæjn Simajn e tretâter, e tretâtader.
Tâwa, en, Myretâwa [Tue].
te, F., gaa te Kjærkjas [i Kirke], te Sælskavs, hænna te Nâboens [hos]; jælpes te [ad].
Tegen, et, [Tegn, Spor]; dær va ijkje Tegen å se.
tehân, tehânader — mods. fråhaan.
Tekraags, gaa tekraags [gaa Omvej].
temårrit [helt mørkt, saa mørkt som det bliver].
Tesæt, et, de' hadde hajn Tesæt paa [Tab].
tilia, B. [tidlig].
tijgjar, U., tijgja saj op ad; ɔ: gnoda, nu otast: tigga.

Tijle, et, [Loft]; Tijlestrappa, Tijleslæm.
Tijna, ijn, Harra-, Rivetijna; tijna Rivan op.
tijnar, U., tijna paa [bestille].
Tisbid, et, ɔ: Formiddesbræjnevin.
To, et, ɔ: Ojl; långtoader, kårttoader; Toed kajn varrå raggut, sjæddut æjle stæjgjut.
toer, U., ɔ: vaskar.
toggar, U., [tygger], togga Mådijn, [2]) hå'jn å togga paa.
tongfarru -er, -t, T., mods. lætfarru.
tonghørse, T. [uden Kønsb. tunghør].
Toza, en, Tozijn, ijn, tozu -er, T.
Traderant, en, gaa i dæjn samma Traderanten.
tramlar, U., tramla om [i Mårkje].
trattar, U., hæjla gjemmen ijn Trattara.
traw -er, -t, T., Jåwled gaar så trawt, de' ska hå Smårra; Vijnued gaar trawt, de' hår kjævnad; Føred e trawt; hajn e forkjølder å så trawer sad . . ., trawer i Maaled; hajn e så trawer å faa te'd ɔ: tråkker.
Trå, ijn, gaa, kjøra ijn Trå, goer Trå, håjer Trå [i Sneijn] Øjen e tråstæwa.
Tråz, ijn, gjårra paa Tråz [Trods], tråzar, U.
Tråw, et, [Trug].
tresk -er, -trest, T., di e så treska, a di lå dom ijkje narre; [forstaas aldrig som „træsk", snedig eller falsk.].
trijlar, U., trijla me en Trijlebør, et Trijlebaan æjle en Triza.
trivse, T., uden Kønsb. [trevelig].
trojlar, U., [hekser], Trojl, Trojltåj, Trojlkjælijn, Bakkatrojl.
Trud, ijn, [Tud].
Trulk, et, ijn Trulkes; de' Trulked e så kjesamt å høra paa, ɔ: Tryglan me Vrælan i Halsijn; Trulkepiva, trulkar, U.
Tryna, en [et Tryn], tryntårra.
træzer, U., træza naar ijn træjkjer Væred.
træzlar, U., træzla op, ble te Træzler.
træzlu -er, -t, T., Tåjed hæjner i Træzler.
Trø, et, Våwntrø, Råkkatrø [Traad].

Trøbbel, et, de' va et falit Trøbbel å faa dæjn Kjyrkallijn i Baaz.
trømmelfodad -er, T. [gaar usikkert].
trømmelfingrad -er, T., (mods. fingernem).
Trønta, en, ætte gammajl Åwertro kalte di altid en Møllå for Trønta, naar di va paa Sjø'in.
trør — trødde — trøt, U., [træder], hajn trenada så tæt a trødde saa tongt i Golled for vårt Tren; di nåbbadas å di trøddes.
tråk -er, -t, T., så tråkker å faa te nåd, de' e så tråkt å faa begjyjnt å de' gaar så tråkt ɔ: trawt.
tråkkar, U., tråkka ner; tråkka sammen ɔ: støgga, pakka; Pæran tråkkar; en Tråkhalsa.
tråmpen -ijn, -ed, T., hajn e så tråmpijn i Då.
trång -er, -tånt, T: [trang]; Trång, en [Trang].
tuen -ijn, -ed, T., någged dær e revved æjle har gaa'd itu ɔ: itugaa'd, di va ajle tuena [i Stykker].
Tules, ijn, Låzarojltes, sammenrojltad Låzadåkka; tula någed ojnelit paa.
Tuta, en, Fingratuta, Fyrstikketuta.
tvarkjøk -er, -tvarkjyjt, T., [firskaaren, tyk i Forhold til Længden], Tvarkjyjla, Tvarkjyjles.
tvart, paa tvart, [paa tværs], tvart aa ɔ: [tværs over]
Tvestarta, en, [Ørentvist].
tvilnar, U., tvilna paa ɔ: fyjla paa [Flasker].
tyjgjer — tyde — tyt, U., [tigger].
Tæjkjerawta, ijn, [Tækkekæp].
tæpper, U., — tæpte — tæpt, tæppa i, tæppa te [lukke], tæppa Mojn, tæppa Darn, tæppa Vijnued.
tætnar, U., de' tætnar nok me Tiden [det tættes nok med Tiden].
Tætta, en, [Tæthed].
tødrar, U., tødrut Snak.
tøller — tølde — tølt, U., [taaler].
tøllu -er, -t, T. [taalmodig].
Tømma, ijn, [Tommelfinger].

tørar, U., [tøjrer], Tøre, et, [Tøjr], Tørepål, ijn.
tøss -er, -t, T., hajn ble tøsser, hun ble tøss, dær e tøst.
tøzlar. U., tøzluer i Snakked.
tøssar, U., jå tøssada paa'jn; de' tøsnada paa'jn.
Tøtta, ijn, ijn Tøtta Ojl, ijn Tøtta Edernejlar.
Tågga, en, Tågvær, Tåggabånk, de' tåggar te; de' e tåggut.
Tåja, ijn, Toed kåras te Tåja å Tåjana, spijnes te Garn.
tåjar, U., tåja op; frøzzena Tijn tåjas op i Varmajn, men Sne å Iz tåjar alri, men tør i Varmajn.
tåkkaløz -er, -t, T. ɔ: tåkku -er, -t, ijn Tåkka, ijn Haltåkka.
tåppu -er, -t, T., [toppet].
tår — tårde — tårt, T., [tørrer], tårra aa.
tår — tore — torad, U., [turde], tårra tå ud.
Tårpajor, Tårpaæjn; [højtliggende Jord eller Eng].
tårres — tårdes — tårds [tørres].
tåstar, U., varra tåstu -er, -t, T., [tørstig], li aa Tarst [Tørst.]
Tåssa, ijn, tåssu -er, T.
Tårbag, ijn, [Torbist].
Taar, ijn, [en Taare], fæjla ijn Taar, Flt. Taara; ijn Taar Drikka; hajn har nok tåd ijn Taar åwer Tåstijn.
taatar, U., taata i et Horn [tuder].
taaveli -er, -t, T., [taabelig].

U.

Ud, ijn, Videud, Dåweudijn.
Udaarbaj, et, mods, Ijnaarbaj.
udad, B., mods. ijnad.
udadø -er, -t, T., Udadøsvær.
udan [undtagen, end].
Udanlænnijn, ijn, [Udlænding]; ijn førder.
Udanrojna, en, mods Ijnanrojna.
Udåwerståj, et, [Overtøj], Udåwersirak [Overtrakke].
Udbyjgjara, Ubyjgjara, ijn, [Husmand].
udfor, gaa udfor paa Skona, mods. ijnfor.

udgaan -ijn, -ed, [gaaet ud], hajn e udgaa'jn, Pilijn e udgaan; Ijln e udgaaen [slukket'
udrædt, udræder, T., fâlia udræder ɔ: for majed paapyjntader.
ufajnu -er, -t, T., de' stora ufajnua Skråmmeled e så ufajnut å bæra.
uforajt, de' sjedde uforajt [foruden min (hans) Agt Hensigt].
Ugjijljn, ijn, ijn ugjijlader Hest.
ulabbeli -er, -t, T., ɔ: ufnatteli -er, -t, ulabbelia stor, ufnattelia majed.
ulada, ulada Vær [daarligt Vejr].
uleddu -er, -t, T., mods. leddu -er, -t, du e så uledduer, du hår ed saa udleddut [du har saa meget for, især unyttigt, naar du skal være stille].
Ulåkka, en, mods. Låkka.
ulåkkeli -er, -t, T., ulåkkelig [ulykkelig].
Umåg, et, gjårra saj Umåg [Umage].
Umåga, Skona e Umåga, mods. Måga.
uvân -er, -t, T., uvâna Krajtur ijkje arria, men nya, ijkje jemmavâna Krajtur.
Umark, en, Udmark.
Un, ijn, Bâgaraun, Kaklun, Unskådda, Unhådda.
unøtta, varra unøtta, ble unøtta, [utilfreds, tvær].
urar, U., hajn va så galijn, a hajn ijkje urada va hajn gjore æjle vaar hajn slo.
uroar, U., forstårra Roen for nâjn.
uzal -t, T., majed naalit.
uzeli -er, -t, T., ijn Uzelryjgj.
ustågga, T., uden Kønsbøjning, ustågga Vær, ijn ustågga Kar [ustadig].
utyjkjeli -er, -t, T. et Utyjkje.
utølla -er, -t, utølla, T., modsat tøllu -er, -t.
Uvissa, et, altid bestemt [Uvished] mods. Vissa.
Uærijn, en, dær kajn snårt sje en Uærijn [Uheld (med Dyrene)].

V.

Va, et, [Skum paa Øl og Mælk.]
Vagga, en, Vugge, vaggar, U., [vugger].
Vajl, ijn, Gjijlesvajl, Mønstrevajl; [stor aaben græsbevokset Plads til forskellig Brug; Vajlansgaar, Vajlagaar.
Vajlebøtta, en, modsat Kojlebøtta.
vajtar, U., vajta paa [vinke, vifte ad].
Valberdâ, ijn, 1. Maj; Valborælijn, ɔ: Vijnterbæsijn ætte Valberdâ.
valkar, U., valka Håzzer, [2]) Baadijn valkar ɔ: rånkar [slingrer].
Valman, et, [Vadmel]; væwa Valman.
Valt, en, varra i Valten.
vamlas, U., [væmmes], vamlas ver.
vamlu -er, -t, T., vamluer i Mawajn; vammelmawader.
vammeli -er, -t, T., [væmmelig].
vanforar, U., vanfora Råwijn.
Vantappara, ijn, Vandraw, et ɔ: Sjypompa.
Vanvavvel, ijn, ɔ: Sijlakåga, en, [Brændevable].
vanstark -er, -starrit; hår ijnen Stårkja.
Vanvåde, ijn, [Vaade].
Varkj, ijn, Værk, Smerte; Tajnavarkj, Ørnavarkj; de' varkjer (U.) i Armana.
varkjeli -er, -t, T. [besynderlig, løjerlig, underlig, vanskelig at omgaas].
Varma, ijn, Ijl, varra forsiktier me Varmajn.
Varp, ijn, [Rendegarn]; Tvistes Varp å Blårgarns Islæt.
varpar, U., varpa Garn paa en „Varpa".
varra [være], varre [værre], varst [værst].
Varru, et, [Hverv].
varsens Grån æjle vassens Grån.
Vas, et, [Vaas], Visvas ɔ: Sjivssjaws, ijn Vassara [Vaaser].
Vassten, ijn, [Hvæssesten].
vasu -er, -t, T., vasut Korn ɔ: bozmut Korn.
Vaws, et, ɔ: Vas, Haws, Sjaws, Sjiwsjaws.
vawsar, U., ɔ: hawsa, sjawsa.

vaular, U., naar Bonijn bler fojler så vaular hajn jem; „naar Får kom fraa Krâwijn jemvaulanes me Dræjn."
Vâ, et, [Vadested], Hållavâ.
vâgar, U., [vaager].
vâgen -ijn, -ed, T. [vaagen].
vân -er, -t, T. varra vâner ver nâd; hâ Vânajn paa'd, varra jemmavâner; gjârra som vân [som sædvanlig].
vânkar, U., vânka tefods, vânka tevâwns, hajn vânkada majed.
vânar, U., hajn vânada saj så; hajn vânades.
vâr -t, T., ijn vâr Hojn.
vâr — vâde — vât, U., [vader], vâ âwer Aan.
vârar, U., Klåkkan vârada; vâra maj ad; vâra daj ojnan [gaa til Side].
vâwar, U., vâwa paa; hajn vâwada majed paa de' Huzed; tårra vâwa.
vâwnar, U., [vaagner]; du maa'kje vâwna Bællijn [vække].
Vâwnhuz, et, [Vaabenhus].
Vâwnijn, en, ɔ: Paavâw.
Vâws, et, [Voks], vâwsar, U., [vokser].
vâwsen -ijn, -ed, T., [voksen].
Vâwst, en [Vækst], vâwser, U., [vokser].
vâwtar, U., vâwta Krajturn; Vâwtehårra.
veddervammeli -er, -t., T. vederstyjgeli -er.
veppar, U., veppa om ɔ: vira om.
ver, hon e livæl go ver [ved Siden af]; hajn vil ijkje varra ver'ed [vedgaa det, tilstaa det]; dær e ijkje nâd ver'jn [duer ikke til noget].
Videfrøst, et, [Rimfrost].
Vidderijn, Vedderæjn; løvva, kjøra Vidderijn, Veddeløw, Veddeløvvene.
Vigga, ijn, [Væge].
viggeluren -ijn, -ed, T. viggelsijnad -er.
Vigger, ijn, Pilavigger, Virevigger, Flertal Vigra.
vijla, T., vijlara, vijlast, vijlasta; Nu er Hårrijn så vijla, a hajn kajn gaa.

„vijla“, læjgjer saj te vijla ɔ: læjgja saj Pæjna op.
vijl -er, -t, T. [vild], Vijlbassa.
Vijlaré, varra i Vijlaré me va ijn ska.
Vijlabræd, komma paa Vijlabræd.
Vijlbro, en, [Vildbrad]
vijlfarse; varra vijlfarse ɔ: fåra vijl.
vijlsam -er, -t, T. hær e så vijlsamt.
vijnar, U., vijna aa ɔ: sjijna aa ɔ: tårrres lijd.
Vijnkjikka, en ɔ: Kjikka.
vijnstoppena ɔ: rystoppana (galijn).
Vijnu, et, [Vindue].
viken — vikijn — viked [hvilken] Flertal vikkena å vikka; vikenen, vikenijn, vikenet. Flertal vikenena.
villu -er, -t, T. ijn villuer Hest.
vinar, U. gaa å vina, en Vina, Råvina.
Viner, et, gaa te Viners, gaa te Viners for Folk [til Nar].
vinersfojl -er, -folt T. vinersam -er, -t, gjorra viner me anra.
vinglar, U., [svingle, vakle].
vinglu -er, -t, vingeluren -ijn, -ed, T.
vinu -er, -t, T. et Viner; råvinu -er, -t, T.
virar, U., vira om; vira Traa om Lappijn; vira Halsbijned många Gånga om Halsijn; nu e hajn gåt ijnvirader.
virrar, U., virra ront; Stenijn virrada ront i Loften; hajn virrada ijn ront.
Viza, U., varra Vizajn ɔ: føra an; Vizajn i ijn Bisvarm [Bidronning].
Viza, ijn, Viza paa Kantåfler å Roer å Viza paa Korned, naar de' spirar ɔ: vizar.
Vispa, en, en dær vispar omkræjn.
vispar, U., vispa væk med Stæwkåstijn æjle me Visparijn; vispa ojnan ɔ: vispa idå væjn; de' gjikj lisom et Visp.
viss -er, -t, T. en viss Pijbel, ijn visser Hårra.
Vissa; te Vissa, me Vissa [Vished], jå hår Vissa for'd.
visten -ijn, T. varra vistijn paa Hænnarna.
vitta, ijn, lijdijn vitta Bidda [bitte].

vittu -er, -t, T. ijn vittuer, ijn [vittig].
Vojl, ijn, me Vojl å Majt.
vojlløvsa, T. Øj som løvva Vojl kajlas vojlløvse [uden Kønsbøjn.] Vojlløvvara.
vrâzar, U., varra vrâzuren -ijn, -ed.
Vridblæra, en, Vridblærer å Skaueknula.
vridvâwsen -ijn, -ed, T. Træ me många Knarra ɔ: Vrizzer i e vridvâwsed.
vrikkaløz -er, -t, T. som vrikkar, saml. nikkaløz -er, -t.
vræwlar, U., komma me Vræwl, Vræwleri.
vrønnar, U., Hestijn vrønnada, gå et Vrøn, ijn Vrønsk.
vrångværu -er, -t, T. [vrangvillig].
vysla, U., vysla en Tona.
Vyst, ijn, ijn naggar Vyst.
vædder, U., — vatte — vat; jå hår vat dæjn slivada Knivijn paa Vasstenijn.
væddes — vattes — vats, U., gjårra Væddemaal.
væjler, U., [koger, dog kun lige begyndt at koge, om Mælk og Fløde] væjla Milk, Flødd; væjlder Vajla [kogt Valle].
væjner — væjnde — væjnt, U., væjna Blå i Baagen.
Vækst, en, [Udvækst].
Væller, valde, valt, U., vælla ijn Saa, en Balja æjle et Kår; Vællevask.
Vælta, en, ijn sammenvælter Haav.
værar, U., ɔ: sjynga naalit.
Værgajla æjle Værståbba, ijn, Ståmp aa ijn Rajnbåwa.
værknar, U., værkna Tåj ɔ: kåra, spijna å væwa, de' færdia Tåjed kajlas Værknad å Væwnad, Garned: Spaanad.
væsser, U., — væste — væste, ijn dobbuer Syl, en dobbu Naal å ijn sjænder, skaaruer Kniv væsses, mæns ijn slivader Kniv væddes paa ijn Vassten.
våddan — våddant, Flertal våddena, våddenijn, våddenen, våddenet, Flertal våddenena.
våg -er, -t, T., [syg, svag, daarlig, slet].
Våmmatalssjy, et, [Fjærsky].

vaaraløz -er, -t, T., [1]) Krajturn gaar vaaraløst ɔ: åwerlut, [2]) varra vaaraløzer, gaar vaaraløzt me et Gjevær, varra vaaraløzer me Varmajn! [3]) snakka vaaraløzt.
Vårtis [til hvilken Tid], vårdajs [hvilken Dag].

Æ.

æder, U., -aad, ådded, bådde Mæjnesker å Krajtur æder, men Mæjnesken brøgger otast „faa Måd", spiza e nyara; æda saj ijn åwer, — varra ijnåddijn åwer . .
Æddia, en, ɔ: Æwia [Tang], Sæwæddia [Bændeltang].
ægenli, B., [egentlig].
æglar, U., en Ægla hår altid nåjn å ægla paa, de' e båstan nåd. Ægleri søddan å rippa op i gamla unyttia Tijn.
Æj, en, [Eg] Æja, en, [Ege i Hjul].
Æjgj, et, [Æg] Æjgj, ijn [Æg paa en Kniv og Æg paa et Stykke Tøj.
æjla, æjlans, æjles, B., [ellers].
æjle, [eller], tre æjle fira ɔ: trijle fira, fijle fæm ɔ: fira æjle fæm, tijle tål ɔ: ti æjle tål.
æjlua [elleve].
Æjnkj, ijn, Æjnkja, en.
æksar, U., de' vil inte æksa saj.
Ængra, en, Spiflåwans Larva.
ænnaklemd -er, -t, T. ɔ: beladen -ijn, -ed, [men især forlegen for at komme til at gøre sig bemærket til sin egen Fordel og paa andres Bekostning ɔ: fizla saj ijn.
ænnakræjnd -er, -t, T., majed kræjnd -er.
ænnu -er, -t, T. de' kom så ænnut paa, hajn snakte så ænnut [hastigt].
ænsød -er, -t, ɔ: ijn vamluer Sødma.
Ær, et, [Ar] et Ær i Pajnan.
æru -er, -t, T., fojler å Ær.
æragjerru -er, -t, T. [ærgjerrig].
„ærena", i ajl ærena Tid [fra Arilds Tid].
Ærijn, ijn, [et Aar med Hensyn til dets Høst], ijn, goer

Ærijn et gåt Aar, goa Ærijna, ɔ: goa Aar, ijn skråler Ærijn ɔ: et skrålt Aar, se Uærijn; Ærijnsfåwl, Ærijnssijl [varsler om gode Aar].

æzlar, U., gaa å æzla; Æzleri, et.

Æssar, U., de' vil inte æssa saj ræjtit i Då, de' e kåntrarit ɔ: æksa saj.

ætte [efter] ættelæje [forholdsvis].

ævent, B., [just, lige nu i dette Øjeblik, nys, netop]; hon kom ævent ɔ: nyliara ejn ijaans, hon skojle ævent gaa nu [i dette Øjeblik]; ja, søddan ævent [akurat], hajn hår ævent passelit [netop].

æwar, U., æwa saj [øve sig].

æwarst [øverst] æwersta [øverste].

Ævla, en, [haardt Arbejde], æwlar, U.

Ø.

ø, T., [øde], hojnana ø [bundfattig].

Øfrøl, et, [Begravelse].

Øgga, en, [Uge], Øgga'n ijna va [forrige Uge], Øggan ijn kommer [kommende Uge].

Øgla, en, ɔ: Katøgla [Ugle].

Øgaar, ijn, Øgaar om Maana'jn.

Øj, et, Hårsøj, Hestøj, Øjasiaw, Øjalå.

Øj, ijn, Øj paa Tåj.

øjer — øjde — øjt, U., øja te.

øker -t, T., ɔ: jøkker [urolig, vever].

Øla, en, Hojnøla [Firben].

ølmar, U., [ulmer].

ølæjgjer -ølå -ølajt, U. [ødelægger].

ølæjgjse, T., uden Kønsbøjning.

ønka, T., uden Kønsbøjning [enkelt].

ønner, U., Faarn ønnada i Framtien, de' e iøn.

ør, T., [1]) ør Jor, ørt Ler [ufrugtbar, rødagtig usammenhængende Jord — eller Lerart, [2]) ør i Håud ɔ: fortåmlad aa Sty å Spetakkel.

Ørkj, ijn, ɔ: Orkj.
Ørnaly, et, Ørnapiva, en, Ørnavarkj, ijn.
ørvågen -ijn, -ed, T., [aarvaagen].
Øzika, en, [Øsken].
øzlar, U., øzla me Pæjnana, me Tiden; øzla me Fered ɔ: vrâza.
øzlu -er, -t, T. ɔ: vrâzu -er, -t.

Aa.

Å, Bindeord, [1]) [at] at foran Udsagnsord bliver å i Bornholmsk (foran Navneord og Stedord kort a) [2]) [og].
Aa, F. [af] i Sammensætninger.
Aagjårrijn, en, dær bler nok Ågjårrijn for'd.
Aafajl, et, [Affald].
Aakraag, ijn, [Afkrog] gaa ijn Aakraag ɔ: tekrågs.
Aalæjgjara, ijn, [Aflægger.
aalæjgjs, T., [aflægs].
aalång -er, -aalânt, T. [aflang].
Aaræjn, et, Aaræjn for Krajturn.
Aasæt, et, [Hæl paa Støvler og Sko].
Aavizara, ijn, [Afviser].
Åjler, ijn, ɔ: [Alder], Gammalsåjler,
åkawed, [akavet].
Aajsa, en, [Økse].
Ålja, en, [1]) Vandtrug, [2]) Olje]
åmmentrænt [omtrent].
Ångest, ijn, [Angst] varra ångest [bange, ængstelig].
Ånger, ijn, [Anger], ångrar, U., [angrer].
ångu -er, -t, T., hær e så ångut, mærkes så majijn Anga.
Aarder, en, [Ordre]
Aatajnijn, en, [Tegning, Billede].
aatân -ijn, -ed, T., [fotograferet].
Aavælta, en, komma i Aavælta ɔ: stârta å hâ svært for å komma op igjen.
Aaviza, en, [Avis].

V. Bornholmske Stednavne.

I Løbet af det sidste halve Aarhundrede har Landskaberne her paa Øen — ligesom andre Steder — skiftet Karakter som Følge af, at de gamle Bygninger efterhaanden for det meste er forsvundne og erstattede med langt større, mere imponerende og solidere Bygninger, der vidner om tiltagende Velstand. Snart er det en stor Sjældenhed, at se en Gaard paa Landet med de rigtig gammeldags, tarvelige, lave og smalle Bygninger, der i saa høj Grad vidner om vore Forfædres tilvante Tarvelighed og Nøjsomhed. De minder om en Tid, der var præget af Fattigdom, ganske vist, men ogsaa om en Tid, hvori der kun stilledes saa smaa Fordringer til Livet, hvorfor Menneskene dog maaske havde mindst ligesaa gode Betingelser for at leve et lykkeligt Liv som nutildags. Med meget smaa Midler, hovedsagelig ved eget Arbejde, kunde man den Gang rejse sit Hus, hvori sikkert har ligget en Tilfredsstillelse, som ikke let vurderes højt nok i Nutiden.

Der findes nu vel neppe noget Sted gamle Bygninger (Bosteder), hvis Alder kan ansættes til mere end 200—250 Aar; men ret ofte finder man Tømmer deri, som har været brugt før, Egespær, som før har været Bjælker, og Hanebjælker, der før har gjort Tjeneste som Spær, hvorfor man kan antage, at saadanne Dele kan være 4—500 Aar gamle. Det er saaledes ret rige Minder saadanne gamle Bygninger kan rumme, og derfor kan man kun med Beklagelse se paa, at de faa, som endnu er tilbage, forsvinder, og at de gamle Tømmerstykker bliver brændt.

Men, om man end kunde synes, at det ogsaa for Ejeren maatte kunde have Værdi at bevare noget af saadanne gamle Bygninger til Minde om den svundne Tid, saa kan den stedfundne Udvikling dog neppe ændres synderligt. Thi foruden at den nye Tid kræver store rummelige Bygninger, medfører Alderen, at de gamle Bygninger blive brøstfældige; de kan trænge til Afløsning.

Men de fleste af de gamle Bopladser har fra ældgamle Tider haft et Navn, som ikke behøvede at komme til at lide af Brøstfældighed, hvis Befolkningen vilde værne om det, eller blot undslaa sig ved at arbejde paa deres Nedbrydning. Gennem flere, maaske mange Aarhundreder har Navnene lydt paa Stedet — saavelsom ude omkring — akurat som nu, vel at mærke, hvis man ikke i Løbet af den sidste Menneskealder har tilladt sig at forandre derpaa. Bopladsernes Navne er derfor i bedste Forstand „levende Minder" fra Fortiden, der for os maa have langt større Værdi end de gamle Bygninger selv. De er ogsaa i mangfoldige Tilfælde langt ældre og saaledes i Stand til at minde om en langt fjernere Fortid end selv de allerældste af Bopladsernes gamle Bygninger.

Bopladsernes Beliggenhed paa Landet har i alt væsentligt været de samme som de nuværende Bøndergaarde lige siden Hedenskabets Dage, maaske langt tilbage i den graa Oldtid. Ganske vist har der været mange mindre Bosteder — endogsaa ofte samlede i Smaabyer, især langs Kysterne —, hvis Beboere ikke har staaet saaledes i Forhold til Jorden, og som derfor meget ofte er opgivne. I de senere Aarhundreder er det dernæst blevet mere og mere almindeligt at grundlægge „Ubyjgjarahuz" paa Udlodder og Udmarker, baade med og uden Jord.

Da Gaardenes Antal saa længe som nogen Fortegnelse har været ført og da deres Navne, naar saadanne er nævnt i de ældste skriftlige Aktstykker, som er henved 500 Aar gamle, i alt væsentligt har været de samme som nu,

er der Grund til at antage, at Gaardnavnenes — saavel som mangfoldige andre Stednavnes — Oprindelse endog ligger meget langt tilbage i Tiden. Gaardenes Bygninger har været forgængelige, nye har afløst de gamle Gang efter Gang i de svundne Aarhundreder, alene Navnet har vist sig at have Evne til at trodse Forgængeligheden. Det er derfor i højeste Grad ulogisk, naar nu Folk, der ellers ser paa vore Fortidsminder med Forstaaelse og Interesse, kan være med til at „pynte" paa Gaard- eller andre Stednavne eller at søge Navneforandring gennemført.

Skønt det maa betragtes for en stor Brøde af en Bornholmer, blot at være med til at tilføre Navnenes enkelte Bogstaver Forandring i Lyd, gør Nutidens Mennesker sig skyldige heri i meget udstrakt Grad. Saaledes siger man f. Eks. nu almindeligt: Vallansgaar for Væjlansgaar, Aarsballa for Aarsbajla, Kjældseby for Kjæjlseby, Lindesgaar for Lijnesgaar, Hinsagaar for Hijnsagaar, Bågergaar for Bågaragaar, Rånklæva for Rånklæwa o. s. v. Selv saadan mindre Oppyntning har til Følge, at det for Bornholmsk karakteristiske gaar tabt, og Navnene passer ikke mere i det bornholmske Sprog.

Det karakteristisk bornholmske i Stednavnene har i Forvejen været meget udsat for at blive modarbejdet som Følge af den højst uforstaaende Maade, „førte" Embedsmænd og Forfattere i Aarhundreder har nedskrevet dem paa. Og de af Topografer i de sidste halvandet Aarhundrede i Beskriveler og paa Landkort opførte Navne vidner om, at disse saavel som hine maa have været fuldstændig uforstaaende og ligegyldige overfor de bornholmske Stednavne. Det synes saa godt som overalt, at de har manglet Opfattelsesevne, og at de med største Ligegyldighed har skrevet Navnene saadan, som de efter den allerflygtigste Betragtning syntes at kunne slippe nemmest over det, fuldstændig tilsidesættende al Respekt for de nedarvede Navnes Uangribelighed.

Skougaard raillerer i sin Bornholms Beskrivelse 1804 over, at de Thura i sin Beskrivelse 1756 har kaldt Væjllensaa for Vellingsaa og paastaar, at det kommer af, at de Thura i sit Ukendskab til Sproget blander de to bornholmske Ord: Væjl (Væld, Kildevæld) og Væjljn (Vælling) sammen og fejlagtigt giver Aaen Navn efter Væjljn, som han oversætter til Dansk. Skougaard er vistnok den eneste, der hidindtil i Indignation har taget til Orde imod den skødesløse Maade at oversætte Stednavne paa, og intetsteds gør han det mere træffende end her, men til hvad Nytte? Paa de fleste, ja, maaske alle de siden den Gang trykte Bornholmskort findes angivet Vellengsaa og Vellengsby, og den yngre Slægt siger nu for det meste Vællensby i Stedet for Væjlensby. Adskillige saadanne Fejltagelser er der sket før de Thuras Dage og mangfoldige er der sket efter hans Tid. Og sammenlignet med mange andre, er de Thuras Fejl slet ikke nogen af de største og mindst undskyldelige. For nylig har saaledes en „ført" begaaet en meget større Brøler, idet han har skrevet „Kallunsbakken" for „Kallahälsbakkajn".

I de 158 Aar, som ligger imellem Vellingsaa's og Kallunsbakken's Opstaaen, er de fleste Synder imod de bornholmske Stednavne begaaet. Imidlertid vilde alle disse have mindre at betyde, hvis Bornholmerne selv benyttede de rigtige Navne, men i de senere Aar har der desværre i denne Henseende fundet en beklagelig Ændring Sted. Alle studerer nu om Stunder Landkort og ser dér de nye Navne, og mange er de Tilfælde, hvor de Indfødte retter deres Udtale efter en Topografs af manglende Opfattelsesevne eller af Ligegyldighed paa Kortet forkert opførte Navne. Det er beklageligt, at den Opfattelse i ret vide Kredse kan gøre sig gældende, at vi Bornholmere er kommet til at udtale saa mange Navne forkert, og som Bevis herfor anføre de paa Kortet eller andre Steder trykte Navne, som man helt eller delvis søger at efterligne. Thi

gaar man ud fra som noget selvfølgeligt, at de paa Kortet opførte Navne ere rigtige — eller blot rigtigt oversatte til Dansk — tager man meget fejl.

Denne fejlagtige Anskuelse har imidlertid nu saadan Tag i Befolkningen, at man t. Eks· ofte kan træffe ældre, absolut intelligente og udpræget bornholmsk talende Mennesker, som mene, at Navnet „Bårrijnhålm" er forkert, og at Øen uden Tvivl maa hedde „Bornholm", saadan som de hele deres Liv har læst og skrevet. Og dog er Bornholm maaske helt fra Oldtiden af Øens Beboere blevet kaldt „Bårrijnhålm" efter „Bårrijn". Intet er sandsynligere, end at Øen har sit Navn efter den umaadelig vidt udstrakte og stærke Borgfæstning: „Gamlebår". At denne Borg, hvis Areal er henved 6 Tdr. Land, i Oldtiden har spillet en meget betydelig Rolle for Øens Befolkning er utvivlsomt. Dens Udstrækning har været for stor til at være en Enkeltmands Borg, stor nok til at afgive Plads til hele Øens Befolkning. Der har alle Beboerne kunnet finde et sikkert Tilflugtssted, hvis overmægtige Fjender skulde gøre Landgang. Det har givet dem en Tryghedsfølelse at vide et sikkert Sted at søge Tilflugt i Farens Stund, og at man har benævnet dette Sted „Bårrijn" falder godt i Traad med det bornholmske Sprog, der meget almindeligt har Stednavne i bestemt Form. Bårrijn har ikke blot været et Tilflugtssted, men tillige et Samlingssted for alle Bornholmere, og Navnet „Bårrijn", der ude omkring paa Øen er nævnet oftere end alle andre Stednavne, har ret været et Samlingsmærke for den ganske Befolkning.

Før Bårrijn imidlertid har naaet at sætte sit Præg paa Øens Navn, har denne sandsynligvis heddet „Hålmijn". Adam af Bremen, der er den første, som har nedskrevet Øens Navn, skriver „Hulmi", hvad der minder ikke lidt om „Hålmijn", der passer godt i det bornholmske Sprog, og i Skaane siges endnu den Dag i Dag „Hålmen". Men det maa dog antages, at Hålmijn med den navnkundige

Borg allerede i Adam af Bremens Dage (det 10. Aarhundrede) havde antaget Navn efter denne, idet man har hæftet Navnene sammen til „Bårrijnhålmijn“ senere „Bårrijnhålm“. Først efter Kristendommens Indførelse og Vendernes Undertrykkelse tabte Bårrijn sin Betydning, men den havde paa det Tidspunkt ved den betydelige Rolle, den gennem Aarhundreder havde spillet for Beboerne paa Hålmijn, givet denne Navn efter sig.

At Fremmede i de følgende Aarhundreder skriver Burghundæholm, Burgundarholm, Borgundaholm, Borendeholm, Borneholm, Borindholm, Borringholm, Borenholm og endelig Bornholm, kan ikke modbevise denne Antagelse, thi saa meget har fremmede saa ofte truffet udenfor ved Nedskrivning af bornholmske Navne. Og naar A. P. Adler, der studerede Sproget paa Stedet i aarevis, og som selv mente sig kvalificeret til at forfatte et bornholmsk Dialektleksikon, har kunnet faa „Våwtehårrijn“ til at blive „Vogte-Hurraen“, Ojnantag til Unnentag, Ojnerna til Unnerne og vijla til vild, saa kan man lige saa godt forstaa, at en med Sproget helt ukendt let har kunnet faa Bårrijnhålm til at blive hvilket som helst af de foran nævnte Former.

Angaaende Sognenes Navne er det jo en almindelig Antagelse, at den sædvanlige Endelse *-kersen* er en Forkortelse af Kirkesogn, en Antagelse, som ogsaa jeg vil slutte mig til, skønt den forudsætter, at bornholmsk *Kjærkja* først senere er opstaaet af gammeldansk *Kirkiæ*. Dette er ogsaa let forklarligt, da dette er et ved samme Tid, antagelig i det 11. eller 12. Aarhundrede, indført Laaneord. Men naar man almindelig antager, at de nuværende Sognenavne er Forvanskninger af de Helgennavne, man i den tidlige Middelalder har indviet Kirkerne til, da maa denne Antagelse i høj Grad være Tvivi underkastet. Langt sandligere er det, at man oftest til Kirkerne har valgt Helgennavne, som har haft lidt Lighed med Sognenavnene, og at disse allerede den Gang i det væsentlige har været som nu.

Naar man i det 15. Aarhundrede skriver sti Laurenci soghn og sti Nicolaj soghn, saa er det rimeligere at antage, disse er fremkomne ved en Latinisering af de oprindelige af Hvermand brugte Sognenavne: *Lårskersen* og *Nylårskersen*, end at disse sidste skulde være opstaaet af de første. At Lårs baade skulde kunde udvikle sig af Laurencii og af Nikolaj eller Nikolaus er dog mindre sandsynligt, end at man i begge disse Larsker-Sogne har indviet Kirkerne til henholdsvis den hellige Laurenci og den hellige Nikolaus, fordi man har fundet, at der i disse Navne var lidt Lighed med de oprindelige Sognenavne.

Naar man i Middelalderen veksler med at skrive St. Jeps og St. Jacobs Kirkia og Soghn og latiniserer det baade med scti Jacobi og st. Japeti, viser det tilfulde, at det er det oprindelige og indtil Nutiden bevarede Navn *Jep (skersen)* man har villet oversætte, men Jep lader sig nok vanskeligt oversætte til Latin. Paa samme Maade er det gaaet med *Bolskersen*, der i Middelalderen er oversat til flere ret forskellige Navne: St. Butolf, Budolf, Budolphi, der er tydelige Mandsnavne, medens man senere er gaaet over til Kvindenavnet Bodil (Bodeline staar der paa Altertavlen fra 1598), hvad der dog sikkert er lige saa uheldigt, (for ikke at sige meningsløst) som de først nævnte Oversættelser; thi herefter maatte Sognet paa bornholmsk hedde Bojlskersen og ikke Bolskersen. Men om det end er vanskeligt at afgøre, hvad Navnet stammer fra, saa kan der her ligesom ved saa mange andre Sognenavne, ingen Tvivl være om, at det eneste rigtige er at holde sig til det indtil vor Tid i Befolkningen hævdvundne Navn: Bolskersen. Navne lader sig ofte daarlig oversætte, men Oversættelser er ogsaa ganske overflødige.

Ikke desto mindre har man saa sent som i det 18de Aarhundrede villet oversætte baade Røskersen og Røsen til Rudolphs Sogn, fundet paa, at Røskersen skulde være opkaldt efter Jødinden Ruth, og at Røsen dog nok havde

Navn efter Andreas, der først kunde være forandret til Andrø for senere at blive forkortet til Drø — Rø, som det synes alene af Iver for at komme bort fra det eneste rigtige: Røskersen og Røsen.

At Sognene var inddelt og havde deres Navne fra en tidligere Tid end Kirkernes Tilblivelsestid, kan man ane af den Omstændighed, at der i det 12. Aarhundrede efter Knytlingasagaen var 14 Kirker paa Bornholm, hvilket stemmer med de i Sproget overleverede 14 Sogne med Endelsen -kersen (Kirkesogn), hvorimod det 15de Landsogn Røsen ikke af Navnet tyder paa at være et Kirkesogn. Kirken maa her være bygget saa meget senere, at Sognet af den Grund aldrig fik Navnelighed med de øvrige 14 Landsogne.

Betydelig mere Sandsynlighed er der for, at *Markersen* kunde være en Forkortelse af Marie Kirkesogn. Der er dog ingen Grund til at antage, at de to Sogne, som hedder saaledes, ikke skulde have haft Navn forinden Kirkerne blev byggede, men derimod at man har givet Kirkerne et Helgennavn, der har haft nogen Lighed hermed. Hvad saa end det oprindelige Navn maatte være opstaaet af, er der Grund til at tro, at det har lydt omtrent som nu. Sidste Aar blev der skrevet meget i Aviserne, vistnok mest af Østermarieboere, der nærede Frygt for, at Sognets Jernbanestation skulde faa det samme Navn, som det daværende Brevsamlingssted havde: Godthaab. Man syntes meget rigtigt alle, at dette Navn var et indført og andre Steder saa forslidt Navn, at det burde undgaas. Adskillige Navne blev foreslaaede i Stedet, men faa var bedre, hvorimod nogle var endnu værre. Der var saaledes et Forslag fremme om at lave et Navn af Bavne efter Bavnegaard, der vistnok i allernyeste Tid har faaet Navneforandring. Enkelte Indsendere ønskede ogsaa meget et andet Stationsnavn end Sognenavnet, da det var kedeligt at have Adresse: Østermarie pr. Østermarie. Endelig tog

Professor Bidstrup meget myndigt til Orde i et Bladindlæg i denne Anledning; han fandt det urimeligt, at nogen Bornholmer virkelig vilde være med til at modarbejde, at Sognets over 700 Aar gamle Navn ogsaa blev Navnet paa Sognets Stationsby.

Med dette Indlæg stilnede denne Strid — alle var tilfredse. Men hertil er at sige, at selv om Præster og Munke og enkelte andre i de forløbne 700 Aar har skrevet Øster Maria Kirke og -Sogn, saa har dog det hævdvundne Navn i Befolkningen i Aarhundreder været *Markersen*; først i de sidste 20--30 Aar er det blevet almindeligt at sige Østermarie, der maa opfattes som et ganske nyt Navn. Kun for at adskille Sognet fra det vestlige Sogn af samme Navn blev der af andre end Sognebo sagt *Østermarkersen*. Mange var der om at ønske et lokalt og historist rigtigt Navn; men ingen fandt paa at foreslaa Markersen, et Navn, som meget vel kunde være brugt, da det meget godt kan udtales af andre end Bornholmere. Og for os Bornholmere vilde det have været langt mere hjemligt og rart hyggeligt, fremfor det af fremmede Munke for 700 Aar siden indførte: Øster Marie, der dog aldrig kunde slaa Rod i Befolkningen, saa længe denne var sig selv.

Man ser deraf, at netop deri, at den jævne Befolkning i de sidste Aar her er ved at opgive Troskaben imod sig selv: sit Sprog og sine Minder, ligger den største Fare for, at de bornholmske Stednavne bliver undergravede. At Munke og Præster i de svundne Aarhundreder med største Flid har søgt at forvanske Sognenavnene med Helgennavne, Latin og Hebraisk nyttede intet, saa længe som Befolkningen var tro mod den mundtlige Overlevering og havde saa meget Øre, at den kunde forstaa, at de gamle bornholmske Navne med deres Ejendommeligheder passede bedst for os Bornholmere og i vort Sprog. Først da denne Troskab glippede, var der Betingelser for de forvrængte Navnes Fremtrængen og Udbredelse, og denne Bevægelse

tiltager nu vor Tid i uhyggelig Grad, betinget saavel af den voksende Trang til Brevskrivning og Avertering som af en til Bunds forkert Forestilling om Embesmænds og Topografers Ufejlbarlighed, naar det gælder Stednavnenes Stavemaade.

Derfor er det nu paa høje Tid, at der bliver rejst en Bevægelse for vore Stednavnes Bevarelse. Raader vi Bornholmere ikke saa meget paa vor egen Ø, at vi kan faa et bornholmsk Navn til en eneste af vore Jernbanestationer, saa kan vi da, om vi vil, lige saa godt som vore Forfædre i de svundne Aarhundreder, i vor Tale værne om de til vor Tid nedarvede Navne.

Kære Landsmænd! Kan I da ikke høre, hvor paataget og opstyltet det høres, naar vi i vor bornholmske Tale anbringer Sognenavne som Østerlars, Østermarie, Ibsker, Bodilsker, Pedersker, Rutsker og Rø, og hvor ligefremt naturligt og hjemligt det høres at sige Lårskersen, Markersen, Jepskersen, Bolskersen, Pærskersen, Røskersen og Røsen. Vi maa kunne naa til at se, at det ikke er os eller vore Forfædre, men Embedsmændene og Topograferne, der har fejlet, naar der er Uoverensstemmelse imellem Stednavnenes Stavemaade og deres hævdvundne Udtale, ja, at det netop er dem, der er det direkte Ophav til Forvanskningerne, dels af Iver for at faa de oprindelige Navne berøvede deres bornholmske Præg, dels af Ligegyldighed og Uforstand, idet de ofte, paa Grund af manglende Opfattelsesevne, blot har skrevet noget, som har forekommet dem at *ligne* det virkelige Navn.

Skougaard, der kritiserede de Thura, fordi han af Ukendskab til Sproget havde forvekslet Væld med Vælling, har derimod intet imod den danske Oversættelse, naar denne bare er rigtig. At oversætte Navne lykkes imidlertid ofte mindre godt. For nogle Aarhundrede tilbage var det jo Mode at oversætte Personnavne til Latin; saaledes var de ved Aar 1600 en bornholmsk født Præst i Bodilsker

ved Navn Pær Jensen, som skrev sig: Petrus Janus, men om denne Oversættelse er rigtig turde være Tvivl underkastet. Ligeaa frit har man imidlertid, som før paavist, oversat enkelte Sognenavne. Og naar man har søgt at oversætte bornholmske Stednavne til dansk, er Udfaldet ofte blevet lige saa daarligt, fordi Navne nu en Gang ikke altid kan oversættes. Man har Følelsen af, at naar Najse for Aarhundreder siden blev oversat til Nekse (Nexse), saa er det med den letkøbte Slutning, at naar bornholmsk *sajs* betyder *seks*, maa *najs* betyde *neks*. At saadan er en Urimelighed, som intet Sted kan bestaa sin Prøve, er indlysende. Ligeledes maa det antages, at man ved Oversættelsen af „Dæwra" til „Døvra" har gaaet ud fra, at naar „*dæw*" kan oversættes til „*døv*", maa *Dæwra* blive *Døvra*. Endvidere: Naar *Vajla* betyder *Valle*, maa *Vajlansgaard* blive *Vallensgaard*, *Vajlagaard*, *Vallegaard*; naar *Kiyssebær* betyder *Kirsebær*, maa Kjysselyjkja blive Kirselykke, og naar „*stårta*" betyder „*styrte*", maa „*Stårterna*" blive „*Styrterne*". At „Dæwra" skulde komme af „dæw" (døv) er lidet sandsynligt, at Vajlagaard og Vajlansgaard skulde komme af „Vajla" ligeledes; det kommer snarere af „Vajl", som betyder Valplads eller blot en aaben Plads, som benyttedes til Øvelse, Møstring eller Fest.

Pær Jienssen fremkalder i vore Dage Folks Latter naar han kalder sig Petrus Janus, men benyttes der nu ikke adskillige Oversættelser af bornholmske Stednavne, som er ligesaa godt egnede dertil?

Dernæst har det været manges Bestræbelse at give Navnene et dansk Tilsnit eller blot fratage dem deres bornholmske Præg, naar ingen Oversættelse kunde afstedkommes, men med hvad Ret? Man ombytter alle Endelsernes a-er med e og bytter alle de specielt bornholmske Lyde med de nærmestbeslægtede danske. Derved gaar mange originale og smukke bornholmske Navne tabt, og man faar i Stedet nogle Uhyrligheder, der hverken er det ene

eller det andet, og som i al Fald ikke passer i vort Sprog. Sammenlign. f. Eks. Stammershajla med Stammershalde.

Endvidere berøver man Stednavnene den bestemte Form, som er saa almindelig: -gårijn, -huzed, -møllan, -bakkajn forandres til -gård, -hus, -mølle og -Bakke — og Harmonien er straks væk. Men for at saa meget som muligt kan blive forvrængt, ser man dog ogsaa Eksempler paa, at der indsættes bestemt Form, hvor saadant ikke findes i Navnet. F. Eks. forandres Balka ofte til Balken, hvorved der af det oprindelig saa kønne Navn opstaar en Uhyrlighed uden Lige.

Som Regel har Befolkningen først i de senere Aar begyndt ogsaa mundtlig at bidrage til Befordringen af Stednavnenes Forvanskning, men Eksempler haves dog ogsaa paa, at saadan Skade kan være saa gammel, at selv de ældste nulevende ikke mindes at have hørt den rigtige Udtale. Dette er f. Eks. Tilfældet med *Mælsta* og *Lista* til Trods for, at der ingen Tvivl kan være om, at de oprindelige Navne har lydt *Mælstå* og *Listå* af *Stå* ɔ: Sted, ligesom man ogsaa endnu siger *Ypnastå* og tildels *Røstå* og *Baadstå*.

Ligeledes siger alle nu *Sålne*, medens den bornholmske Udtale maa antages at have været *Sålna*, der passer i Sproget. Det er muligt, at dette er en Forkortelse af *Sålana*, og at dette allerede inden det overgik til *Sålna* og *Sålne* er blevet oversat til dansk: *Salene*, der er meningsløst af den Grund, at der paa det Sted hverken er eller har været Sale. Det er derfor at formode, at ogsaa her findes en forkert Oversættelse. „Salana" kan ogsaa oversættes til „*Sadlerne*", og benytter man denne Oversættelse, bliver der Mening i Navnene. Gaar man langs Kysten i *Sålna*bugten, for at søge efter noget som ligner Sale, bliver man opmærksom paa en hel Del forunderligt formede, store Sten, der i større og mindre Grad minder om kæmpemæssige Sadler. Den første af disse findes i

Søen neden for Hestesten, neden for hvilken ogsaa findes en Klipperyg, næsten af Form som en kæmpemæssig Hesteryg, hvortil *Sadlen* kunde formodes at høre. Men naar der saa paa den modsatte Side af Bugten findes flere sadellignende Sten, er det intet Under at vore Forfædre for mange Aarhundreder siden har givet Bugten Navn efter disse: *Sålana*-Bugten, et meget betegnende Navn, eftersom der ikke noget andet Sted findes saadan formede Sten i Strandkanten. Øens første Beboere er allerede tidlig blevet fortrolige med Stranden, thi herfra hentede man en væsentlig Del af Føden, og her færdedes man hyppig allerede som Børn, saa enhver ejendommelig formet Sten nok skulde fæstne sig i Befolkningens Bevidsthed. Dette Navn er som de fleste oprindelige Navne, blevet saa træffende, saa betegnende, noget, der meget sjælden præger de Navne, Nutiden skaber. Men Navnet er, som de fleste oprindelige Navne, dannet af Forfædrenes umiddelbare Opfattelse af Stedet, og de Ejendommeligheder, som præger Stedet, og Navnet staar som saadan som Minde ikke blot om Fædrene selv, men tillige om deres gode Opfattelsesevne og rige Fantasi. Det er Synd at nedbryde saadanne Minder. Men Udviklingen har for mange andre Navnes Vedkommende foregaaet paa lignende Maade, som her paavist, nemlig: 1) Navnets Dannelse i Befolkningen, 2) Navnets forkerte Oversættelse til Dansk, 3) Navnets Forkortelse samtidig med, at Oprindelsen tabes, 4) Navnets Forvanskning og Oppyntning efter det danske, hvorved Navnet ikke blot taber al Mening, men tillige sit bornholmske Præg, 5) med Navnet Saléne, som det nu siges og skrives, er Udviklingen yderligere gaaet en Grad længere frem, saaledes at det ogsaa i det danske Sprog kommer til at lyde i højeste Grad unaturligt og fremmed.

Dette Afsnit er skrevet for at slaa til Lyd for vore Stednavnes Bevarelse. Det ser ikke ud til, at vi har nogen Hjælp at vente af fremmede, af de af Videnskabens Re-

præsentanter, som ellers med Forstaaelse og pekuniære Ofre arbejder for Bevarelsen af de Rester fra Fortiden, hvortil der knytter sig Minder. Man gransker i Fortidens Byggemaade for nøjagtigt at faa Reparationerne af de gamle Ruiner udført i Overensstemmelse med det oprindelige, idet man fuldt ud har Forstaaelsen af, at det vilde være skændigt, om man tilførte dem noget fremmed. Man nedbrød sidste Sommer (1916) paa Hammershus en Skraapille, som i Halvfemserne blev opført for at afstive den østre Mur af Magasinbygningen, dels fordi den ikke var opført af Munkesten, og dels fordi den ikke hørte til der. Til Erstatning herfor opførte man til Støtte for Muren den nordre Gavl i betydelig større Højde. Man disputerer for Tiden i Anledning af det Bindingsværk, som skal indsættes i Rønne Kirketaarn, den rigtige Form for dette. Skønt Meningerne om, hvorvidt det skal forsynes med Fodstykke og diagonale Ledstykker (Skraastivere) eller ikke, er delte, saa er den almindelige Mening dog utvivlsomt, at det bør tildannes netop saadan, at den Form for Bindingsværk, som i tidligere Tider har været raadende paa Bornholm, kan blive repræsenteret i Rønne Kirketaarn. Man mener, at vi Bornholmere kan have Krav paa i dette Stykke at faa Lov til at beholde vort eget og være fri for fremmed Indblanding. Men de Lærde, som med god Forstaaelse diskuterer saadanne Materier, kan man intet vente sig af, naar det gælder vort Sprog, og vore Stednavne. Derfor bør vi Bornholmere selv værne derom. I større og større Grad forstaa vi, hvor berettiget det er, der er Bestræbelser oppe for at bevare gamle minderige Bygningsrester, og for at der ogsaa ved Nybygninger kan blive taget skyldigt Hensyn ogsaa til den gamle hævdvundne Bygningsstil, men vi maa ogsaa komme til at forstaa, at vi i vort Sprog — og ikke mindst i vore Stednavne — besidder langt rigere Minder om den svundne Tid, at det f. Eks. for os har langt mere Værdi at faa bevaret det Navn, som

Hammershus i Aarhundreder indtil de allersidste Aartier har haft (Slotted), end at faa en Mur nybygget saadan, at alle kan tro, at netop saadan saa den ud i de gangne Aarhundreder. Vi maa komme til at forstaa, at i Navnene rummes langt rigere Minder, samtidig med, at de i deres gamle Form passer saadan i Sproget, at dette vinder i Velklang ved dem, medens de nye, de oversatte og de moderniserede Navne har akurat den modsatte Virkning.

Og bliver Forstaaelsen heraf almindelig i Befolkningen vil der fremtidig blive valgt langt smagfuldere og til Sproget mere passende nye Stednavne end Tilfældet er for Tiden. I de senere Aar er det blevet saa almindeligt at forsyne ethvert Hus og Hjem paa Landet med Navn. Mangfoldige af disse er saa meningsløse eller lyder saa fremmede og ere saa opstyltede, at de aldeles ikke høre hjemme her paa Bornholm eller i vort Sprog. Har vi Bornholmere ingen Indflydelse paa vore Jernbanestationers eller Brevsamlingssteders Navne, saa raader dog hver især for, hvad han vil kalde sit nybyggede Hus. Og det maatte enhver kunne forstaa, at skal man kunne føle sig hjemme i sit eget lille Hjem og i vort fælles Hjem, Samfundet, maa ens egen Bostavns Navn være saadan afstemt, at det kan have hjemme i vort fælles Sprog og have sin Rod i vor fælles fra vore Forfædre nedarvede minderige Kultur, Sæder og Skikke. Intet er vel af større Betydning for vort Hjem, end at vi dér tilfulde kan føle os hjemme; men den, som ved nye kunstlede Navne vil bryde med Fortiden, kommer ogsaa let selv til at føle sig hjemløs og fremmed i Nutiden, ligesom han og hans Æt let vil blive rodløs i Fremtiden.

P. A. Skougaard skrev i Aaret 1804 om det bornholmske Sprog bl. a.:

„. . . men derimod er ogsaa en særdeles Velklang i det, som ellers ikke findes i saa høj Grad i noget nordiskt Sprog.

VI. Efterskrift.

Da der efterat de første Afsnit af nærværende Afhandling er skrevet, er hengaaet 2—3 Aar, maa jeg, inden jeg slutter, have Lov til at omtale enkelte i denne Periode stedfundne Begivenheder, som kan have Betydning for dette Emne. Der er de sidste 3 Aar blevet opført bornholmske Skuespil af Dilettanter i Rønne, og det har været glædeligt, at disse fra alle Sider er blevet særdeles paaskønnede. Dette tyder paa, at der i Befolkningen findes stigende Sans for Sprogets Berettigelse i sin rene Form og giver Haab om, at de her fremførte Ideer i en nær Fremtid kan vinde Sejr.

Men i Mellemtiden er der imidlertid af Bornholmeren Dr. *Axel Dam* i Nationalforeningen „Bornholm" i København holdt et Foredrag, som giver et sørgeligt Indtryk af, at ganske modsatte Kræfter er i Virksomhed. Og dobbelt sørgeligt er det, fordi ingen Bornholmer hidtil har taget til Orde mod en heri af nævnte Videnskabsmand fremsat Ytring saalydende: „Hvorledes deres (Bornholmernes) Sprog lyder i andres Øren, ved jeg ikke; men selv i mine Bornholmerøren klæder det ikke en ung Pige at tale indfødt." Naar saadant et Udfald kan staa uimodsagt af alle Bornholmere efter at være refereret i de born-

holmske Blade, saa tyder alt paa, at Stillingen for det bornholmske Sprogs Fremtid er kritisk. Thi en saadan Salve af en bornholmsk født Videnskabsmand maa anses for at være særdeles godt egnet til at aflive den sidste Rest af al naturlig og ubunden Tale hos alle dem, som ønsker at føre et klædeligt Sprog. Og hvem ønsker ikke det? Kan være, at mange Bornholmere, som i Forvejen hadede deres Modersmaal, er blevet glade ved denne Udtalelse og har maaske i Dr. Dam set en Lærd med de rette Kvalifikationer til at føre Dødsstødet imod det i disse Kredse ganske vist skrækkelig mishandlede, men dog endnu tildels levende Modersmaal. Men hvorledes kan Dr. Dam nænne det? Ja, han har naturligvis intet tilovers for Bornholmsk; han siger selv, han har Bornholmerøren, men disse er bare ikke ægte. Han er sandsynligvis fra Barndommen af blevet vænnet til at opfatte alle Sprogets Ejendommeligheder som noget simpelt, der burde ringeagtes, i Modsætning til det „pænere" Sprog, som førtes i hans Hjem. Til Undskyldning for Dr. Dam for den ilde Medfart, han med denne Udtalelse har givet det bornholmske Sprog, kan kun tjene, at han selvfølgelig intet kan have tilovers for det, han ringeagter eller hader. Men Sagen har en anden Side. At anvende slige Midler til Aflivelse af et Sprog er nemlig ogsaa Synd imod den Befolkning, som er henvist til at benytte sig deraf. Thi selv om Dr. Dam kunde faa alle Bornholmere til at tro, det ikke klæder dem at tale „indfødt", og faa dem til at kaste Vrag paa deres Modersmaal, saa kan han dog intet andet give dem i Stedet, som klæder dem tilnærmelsesvis saa godt. Man hører saa mange Eksempler paa, hvor daarligt og usmageligt Udfaldet bliver for mange af de Bornholmere, som har sat sig til Maal at forbedre deres Modersmaal eller helt ombytte det med det danske. Det faar i de fleste Tilfælde Karakter af Skabagtighed og til Resultat, at det naturlige, ligefremme og umiddelbare gaar tabt. At saadant skulde „klæde" er dog

for urimeligt. Om det skulde klæde en Bornholmer bedre at tale Rigsdansk end bornholmsk, er et andet Spørgsmaal; men hvor mange af os naar vel nogensinde til at kunne tale Rigsdansk saaledes, at det for os kan erstatte vort eget Modersmaal. Det er kun et Faatal saa forsvindende, at det ingen Betydning har, naar Talen er om Bornholmere i Almindelighed. Resten vil hele deres Liv ligesom komme til at bevæge sig i noget fremmed, der, foruden at deres Sprog kommer til at lyde unaturligt og paataget, har til Følge, at de i større eller mindre Grad altid vil komme til at lide under en følelig Ubehjælpsomhed saavel i daglig Tale som i Diskussion.

Uagtet den knusende haarde Dødsdom, Filosofen Dr. Dam i de før anførte Ord har fældet over det bornholmske Sprog, finder jeg Anledning til fremdeles at holde fast ved de i de tidligere Afsnit fremførte Synspunkter, ud fra hvilke saavel dets Eksistensberettigelse som dets Værdi for den bornholmske Befolkning maa bedømmes.

Medens Bornholmeren Dr. Dams Domspræmisser nærmest synes at hvile paa Misforstaaelse og Antipathi, er det helt velgørende at erfare, at Ikke-Bornholmeren, Overlærer *Schrøder*, Svaneke, i et Foredrag ved et Skolemøde for nylig har lagt ganske modsatte Følelser for Dagen, idet han ifl. Referat i „Bh. Avis“ i sin Omtale af en Passus i et ministerielt Cirkulære saalydende: „Børnene skal lære at tale det (dansk) fejlfrit og flydende“ har udtalt: „Her paa Bornholm er vi med den fra Rigssproget meget afvigende Dialekt ret vanskeligt stillede. Men naar man som her er stillet overfor et Sprog, der er saa klangfuldt, saa rigt paa Nuancer, saa fuldt af rammende Udtryk, betænker man sig to Gange paa at gaa haardt frem imod det“.

I en Tale, Sønderjyden *Laurids Skau* holdt paa Skamlingsbanken 1844, udbryder han: „Er det maaske en Vildfarelse af mig, at mit Modersmaal har nogen Ret eller Ære? Mine Venner! Hvad Modersmaalet egentlig er, og hvori dets Hellighed egentlig bestaar, det formaar jeg ikke tilfulde at gøre Rede for og beder de lærde Mænd om at udgrunde og forklare os det. Men det ved jeg, at naar nogen ringeagter og forhaaner mit Modersmaal, saa er det for mig, som om de ringeagtede og forhaanede mine Forældre, mine Bysbørn, hele Sognet, hele Nationen, med et Ord: forhaanede alle dem, som mit Hjerte hænger ved; thi det er Modersmaalet, som knytter mig til dem alle. Det er Modersmaalet, som har bragt deres Tanker og Følelser over til mig og mine over til dem; det er Modersmaalet, som bestandig gaar frem og tilbage mellem dem og mig som Glædens og Sorgens, Haabets og Bekymringens Budskab, som bringer det, der ligger allerinderst, allerdybest i deres Sjæle, det bedste, det sandeste, det ægteste, de ejer, til mig, og fra mig til dem. Som sagt, jeg har ikke formaaet at udgrunde, hvori Modersmaalets egentlige Væsen og Hellighed bestaar, men jeg føler, at naar Herrens Bud lyder til mig: „Ær din Fader og din Moder, paa det du kan længe leve i Landet!“ da har jeg kun slet agtet paa Guds Lov, naar jeg ikke holder min Faders Sæder og min Moders Maal højt i Ære“.

Rettelser.

Side	10,	Linie	4:	kunne mærke, læs: let lægge Mærke til.
—	26,	—	17:	lev, læs: løv.
—	28,	—	9:	de svårte, læs: di svårte.
—	28,	—	10:	fina Majna, mine, læs: fina Majna, mijna.
—	32,	—	16:	nes, læs: net.
—	35,	—	27:	de' kan, læs: di kan.
—	39,	—	14:	Regning paa de, læs: R. p., at de.
—	49,	—	17:	dette Aar, læs: detta Aar.
—	49,	—	23:	ded nya Blad, læs: d. n. Blåd.
—	50,	—	9:	Vawnspår, læs: Våwnspår.
—	51,	—	9:	„hæjna" hører under Hunkønsrubrikken.
—	56,	—	6:	(eller di), læs: (eller de').
—	60,	—	17:	hans pena Sko, læs: jera p. S.
—	65,	—	6:	f. n.: gjøres, læs: gjores.
				1. og 4. Linie fra neden byttes.
—	71,	—	7:	f. n.: dæsse, læs: disse.
—	71	og	72:	flere Steder å for aa.
—	72,	—	3:	gjorra, læs: gjårra.
—	72,	—	25:	forra, læs: fårra.
—	72,	—	34:	de, læs: di.
—	72,	—	35:	de, læs: de'.
—	75,	—	6:	brøgge, læs: brøgga.
—	78,	—	4:	bara, læs: båra.
—	80,	—	4:	fårijn, læs: forejn.
—	81,	—	16:	flyttes ned efter Linie 22.
—	81,	—	33:	dræmda, læs: dræmde.
—	81,	—	33:	flyttes op under Linie 27.
—	82,	—	19:	døllar, læs: døller.
—	83,	—	1:	enbar, læs: enbår.
—	84,	—	7:	Fjælstawn, læs: Fjæjlstawn,
—	84,	—	20:	flåzgriner, læs: flåzgrinar.
—	84,	—	33:	sijn, læs: sin.

Side 85, Linie 12: forkommen, læs: forekommen.
— 85, — 19: forhåwad, læs: forhåwar.
— 88, — 18: gnasker, læs: gnaskar.
— 93, — 9: f. n.: indeskrænket, læs: indskrænket.
— 96, — 29: Bøzzan, læs: Bøssan.
— 97, — 3: Piskasnærtijn, læs: Piskasnartijn.
— 104, — 7: Kornet, læs: Korned.
— 110, — 3: pattan, læs: patta.
— 110, — 11: gammajl, læs: gammal.
— 111, — 25: prikkarert, læs: prikkavert.
— 112, — 17: prikkarert (unødvendig, akurat).
læs: prikkavert (unødvendig, akurat).
— 115, — 24: så, læs: så.
— 116, — 2: ersåwa, slettes. L. 21: [2]) slettes.
— 117, — 10: [2]) sjyjler - sjyjlde - sjyjlt (skjule).
— 117, — 24: sjænder, læs: sjænd -er.
— 120, — 19: Slijnsaajsa, læs: Slijnaajsa.
— 125, — 7: Stæjkja Stakka op, læs: s. S., s. op.
— 126, — 15: svajl for, læs: svajl Jor.
— 127, — 8: sæjnkja osv. føjes til til næste Lin.
— 128, — 9: f. n. Kjærkjas, læs: Kjærkjes.
— 138, — 4: f. n. onner, læs: ønnar.
— 139, — 7: Anga, læs: Ånga.
— 142, — 15: Væjlansgaar, læs: Vajlansgaar.

Frits Sørensens Boghandels Forlag.

Tidligere udkom:

J. A. Jørgensen:

Bornholms Historie.

I—II½ Bind. Pris Kr. 7,50, indbundet 11,50.

Series Pastorum

eller

Fortegnelse over Præsterne paa Bornholm siden Reformationen.

Pris Kr. 2,50.

Væbnere og Adelsmænd paa Bornholm.

Pris Kr. 1,00.

Grønwall:

Grundrids af Bornholms Geologi.

Pris Kr. 0,50.

Kai Senstius:

Bornholm,

Kantate for Solo, Kor og Orkester

til Tekst af Andreas Hansen, Karl Jespersen og O P. Monrad.

Pris Kr. 2,00.

Karl M. Kofod:

Bornholmske Sansager I (udsolgt).

Bornholmske Sansager II (nær udsolgt).

Pris Kr. 2,00.

P. Hauberg:

Bornholm.

Illustreret Fører over Bornholm.

Pris Kr. 2,00.

DET BORNHOLMSKE SPROG

AF

P. MØLLER
HAVEARKITEKT OG LANDSKABSGARTNER

RØNNE
FRITS SØRENSENS BOGHANDELS FORLAG
TRYKT I TRYDES BOGTRYKKERI
1918.